

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

1 –
2022 ▶ 2,50 €

Anketa FILM.SK – SLOVENSKÝ FILM STOROČIA

rozhovor: Barbora Sliepková

recenzia: Ada – U Petrovcov zúri chrípka –

Kolekcia filmov Karola Skřipského

blu-ray špeciál: Kým sa skončí táto noc –

krátke filmy Dušana Trančíka

HODNOTENIE FILM.SK – ROK 2021 V SLOVENSKOM FILME

úvodník

„To, že sme vyhrali, mi zavolali v noci a hovorím, že sa mi trikrát zastavilo srdce – za každú z cien raz,“ vraví v rozhovore čísla režisérka Barbora Sliepková. Jej Čiary získali vlani na MFDF Ji.hlava hlavnú cenu pre najvýraznejší svetový dokument, cenu pre debut aj ocenenie za zvukový dizajn. „Ocenenia z Ji.hlavy si veľmi vážim. Ťažko sa mi to opisuje, pretože na festival do Ji.hlavy som ako diváčka chodievala, odkedy ma bavil film. Popri tom, že sme získali ceny, mi v hlave bežalo, čo všetko som tam zažila – masterclass Viktora Kossakovského, režisérku Lailu Pakalninu a jej film Komín – na premietaní sme ušasnutí ležali v plnom kine na zemi pod plátnom so spolužiakmi...“ hovorí Sliepková. Jej film sa dostal do kín tesne predtým, ako ich opäť zatvorili. Celkový čas, počas ktorého museli kiná na Slovensku vlani vyvesiť pomyselnú ceduľku „dnes nehráme“, sa bez pár dní natiahol na pol roka.

Čiary boli vlani jednou z najvýraznejších domácich kinopremiér a v našom tradičnom januárovom bodovaní vlaňajších slovenských kinopremiér získali druhé najvyššie skóre hneď po Cenzorke Petra Kerekesa a Ivana Ostrochovského. Tá vznikala ako dokument, nakoniec však tvorcovia zvolili formu hraného filmu, aby pod jeho rúškom vyprovokovali realitu a vylákali ju na povrch v bezpečnej zóne fikcie.

Podobnou metódou s bodovým scenárom a s protagonistami s voľnosťou v replikách pracoval Peter Solan v snímke Kým sa skončí táto noc. Tento film je medzi dielami, ktoré v čísle nájdete vo výsledkoch ankety Film.sk – slovenský film storočia. S výnimkou časového sklzu čísla, pod ktorý sa do istej miery podpísala, prináša táto anketa viaceré dobré správy. Umiestnenie niekoľkých dokumentov z posledných rokov ukazuje kondíciu slovenského filmu, ktorý nežije iba spomienkami na „zlaté šesťdesiate“. Tie na druhej strane zostávajú jeho najsilnejším obdobím aj inšpiráciou. Polovica filmov v našom rebríčku „top 20“ má v roku svojho vzniku na treťom mieste číslicu šesť.

Komentár Jeleny Paštékovej k jej výberu v ankete mi pripomenul, že v roku 1958 hľadali na Expe v Bruseli najlepší film všetkých čias. Hlasovalo 117 filmových historikov z dvadsiatky krajín a vybrali 12 filmov. Zasadla aj porota Mladí srdcom. Všetko muži, vekový priemer 37 rokov. Nádejní filmári, ako Robert Aldrich, Satjádžit Ráj či Michalis Kajokannis, mali vybrať víťaza. Mladé srdcia vyhlásili, že v dvanástke je priveľa nemých filmov, zahŕňa priveľa štýlov, obdobie rokov 1895 až 1955 je prídlhé a vo výbere chýba Japonsko. Víťaza nevybrali, ale z dvanástky menovali šesť filmov cenných pre mladých filmárov. Kabinet doktora Caligariho, Chamtivosť aj Občana Kana vynechali.

Ani do nášho rebríčka sa nedostali všetky filmy, ktoré by v ňom mohli byť. Hlasujúci v ankete mali pri výbere a voľbe kľúča v rámci celovečerných filmov voľnú ruku a výsledkom je relatívne pestrá kolekcia diel. Spájať by ich mohlo to, čo Martin Porubjak kedysi v texte o filmovom herectve 60. rokov formuloval ako spoločného menovateľa viacerých pomerne rôznorodých snímok: vysoká miera autenticity a úsilie dopátrať sa prostredníctvom umenia pravdy o sebe.

Pátranie po pravde tu pritom často neznamená jednoduché roztriedenie na polaritu dobrý/zlý, víťaz/porazený, biely/čierny, skôr mapovanie ich mixu, drobných odtieňov sivej mimo komfortnej zóny čierno-bielej šablóny videnia sveta. „Prišiel som s motívom viny hlavného hrdinu, ktorý sa kedysi angažoval v čistkách a v akcii združstevňovania, a zaujal ma rozpor, že táto postava by mohla byť dobrým človekom. Pomáhal mi pri tom aj môj silný osobný pocit relativity hodnôt,“ spomínal režisér Dušan Hanák pri vydaní filmu 322 na DVD. 322 je na čele nášho rebríčka dvadsiatich filmov. Každý z nich má síce v rebríčku konkrétnu pozíciu, ale skôr, než povedať, že štvrtý Organ je lepší než piate Slnko v sieti, chce upozorniť, že popri Slnku v sieti je tu aj Organ, že slovenský film má mnoho farieb a odtieňov so škálou napríklad od Vtáčkov, sirôt a bláznov až po FREM. Jednoduchú formu „hitparády“ nechce využiť na budovanie „pomníkov“, ale ako pozvánku na (znovu)objavovanie slovenských filmov. Prípadne ako novoročnú výzvu pozrieť si, opäť či prvýkrát, filmy z rebríčka (anketu bude reflektovať napríklad program Kina Lumière) a vytvoriť si vlastný rebríček slovenských filmov storočia. Pridáte sa? ◀

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 23. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzávierka čísla 1/2022: 4. 1. 2022

Snímka na titulnej strane:

332 (1969) – archív SFÚ

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akokoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

obsah

26

- 3 myslím si
- 4 — 9 téma: anketa Film.sk – slovenský film storočia
- 10 — 23 téma: Hodnotenie Film.sk / Dokumentárny film 2021 /
Hraný film 2021 / Animovaný film 2021
- 24 — 25 jánošík pohľadom: Evy Borušovičovej /
správy z filmového diania
- 26 — 31 rozhovor: Barbora Sliepková
- 32 — 37 recenzia: Ada / U Petrovovcov zúri chrípka /
Kolekcia filmov Karola Skřípského
- 38 — 39 dvd / čo robia
- 40 — 41 blu-ray špeciál: Kým sa skončí táto noc
- 42 z filmového archívu do digitálneho kina
- 43 blu-ray špeciál: krátke filmy Dušana Tránčíka
- 44 ohlasy: 7. Týždeň slovenského filmu
- 45 moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy
- 46 ohlasy: 37. Film Festival Varšava
- 47 zažili sme: IDFAcademy
- 48 — 49 profil: Július Pántik / správy z filmového diania
- 50 — 51 kalendárium špeciál / správy z filmového diania
- 52 tv tip: Organ
- 53 svet spravodajského filmu: Týždeň vo filme
- 54 výročia / stalo sa za 30 dní

myslím si

Marcel Šedo,

filmový publicista

— Od vzniku prvého *Jánošíka* uplynulo sto rokov, čo akosi prirodzene zvädza k rebríčkovaniu a k vytváraniu kánonov. Kánony sa však v posledných dekádach ocitajú pod čoraz silnejšou paľbou argumentov a výčitiek. Sú vraj elitárske, silne subjektívne a obvykle nedobre zdôvodnené. Aj preto sa pozornosť konzumentov presúva na rôzne databázy a sociálne siete, ktoré prinášajú intersubjektívne percentuálne stanovisko v podobe spriemerovaného „názoru“ „verejnosti“ či kritickej obce. Tu však takisto nachádzame výčitku smerujúcu k (len) partikulárnemu vyjadreniu stanoviska určitej skupiny, či už profesijnej, alebo generačnej, alebo rovno k diktatúre normality, ktorá automaticky zaujala priestor opustený kriticickou obcou. Myslím si teda, že podľa vyjadrení mnohých kritikov a teoretikov sa musíme zaoberať bez kánonov, pretože sú vylučujúce, ba až autoritatívne.

— Zároveň si myslím, ale môžem sa myliť, že každý myšlienkový smer, ktorý nepracuje na úrovni číreho relativizmu a absolútnej skepsy, produkuje – a to aj nevedome – svoj vlastný kánon, ktorý sa ako zrkadlový obraz premieta do sféry ideí či skôr ideálov. Ak totiž máme nejaké hodnotiace kritériá, podľa ktorých jeden film z nejakého dôvodu vylučujeme a iný prijímame, môžeme na základe nich skonštruovať ideálnu skupinu filmov a tým aj istý kánon. A tak si myslím, že jediné, čo spomínaní kritici odmietajú, je posväcovanie takýchto filmov aurou kánonickej (z ich pohľadu až akejsi náboženskej) dôležitosti. Odmietajú teda naplno prejavovať svoju autoritu vo vzťahu medzi spoločnosťou a filmom a zároveň sa stávajú samozvanými autoritatívnymi strážcami spoločnosti pred autoritou kritikov a verejných intelektuálov. Kritici tak už nechcú mať „moc“ nad spoločnosťou a obracajú sa proti sebe samým ako proti najväčšiemu (potenciálnemu) nepriateľovi, a to za potlesku verejnosti i umelcov, ktorí sa konečne „zbavujú okov“ estetiky a filozofie (prípadne aj spomínaného elitárstva).

— Pozrime sa teda na to, čo sa tu odmieta. Na tej najzákladnejšej úrovni funguje každé takéto posväcovanie stanovisko ako tzv. performatív. J. L. Austin ho definuje ako akt, ktorý nielen opisuje, ale aj mení sociálnu realitu – akt je teda totožný s výpoveďou. Najviditeľnejšie je to v úradných rozhodnutiach typu: „Týmto vás vyhlasujem za manželov.“ Niečo podobné sa deje aj v prípade umeleckých diel. Niektorí teoretici, ako napríklad Don Judd, zachádzajú až tak ďaleko, že tvrdia: „Ak sa niečo nazýva umením, tak to aj umením je“. Stačí tu skrátka číry performatívny akt. Lenže ako upozorňuje filozof Henri Maldiney, vykrikovať na ulici „nariadujem všeobecnú mobilizáciu!“ vám veľmi nepomôže, ak nemáte autoritu. Problematické je to však aj vtedy, keď autoritu máte. Ak umelec posväcuje vlastné umelecké dielo, dostáva so do kolobehu čírej tautológie: umelecké dielo sa stáva umeleckým dielom vďaka tomu, že ho vytvoril umelec, ktorý je umelcom vďaka vytváraniu umeleckých diel a... Aj tu by performatív stál na číry svojvôli a stratil by akúkoľvek výpovednú silu a význam: nastal by nekonečný kolobeh solipsistického samoposväcovania.

— Myslím si teda, že pre samotné umenie je autorita dôležitá a zároveň je dôležitá aj inštitúcia, ktorá má autoritu na tzv. posväcovanie. Či už ide o autoritu festivalu, kina, galérie, alebo len skupiny susedov, vždy je takáto autoritatívna, posväcujúca sila nutná. No ak uznávame existenciu ideálnej skupiny filmov – pri existencii hodnotiacich kritérií – i autoritu inštitúcie – pri posväcovaní umeleckých diel ako umeleckých –, čo nás tak irituje na skutočnom kánonickom posväcovaní? A ak neexistencia autority kritiky smeruje k diktatúre normality (a marketingových kampaní veľkých spoločností), nebolo by lepšie opäť uznať autoritu kritika? Kľúčové je teda nanovo premyslieť, odkiaľ by táto autorita mala prameniť a aký je vzťah autority, umelca a „verejnosti“. ◀

— text: Matúš Kvasnička

— foto: archív SFÚ/Margita Polónyová —

Film.sk — slovenský film storočia

Vítazom ankety Film.sk – slovenský film storočia
sa stal celovečerný debut režiséra Dušana Hanáka 322.

Popri klasikách zo 60. rokov uspelo v ankete aj niekoľko nových snímok z posledného obdobia a množstvo filmov v rebríčku chýba. Sú horšie nakrútené, málo originálne, nudné, neaktuálne, poplatné dobe vzniku. Ďalšie, ktoré vznikli len nedávno alebo sú svieže aj po rokoch, sú autentické a zaujímavé aj na druhý a ďalší pohľad, kladú otázky a často neponúkajú odpovede, chýbajú v rebríčku tiež. Dôvod je zrejmy – jednoducho sa doň nezmestili a hlasujúci uprednostnili iné filmy. Lebo to je princíp podobných ankiet.

Keď sme oslovovali hlasujúcich, niektorých ten nápad veľmi nenadchol. Ako vyberiete z niekoľkých stoviek slovenských filmov desať? Ak si myslíte, že je to jednoduché, skúste si prejsť orientačné zoznamy uverejnené pri ankete na našej webovej stránke. Ide o súpis celovečerných hraných, dokumentárnych a animovaných filmov pre kiná od roku 1921 po rok 2020, ktoré dostali hlasujúci k dispozícii. Pri formovaní ankety, ktorá sa zrodila pri príležitosti storočnice prvého slovenského celovečerného filmu *Jánošík* (1921), sme sa rozhodli, že vynecháme krátke filmy a výber zúžime na celovečerné filmy pre kiná bez delenia na hrané, dokumentárne a animované.

Hlasujúcimi v ankete sú filmoví vedci a kritici, ktorí na stránkach *Film.sk* pravidelne bodujú domácu tvorbu uplynulého roka. Zostavu sme zaokrúhlili internými posilami Petrou Hanákovou, Máriou Ferenčuhovou, a keďže anketa sa volá *Film.sk – slovenský film storočia*,

filmy vyberali aj dvaja predchádzajúci šéfredaktori *Film.sk* Simona Nôtová a Daniel Bernát.

Kritériá aj kľúč výberu sme nechali na hlasujúcich. Lebo povedať s plnou vážnosťou, že 322 je „o dve miesta lepší“ film ako *Obrazy starého sveta* a *Boxer a smrť* o „niekoľko miest horší“ film ako *Kým sa skončí táto noc*, sa takto jednoducho a hitparádovo nedá.

Každý hlasujúci vybral najskôr desať filmov, ktoré považuje za najlepšie alebo za natoľko zaujímavé, že by na ne rád upozornil, a zároveň ich zoradil od „najlepšieho“. Jednotlivé desiatky nájdete na nasledujúcich stranách. Filmy sme podľa pozícií obodovali – najvyšší počet bodov získali snímky na prvom mieste, najnižší filmy na desiatom. Podľa počtu pridelených bodov vznikla kolekcia dvadsiatich filmov. Tú hlasujúci dostali v abecednom poradí, aby každý z nich zoradil filmy podľa svojich preferencií opäť od „najlepšieho“. Zostavy sa opäť obodovali systémom ako v prvom kole a súčet bodov dal konečný výsledok.

Anketu *Film.sk – slovenský film storočia* neberte, prosím, ako dogmu, ktorá nepripúšťa iné možnosti. Rovnako ani poradie filmov. Berte ju ako kolekciu výnimočných filmových diel, ktoré, stojí za to vidieť. A ako snahu koncentrovane upozorniť, že výborné slovenské filmy nespočítate na prstoch jednej ani dvoch rúk. Je ich oveľa viac! ◀

322

r. Dušan Hanák
1969Kým
sa skončí
táto noc
r. Peter Solan
1965Obrazy
starého sveta
r. Dušan Hanák
1972Organ
r. Štefan Uher
1964Slnko
v sieti
r. Štefan Uher
1962Drak
sa vracia
r. Eduard Grečner
1967Boxer
a smrť
r. Peter Solan
196266 sezón
r. Peter Kerekes
2003Vtáčkovia,
siroty a blázni
r. Juraj Jakubisko
1969Neha
r. Martin Šulík
19915 October
r. Martin Kollar
2016Kristove
roky
r. Juraj Jakubisko
1967FREM
r. Viera Čákanyová
2019Slávnosť
v botanickej
záhrade
r. Elo Havetta
1969Všetko
čo mám rád
r. Martin Šulík
1992Zbehovia
a pútnici
r. Juraj Jakubisko
1968Vedľajšie
zamestnanie:
matka
r. Eva Štefankovičová
1990Kapitán
Dabač
r. Paľo Bielik
1959Posledný
autoportrét
r. Marek Kuboš
2018Krvavá pani
r. Viktor Kubal
1980

Daniel Bernát

- 1 **Slávnosť v botanickej záhrade** (1969, r. Elo Havetta)
- 2 **Sedím na konári a je mi dobre** (1989, r. Juraj Jakubisko)
- 3 **Obrazy starého sveta** (1972, r. Dušan Hanák)
- 4 **Záhrada** (1996, r. Martin Šulík)
- 5 **Slnko v sieti** (1962, r. Štefan Uher)
- 6 **Boxer a smrť** (1962, r. Peter Solan)
- 7 **Zbojník Jurko** (1976, r. Viktor Kubal)
- 8 **Kapitán Dabač** (1959, r. Paľo Bielik)
- 9 **Tak ďaleko, tak blízko** (2014, r. Jaro Vojtek)
- 10 **Slepé lásky** (2008, r. Juraj Lehotský)

Hlasovať v ankete Slovenský film storočia bola náročná úloha. Napriek tomu, že sme dostali zoznamy filmov, z ktorých sme mohli vybrať desiatku „najvýznamnejších“. Prvý problém – človek sa do tých zoznamov začíta, nad všetkým sa pozastaví, niečo ho prekvapí, mnohé si uvedomí... A čas beží. No a potom to najťažšie – nielen to, ktorých desať filmov vybrať, resp. ktoré vynechať, ale ešte aj to, ako ich zoradiť do rebríčka. Snažil som sa postupovať rozvážne a svedomito, venoval som tomu čas, a keď som rebríček už konečne zostavil a pozrel sa naň, aj tak som nebol spokojný.

Martin Ciel

- 1 **Kým sa skončí táto noc** (1965, r. Peter Solan)
- 2 **322** (1969, r. Dušan Hanák)
- 3 **66 sezón** (2003, r. Peter Kerekes)
- 4 **Neha** (1991, r. Martin Šulík)
- 5 **Vtáčkovia, siroty a blázni** (1969, r. Juraj Jakubisko)
- 6 **Hotel Úsvit** (2016, r. Mária Rumanová)
- 7 **FREM** (2019, r. Viera Čákanyová)
- 8 **Drak sa vracia** (1967, r. Eduard Grečner)
- 9 **5 October** (2016, r. Martin Kollar)
- 10 **Krvavá pani** (1980, r. Viktor Kubal)

Neznášam akékoľvek rebríčky. Zvlášť tie, ktoré sa týkajú literatúry a filmu. Sú vždy nepresné, približné a vo svojej podstate nesprávne, subjektívne, bez významnejšej výpovednej hodnoty. Vypovedajú skôr o subjekte hodnotiaceho než o kvalite hodnoteného. Ale ponuku redakcie **Film.sk** som neodmietol, takže som napísal, čo som napísal, no musím ešte pridať filmy **Slnko v sieti**, **Lalie poľné**, **Až do mesta Aš**, **Papierové hlavy**, **Môj pes Killer**, **Ružové sny**, **Kapitán Dabač**...

Jana Dudková

- 1 **322** (1969, r. Dušan Hanák)
- 2 **Slnko v sieti** (1962, r. Štefan Uher)
- 3 **Všetko čo mám rád** (1992, r. Martin Šulík)
- 4 **Tichá radosť** (1985, r. Dušan Hanák)
- 5 **Ako sa varia dejiny** (2008, r. Peter Kerekes)
- 6 **Zbehovia a pútnici** (1968, r. Juraj Jakubisko)
- 7 **Dom** (2011, r. Zuzana Liová)
- 8 **Signum laudis** (1980, r. Martin Hollý)
- 9 **Kapitán Dabač** (1959, r. Paľo Bielik)
- 10 **Rodná zem** (1953, r. Josef Mach)

Sto rokov slovenského filmu ponúka nepreberné množstvo skvelých, menej skvelých aj slabších titulov. Môj výber sa riadi predovšetkým mierou invenčnosti rozprávania a tematického rozptylu v danej dobe s prihliadnutím na univerzálnosť ľudských tém, preto sa v ňom ocitá hneď niekoľko filmov o vojne (možno osobná zaujatosť), ako aj viacero príbehov o sile žien a práve na ženskú slobodu. Okrem predpokladaného ponoru do „zlatých šesťdesiatych“ však siaham aj po tituloch, ktoré sú ideologicky viac priesačné, ale dodnes pútajú pozornosť či už nákazlivou energiou, ako napríklad Machova **Rodná zem**, alebo celkom odlišným pohľadom na vojnové hrdinstvo, ako mierne melancholický **Kapitán Dabač**.

Mária Ferenčuhová

- 1 **Žaby bez jazyka** (2020, r. Mira Fornay)
- 2 **FREM** (2019, r. Viera Čákanyová)
- 3 **Vedľajšie zamestnanie: matka** (1990, r. Eva Štefankovičová)
- 4 **Neha** (1991, r. Martin Šulík)
- 5 **Drak sa vracia** (1967, r. Eduard Grečner)
- 6 **Organ** (1964, r. Štefan Uher)
- 7 **Kým sa skončí táto noc** (1965, r. Peter Solan)
- 8 **Kapitán Dabač** (1959, r. Paľo Bielik)
- 9 **Vtáčkovia, siroty a blázni** (1969, r. Juraj Jakubisko)
- 10 **322** (1969, r. Dušan Hanák)

Zostaviť desiatku najlepších slovenských filmov, ktorá by mala čo najväčšiu výpovednú hodnotu, z osobného pohľadu a na začiatku roka 2022 sa mi zdá nemožné: musela by som si všetky pozrieť opäť a naraz. Preto som vybrala filmy, ktoré mnou v priebehu života otriasli, ohromili ma, opätovne sa ku mne vracali alebo so mnou zostali. Sú pre mňa tak trochu súkromne zásadné. Niektoré som videla celkom nedávno, iné naposledy pred vyše dvadsiatimi rokmi. Poradie trochu netypicky určuje čerstvosť zážitku: od najnovšieho po najdávnejšie. Pri zdôraznení iných kritérií by bolo iste odlišné.

Eva Filová

- 1 **Obrazy starého sveta** (1972, r. Dušan Hanák)
- 2 **Kristove roky** (1967, r. Juraj Jakubisko)
- 3 **Sladké hry minulého leta** (1969, r. Juraj Herz)
- 4 **Slnko v sieti** (1962, r. Štefan Uher)
- 5 **Mimoriadne cvičenie** (1971, r. Vlado Kubenko)
- 6 **Vedľajšie zamestnanie: matka** (1990, r. Eva Štefankovičová)
- 7 **Všetko čo mám rád** (1992, r. Martin Šulík)
- 8 **Ako sa varia dejiny** (2008, r. Peter Kerekes)

- 9 **Až do mesta Aš** (2012, r. Iveta Grófová)
- 10 **Krvavá pani** (1980, r. Viktor Kubal)

Ťažká úloha. Vytvoriť extrakt z bláznov, zo včiel a zrejších jabĺk, aby sa však z neho veľmi hlava netočila a nesmrdel hnilobou. Aj pod vrcholcami sa skrývajú bohaté lesy, ako v prípade najlepších televíznych adaptácií či generačných súkmeňovcov. Aké kritériá zohľadniť? Autenticnosť a úprimnosť, intenzívny generačný pocit a ľahký závan slobody, odvahu experimentovať, hľadanie pravdy a revidovanie historických udalostí, prvé komplexné zhodnotenie rodového hľadiska, láskavú i podvratnú hru so slovenskými reáliami, legendami, stereotypmi a krvavými dejinami, ktoré prechádzajú cez žalúdok.

Petra Hanáková

- 1 **Vlčie diery** (1948, r. Paľo Bielik)
- 2 **Drak sa vracia** (1967, r. Eduard Grečner)
- 3 **Obrazy starého sveta** (1972, r. Dušan Hanák)
- 4 **Polnočná omša** (1962, r. Jiří Krejčík)
- 5 **Prípad Barnabáš Kos** (1964, r. Peter Solan)
- 6 **Zem spieva** (1933, r. Karol Plicka)
- 7 **Pásla kone na betóne** (1982, r. Štefan Uher)
- 8 **Mŕtvi učia živých** (1983, r. Martin Hollý)
- 9 **Utekajme, už ide!** (1986, r. Dušan Rapoš)
- 10 **Rodná zem** (1953, r. Josef Mach)

Môj výber zohľadňuje niekoľko faktorov: v prvom rade je určený tým, čo poznám (a poznám možno menšiu časť domácich filmov), respektíve tým, čo si pamätám. Následne potom ide o prienik osobného vkusu (vrátane **guilty pleasures**) a „profesionálnej“ voľby, do ktorej sa zas celkom prirodzene premietajú aj profesionálne inklinácie. Vo všeobecnosti som vždy viac inklinovala k filmom, ktoré nejakým spôsobom reflektujú našu identitu, teda možno viac k filmom „rurálnym“, zemitým či zápečníckym (a možno aj „chla-

páckym“) ako k artovým či „kozmpolitným“, hoci si uvedomujem, že modernistické 60. roky sú určite najsilnejšou dekádom našej kinematografie. Dokonca možno viac v krátkom/dokumentárnom ako v hranom filme. Určite by som do svojho výberu rada zaradila viac dokumentov (napr. sociologickú fresku na pokračovanie **Akí sme?**, alebo Štefankovičovej esej: **Vedľajšie zamestnanie: matka**). Filmy síce podľa objednávky „bodujem“, ale v zásade moja prvá päťka nemá poradie.

Martin Kaňuch

- 1 **Obrazy starého sveta** (1972, r. Dušan Hanák)
- 2 **Krvavá pani** (1980, r. Viktor Kubal)
- 3 **5 October** (2016, r. Martin Kollar)
- 4 **Drak sa vracia** (1967, r. Eduard Grečner)
- 5 **Kým sa skončí táto noc** (1965, r. Peter Solan)
- 6 **Vtáčkovia, siroty a blázni** (1969, r. Juraj Jakubisko)
- 7 **Organ** (1964, r. Štefan Uher)
- 8 **Dom** (2011, r. Zuzana Liová)
- 9 **Punk je hned!** (2019, r. Juraj Šlauka)
- 10 **FREM** (2019, r. Viera Čákanyová)

Matúš Kvasnička

- 1 **Drak sa vracia** (1967, r. Eduard Grečner)
- 2 **Papierové hlavy** (1995, r. Dušan Hanák)
- 3 **Deň náš každodenný** (1969, r. Otakar Krivánek)
- 4 **Boxer a smrť** (1962, r. Peter Solan)
- 5 **Neha** (1991, r. Martin Šulík)
- 6 **Polnočná omša** (1962, r. Jiří Krejčík)
- 7 **Organ** (1964, r. Štefan Uher)
- 8 **Zbehovia a pútnici** (1968, r. Juraj Jakubisko)
- 9 **Anjel milosrdenstva** (1993, r. Miloslav Luther)
- 10 **Tretí šarkan** (1985, r. Peter Hledík)

Až keď sa pokúsíte vybrať desať najlepších alebo najobľúbenejších slovenských filmov, uvedomíte si, že to nie je žiadna zábava. Klasikov, ktorí sa mi na zoznam nevošili, menovať nebudem. Vo finále mi zo zoznamu vypadli aj režisérky Mira Fornay a Iveta Grófová, som zvedavý na **Svetlonoc** Terezy Nvotovej, nezmestili sa mi sem Peter Kerekes, Ivan Ostrochovský ani ďalší dokumentaristi a nikto zo silnej generácie animátorov. Navyše vychádzam len z toho, čo som videl – nedávno i veľmi dávno. Je teda možné, že opätovné stretnutie s filmami v mojej desiatke by zmenilo ich poradie; sú zoradené iba veľmi váhavo a približne.

Katarína Mišíková

- 1 **322** (1969, r. Dušan Hanák)
- 2 **Posledný autoportrét** (2018, r. Marek Kuboš)
- 3 **FREM** (2019, r. Viera Čákanyová)
- 4 **Až do mesta Aš** (2012, r. Iveta Grófová)
- 5 **Kým sa skončí táto noc** (1965, r. Peter Solan)
- 6 **66 sezón** (2003, r. Peter Kerekes)
- 7 **Slávnosť v botanickej záhrade** (1969, r. Elo Havetta)
- 8 **5 October** (2016, r. Martin Kollar)
- 9 **Môj pes Killer** (2013, r. Mira Fornay)
- 10 **Všetko čo mám rád** (1992, r. Martin Šulík)

Vybrať obľúbené slovenské filmy nie je ťažké: za sto rokov som ich intuitívne napočítala zo štyridsať. A z nich asi polovicu nielen mojich obľúbených, ale aj objektívne dobrých: vizuálne a myšlienkovito pôsobivých, dramaturgicky a kompozične vyvážených, spoločensky a umelecky relevantných. Potom to však už bol urputný zápas so sebou samou o každú jednu priečku. Prehrala som – zo zoznamu mi vypadlo priveľa srdcoviek: **Organ**, **Drak sa vracia**, **Punk je hned!**, **Diera v hlave...** A niektoré sa doň nedostali len pre krátku metráž: **Fotografovanie obyvateľov domu**, **V kocke**, **Pani Flašková...** Taká osobná divácka (re)kapitulácia.

Simona Nôtová

- 1 **Boxer a smrť** (1962, r. Peter Solan)
- 2 **Pieseň o sivom holubovi** (1961, r. Stanislav Barabáš)
- 3 **322** (1969, r. Dušan Hanák)
- 4 **Kristove roky** (1967, r. Juraj Jakubisko)
- 5 **Slnko v sieti** (1962, r. Štefan Uher)
- 6 **Neha** (1991, r. Martin Šulík)
- 7 **Smrť šitá na mieru** (1979, r. Martin Hollý)
- 8 **Muž, ktorý luže** (1968, r. Alain Robbe-Grillet)
- 9 **Služobníci** (2020, r. Ivan Ostrochovský)
- 10 **Sladký čas Kalimagdory** (1968, r. Leopold Lahola)

Najzásadnejšie pri výbere filmov bolo nájsť kľúč, ktorý určil, ako bude výsledný rebríček vyzeráť. Znamená to, že finálna desiatka mohla byť vyskladaná aj inak, a zároveň to potvrdzuje, že takýto typ ankety je vždy subjektívny. Na druhej strane, pre mňa je vždy rozhodujúca autenticita výpovede a existenciálny, etický či filozofický rozmer témy, vďaka čomu film presahuje dobu a robí dielo nadčasovým. Na záver by som rada uviedla dva podstatné fakty: že v užšom výbere som mala aj dokumentárne filmy (Hanák, Krivánek, Kirchhoff, Vojtek, Čákanyová), ktoré som sa napokon rozhodla s hranými nemiešať, a že v rebríčku rozhodne chýba **Cenzorka** (2021) Petra Kerekesa, ale tá už začne písať novú kapitolu slovenskej kinematografie.

Jelena Paštéková

- 1 **Zbehovia a pútnici** (1968, r. Juraj Jakubisko)
- 2 **Ja milujem, ty miluješ** (1980, r. Dušan Hanák)
- 3 **Neha** (1991, r. Martin Šulík)
- 4 **Lalie poľné** (1972, r. Elo Havetta)
- 5 **Organ** (1964, r. Štefan Uher)
- 6 **Iná láska** (1985, r. Dušan Trančík)
- 7 **Para nad riekou** (2015, r. Robert Kirchhoff, Filip Remunda)

- 8 **Posledný autoportrét** (2018, r. Marek Kuboš)
- 9 **Punk je hned!** (2019, r. Juraj Šlauka)
- 10 **Koza** (2015, r. Ivan Ostrochovský)

V roku 1958 pri príležitosti svetovej výstavy v Bruseli hlasovalo 117 filmových historikov o dvanástich najlepších filmoch všetkých čias. Ako by dnes asi vyzeralo konsenzuálne zostavenie rebríčka, pri ktorom by sa brali do úvahy nakrútené filmy z celého sveta? U nás sa s obľubou anketovalo po roku 1989 a súviselo to s prevrstvovaním hodnôt slovenskej kinematografie. Dialo sa to pred vyše tridsiatimi rokmi. Začali sa usadzovať kánony s inou dušou. Pri výbere top desiatky máme dnes k dispozícii zhruba 650 celovečerných snímok všetkých druhov a žánrov. Pri takomto množstve sa racionálne kritériá uplatniť nedajú. Každý sa musí spoľahnúť na svoju osobnú, zážitkovú pamäť a súkromnú bilanciu. Bodovanie mi trochu pripomínalo ruskú ruletu – streliva málo a terčov veľa. Vyberala som od súčasnosti smerom do histórie, aby okrem overenej klasiky vznikol priestor aj pre živý, súčasný film. ◀

foto: **Organ** — archív SFÚ/Milan Kordoš
Obrazy starého sveta — archív SFÚ
Slnko v sieti — archív SFÚ/Zuzana Mináčová
Slávnosť v botanickej záhrade — archív SFÚ/Vlado Vavrek
Kapitán Dabač — archív SFÚ/Milan Kordoš
Zbehovia a pútnici — archív SFÚ/Vlado Vavrek
Kým sa skončí táto noc — archív SFÚ/Margita Skoumalová
Krvavá pani — archív SFÚ/Otto Geyer
5 October — Punkchart films
FREM — Guča

Filmoví vedci a kritici hodnotia slovenské celovečerné filmy

Mesačník **Film.sk** spolupracuje od roku 2009 s renomovanými slovenskými filmovými vedcami, historikmi, kritikmi a publicistami na bodovaní slovenských celovečerných filmov, ktoré mali v tom-ktorom polroku premiéru v domácich kinách. Aktuálne prinášame hodnotenie slovenských filmov s premiérou počas roku 2021.

Tentoraz, rovnako ako vlani, sme hodnotenie nedelili na dva polroky. Dôvodom bola opäť pandemická situácia a zatvorené kiná. Nariadenia ich zavreli ešte v decembri 2020 a bez divákov zostali až do druhej polovice mája 2021. V prvom polroku sa tak k divákovi dostali – online – iba tri domáce majoritné premiéry. Keďže tradične hodnotíme slovenské alebo majoritne slovenské dlhometrážne filmy v kinodistribúcii, ktoré spĺňajú finančné kritériá určovania krajín pôvodu podľa Európskeho dohovoru o koprodukcii, v prvom polroku by sme hodnotili iba dva filmy: dokument Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta* a dokumentárny debut Jakuba Julényho *Komúna*, ktoré sa po online uvedení preklpili aj do kinodistribúcie. Tretia domáca celovečerná premiéra, dokument *Libertas* v réžii Borisa Vereša, venovaný kryptomenám, sa dal sledovať iba online na stránke samotného filmu, preto ho v našom hodnotení nenájdete.

Kým vlani sa do hodnotenia dostalo 11 titulov, teraz ich je 16. Nárast spôsobili aj snímky, ktoré čakali na uvedenie do kín od predošlého roka. *Správa* režiséra Petra Bebjaka sa k bežným divákovi dostala dlho po tom, ako v silnej konkurencii zahraničných filmov reprezentovala v oscarovom súboji ako národný zástupca Slovensko. Na *Muža so zajačimi ušami* Martina Šulíka muselo domáce

publikum takisto čakať až do vlaňajšieho leta, hoci už rok predtým na jeseň ho na varšavskom festivale ocenili za réžiu a získal aj cenu ekumenickej poroty. Medzi najočakávanejšími filmami roka bola i *Cenzorka* Petra Kerekesa. Do slovenských kín prišla prakticky hneď po tom, ako si priviezla cenu z Benátok. Podobne rýchlo sa s hlavnou cenou a dvojicou ďalších cien z Ji.hlavy dostal do slovenských kín hneď po uvedení na festivale Jeden svet debut Barbory Sliepkovej *Čiary*. *Biela na bielej* Viery Čákanyovej, vlaňajší víťaz Ji.hlavy, sa do kín dostala iba necelých päť mesiacov predtým. Tieto tri filmy získali v hodnotení najvyšší počet bodov a v januári ich uvedie Kino Lumière.

Predošlý film Viery Čákanyovej *FREM* sme vlani nehodnotili, pretože nespĺňal uvedené finančné kritérium určovania krajín pôvodu. To je aj dôvodom, prečo v zostave chýba napríklad film Miry Fornay *Žaby bez jazyka*, ale i ďalšie, prevažne české tituly, na ktorých vzniku sa podieľalo aj Slovensko.

Okrem minoritných koprodukcii sme nehodnotili ani krátke či stredometrážne filmy. Bodovanie sa pohybuje tradične v škále od pol bodu po maximálny možný počet piatich bodov. Šéfredaktora časopisu *Kino-Ikon* Martina Kaňucha nahradila tentoraz medzi hodnotiteľmi Mária Ferenčuhová. ◀

Slovenské a koprodukčné filmy v kinodistribúcii 2021 podľa filmových vedcov a kritikov

	Martin Ciel	Jana Dudková	Mária Ferenčuhová	Eva Filová	Jaro Hocheľ	Matúš Kvasnička	Katarína Mišíková	Jelena Paštékova
Everest – najťažšia cesta Pavol Barabáš	●●●●	●●●	●●½	●●½	●●	●●●	●●●	●●●
Komúna Jakub Julény	●●●	●●●●	●●●●	●●●●●	●●●●	●●●●	●●●½	●●●●
Muž so zajačimi ušami Martin Šulík	●●●	●●●●½	●●●●	●●●½	●●●●	●●●●	●●●½	●●●●
Na značky! Mária Pinčíková	●●●●	●●●	●●●●	●●●	●●●	●●●●	●●●●	●●●½
Neviditeľná Maia Martiniak	●●½	●●●	●●●●	●●●●●	●●½	●●●	●●●●	●●½
The Sailor Lucia Kašová	●●●●	●●●½	●●●●	●●●	●●●●	●●●●	●●●●	●●●½
Biela na bielej Viera Čákanyová	●●●●	●●●●½	●●●●●	●●●	●●●	●●●●½	●●●●●	●●●●
To ta monarchia Vladislava Sárkány	●●●	●●½	●●●●	●●	●●●½	●●●●	●●●½	●●½
Známi neznámi Zuzana Marianková	●½	—	●●	●	½	●●●	●●	●●●½
Láska pod kapotou Miro Remo	●●●	●●½	●●●●	●●●●½	●●●●	●●●●	●●●½	●●●½
Správa Peter Bebjak	●●●	●●½	●●●½	●●●●	●●●●	●●●●½	●●●●	—
Architekt drsnej poetiky Ladislav Kaboš	●●½	●●●½	●●½	●●●●	●●●	●●●	●●●	●●●
Cenzorka Peter Kerekes	●●●●●	●●●●½	●●●●	●●●●●	●●●●	●●●●●	●●●●½	●●●½
Ako som sa stala partizánkou Vera Lacková	●●	●●●	●●●●	●●●●	●●●½	●●●½	●●	●●½
Čiary Barbora Sliepková	●●●●●	●●●●	●●●●½	●●●●	●●●½	●●●●●	●●●●●	●●●
Očista Zuzana Piussi	●●●●	●●●●	●●●	●●●●	●●●½	●●●●	●●●●	●●●●

O HODNOTENÝCH FILMOCH SME PÍSALI VO **Film.sk**:

Everest – najťažšia cesta [novinky 1/24–25; recenzia 4/30–31](#) **Komúna** [novinky 5/18–19; recenzia 6/32–33](#)
Muž so zajačimi ušami [novinky 2/14–15; recenzia 7 – 8/32–33](#) **Na značky!** [novinky 6/22–23; recenzia 7 – 8/34–35](#)
Neviditeľná [novinky 6/24–25; recenzia 7 – 8/38](#) **The Sailor** [novinky 7 – 8/16–17; recenzia 9/30–31](#)
Biela na bielej [novinky 7 – 8/18–19; recenzia 9/34–35](#) **To ta monarchia** [novinky 7 – 8/20–21; recenzia 12/2020 – 26–27](#)
Známi neznámi [novinky 2/16–17](#) **Láska pod kapotou** [novinky 9/14–15; recenzia 10/38–39](#)
Správa [novinky 1/22–23; recenzia 10/32–33](#) **Architekt drsnej poetiky** [novinky 10/20–21; recenzia 11/43](#)
Cenzorka [novinky 10/18–19; recenzia 11/34–35](#) **Ako som sa stala partizánkou** [novinky 11/24–25; recenzia 12/30–31](#)
Čiary [novinky 11/22–23; recenzia 12/28–29](#) **Očista** [novinky 11/26; recenzia 12/32–33 \(pod názvom V hmle novinky 2/2020–16\)](#)

Slovenský film v roku 2021 niekoľkými vetami

Popri bodovom hodnotení dostali zúčastnení filmoví vedci a kritici tento rok prvýkrát možnosť komentovať buď svoje hodnotenie, alebo čokoľvek z diania v slovenskom filme v uplynulom roku aj slovné. Pôvodné zadanie jednou vetou sa v niektorých prípadoch rozrástlo o vetu-dve navyše.

Martin Ciel

2021: bol to mimoriadne zlý rok pre ľudstvo, ale dobrý krok pre slovenskú kinematografiu.

Jana Dudková

Rok 2021 sa ukázal ako bohatý na mimoriadne solídne dokumenty, vychádzajúce zo spoločensky závažných tém i životopisov výnimočných ľudí, ale aj zo spoločenských fenoménov, ktoré ostávajú akoby na okraji (**Neviditeľná, Na značky!, Láska pod kapotou**). Podľa môjho názoru mu však dominovalo najmä niekoľko výnimočných diel na pomedzí reality a surreálu (**Muž so zajačimi ušami**), hraného filmu a fikcie (**Cenzorka**), ako aj diel, ktoré výnimočným spôsobom pracujú s archívnymi materiálmi (**Komúna**) alebo dokonca výnimočným spôsobom ožívujú v slovenskej kinematografii žánre eseje (**Biele na bielej**).

Mária Ferenčuhová

Rok 2021 je pre mňa predovšetkým rok pozoruhodných dokumentárnych filmov. Dokonca aj **Cenzorka** pre mňa funguje lepšie, ak ju pozerám v dokumentárnom mode. Pandemický rok prefiltroval premiéry a vpustil do kín predovšetkým kvalitu.

Eva Filová

Toľko bodiek som vari ešte nerozdala, hotové Vianoce, tohtoročnú kolekciu vnímam ako veľmi kvalitnú a vyrovnanú, teda okrem zbytočného silvestrovského gýča, dokonca aj Himaláje sa mi videli pokojnejšie a menej adrenalínové než iné K2 produkty, až ma takmer roztopili – asi mäknem.

Jaroslav Hochel

Známi neznámi – suverénny víťaz pomyselnej súťaže o najzbytočnejší film v dejinách slovenskej kinematografie.

Matúš Kvasnička

Pre slovenský film bol rok 2021 mimoriadny z pohľadu úspechov na zahraničných festivaloch, spomedzi ktorých vyčnieva cena z Benátok pre **Cenzorku**, ocenenie **Čiar** na MFDF Ji.hlava a ďalšie významné trofeje pre majoritné slovenské novinky, ale i koprodukčné minority (**Moja afganská rodina, Milý tati**); pre tvorcov, distribútorov a najmä kinárov to však bol opäť mimoriadne náročný rok, počas ktorého zostali kiná zavreté šesť mesiacov, a keď mohli byť otvorené, premietali s obmedzeniami a v neistote, čo bude o pár týždňov.

Katarína Mišíková

Howard Hawks hovorieval, že v dobrom filme musia byť tri skvelé scény a žiadna zlá – podľa obdobného kritéria by bol rok 2021 dobrým rokom slovenskej kinematografie: niekoľko vynikajúcich filmov, žiadne vyslovene zlé. Pre mňa to však bol najmä rok dokumentárnych reflexií nakrútených režisérkami: od Antarktídy po Karibik, od geometrie ľudských tiel ku geometrii mesta, od všeobecnej utópie po justičnú dystópiu.

Jelena Paštéková

V tomto roku ma zaujala tematická bohatosť a rôznosť filmárskeho uchopenia látok debutujúcich dokumentaristiek: od investigatívnej publicistiky Very Lackovej, zápasiacej s majoritnými stereotypmi pri budovaní obrazu histórie vo filme **Ako som sa stala partizánkou**, cez meditatívnu interakciu minulej a súčasnej podoby hlavného mesta prostredníctvom geometrie vo filme Barbory Sliepkovej **Čiary** a odvážne, jemne humorné spájanie tradície s dneškom v snímke Márie Pinčíkovej **Na značky** až po ľudsky angažovaný portrét exotického námorníka **The Sailor**, v ktorom Lucia Kašová uvažuje o životných hodnotách.

Svetové ambície slovenského dokumentu

Hoci ani druhý pandemický rok kinodistribúcií veľmi neprial, do kín sa podarilo aspoň nakrátko vstúpiť dvanástim dokumentárnym filmom slovenských autoriek a autorov. Počet dokumentov z dielne žien tentoraz počtom dvojnásobne prevýšil počet dokumentov nakrútených mužmi. Ešte väčšou raritou je, že päť z týchto filmov sú debuty.

Bolo by iste na samostatnú analýzu, prečo sa toľko kvalitných autorských dokumentov nakrútených filmárkami mladej alebo strednej generácie stretlo v kinách práve tento rok a nakoľko im dovolila zažiť práve skromná úroda hraných filmov (nakrútených prevažne mužmi). No zároveň si všimnime, že hlasy týchto žien sú silné a presvedčivé a témy, ktoré niektoré z nich prinášajú, donedávna neboli v slovenskom dokumentárnom filme bežné. Pozoruhodné sa mi zdá aj to, že viaceré z ich filmov seabedome vykročili z malého slovenského či stredoeurópskeho priestoru a prinajmenšom geograficky sa stali svetovými. Platí to najmä o filmoch *Biela na*

tickej samoty, prerušovanej len polofiktívnym četovaním s umelou inteligenciou *ann_w* a nájazdmi parazitných (mentálnych) obrazov ľudského hemženia v Číne. Čákanová sa svojím druhým celovečerným filmom potvrdila ako najoriginálnejšia slovenská dokumentaristka, a to nielen výberom tém, ale predovšetkým ich spracovaním, v ktorom sa cielene pokúša dekonštruovať antropocentrickú perspektívu.

Klimatickú zmenu nepriamo tematizuje aj debut Lucie Kašovej *The Sailor*. Ide o portrét Paula Erlinga John-sona, slobodmilovného námorníka a dizajnéra jacht, ktorý dožíva na malom karibskom ostrove. Každoden-

množstvo rodičiek. Pôrod sa pre mnoho žien stáva bolestnou skúsenosťou, ktorá často ovplyvňuje nielen ich vzťah k dieťaťu, ale aj ich ďalší intímny život. Na rozdiel od filmu Zuzany Límovej *Medzi nami* (2016) však Maia Martiniak nekoncepuje *Neviditeľnú* ako obžalobu, skôr sa pokúša ukazovať, ako sa s traumou vyrovnáť. A hlavne prináša príklady „dobrej praxe“, predovšetkým z Dánska. Práve na týchto príkladoch ukazuje, že slovenské pôrodnictvo stojí a padá ani nie tak na konkrétnych ľuďoch, lebo tí zväčša majú vôľu, ochotu aj empatiu, ale na zúfalo nevyhovujúcich priestorových podmienkach v slovenských nemocniciach a na nedostatku odborného

mentne prekresľované, prestavované, spomínajúce, no zároveň bez pamäti. Sliepková v ňom obchádza sociálne otázky – nerovnosť medzi obyvateľmi, častú finančnú nedostupnosť bývania –, nerozvíja teda potenciál čiar ako bariér v živote obyvateľov. Z čiernobielych záberov však presakujú témy nadchádzajúcej klimatickej krízy, hegemonie automobilov či ťažko presadzovanej pozitívnej zmeny. Z príbehov dvoch protagonistov zasa vytŕča téma osamelosti a problematického nadväzovania vzťahov v anonymite mestského priestoru. Tieto línie sa koncepcne neprepájajú, no montáž a zvuková dramaturgia ich spájajú do poetického a fungujúceho celku.

The Sailor —

Láska pod kapotou —

bielej Viery Čákanovej a *The Sailor* Lucie Kašovej, do istej miery však aj o filme *Neviditeľná* Maie Martiniak.

Starostlivosť o planétu a citlivosť k druhým

Viera Čákanová nakrútila svoj film v Antarktíde ako druhý diel (ne)plánovaného triptychu o budúcnosti sveta a najmä ľudskej civilizácie v čase klimatickej krízy. Po radikálnom *FREMe*, v ktorom simulovala (až autistický) pohľad umelej inteligencie na planétu Zem a človeka ako aktívny element aspoň zdanlivo vystrčila z centra záberu i diania na samý okraj, je *Biela na bielej* výsostne osobným, introvertným filmom. Viera Čákanová ho koncipovala ako audiovizuálny denník z vlastnej antark-

ný rytmus osemdesiatnika s opatrnými, spomalenými pohybmi, ktorý bilancuje vlastný život, určuje nielen tempo filmu, ale aj jeho meditatívny charakter a pomáha Kašovej dosiahnuť čistý filmársky štýl. Film je zároveň rozprávaný veľmi tradične (prevažne pomocou voice-overu protagonistu, ktorý dopĺňajú interakcie či už v obchode, alebo s opravármi lodí) a cielene – možno až s priveľkou úctou voči starému mužovi – sa vyhýba miestam potenciálneho konfliktu či osobnej traumy.

Naopak, film Maie Martiniak *Neviditeľná* vysúva problém traumatizácie do popredia, keď poukazuje na to, že slovenské pôrodnictvo ako súčasť podfinancovaného a zanedbaného zdravotníctva systémovo zraňuje

personálu – sestier či pôrodných asistentiek, ktoré by mohli byť pri rodičke počas celého pôrodu. Film *Neviditeľná* možno nie je prelomový štýlom ani konceptom, zaujme však svojou priamosťou a vnímavosťou. Zachytením dobre a rešpektujúco vedených pôrodov (a za taký považujem aj – žiaľ, taký bežný! – slovenský pôrod s „vyvolávačkou“ a končiaci sa cisárskym rezom, avšak s položením bábätka na rodičkine prsia) môže mať na niektoré diváčky vyslovene terapeutický, hojivý účinok.

Neha a starostlivosť vystupujú aj z debutu Barbory Sliepkovej *Čiary*. Esteticky je jej film presvedčivou poctou urbánnym symfóniám spred sto rokov; ukazuje Bratislavu ako mesto s meniacou sa panorámou, perma-

História, tradícia aj umlčané hlasy

Reflektovanie minulosti patrí dlhodobo k významným inšpiračným zdrojom slovenských dokumentárnych filmov. Dva z piatich dokumentárnych debutov autoriek – žien i celovečerný debut Jakuba Julényho, ktorý už má na konte jeden stredometrážny televízny film, môžeme do istej miery vnímať cez túto optiku.

Asi najviac sa tejto charakteristike vzpiera film Márie Pinčíkovej *Na značky!*, pretože sleduje predovšetkým prípravu koordinačne zložitého vystúpenia na štadióne počas všesokolského zletu. Archívne zábery z úvodu filmu však posilňujú jeho presah smerom k téme tradícií a historickej pamäti, ale aj k otázke skupinovej disciplí-

ny v demokracii a občas až extrémneho individualizmu. Naopak, zásadne rezonuje téma dejín v debute Very Lackovej *Ako som sa stala partizánkou*, kde autorka nielen pátra po neexistujúcej historiografii rómskeho protifašistického odboja, ale aj hľadá spôsob, ako o týchto dejinách vypovedať. V jej filme sa miešajú odkazy na orálnu tradíciu odovzdávania pamäti s pozitivistickým dohľadáváním historických prameňov a metaforicko-metonymickým nahrádzaním absentujúcich obrazov existujúcimi, hoci z trochu iného kontextu. Lacková skúma a nastavuje aj estetickú formu a popritom vypovedá aj o systémovom rasizme, hlboko zakorenenom v slovenskej spoločnosti.

mu tlaku a prenasledovaniu, ale i zrady, kompromisov či odpúšťania.

Spomínaniu a oživovaniu hlasov tých, ktorí už sami neprehovoria, sa venujú aj filmy *Architekt drsnej poetiky* Ladislava Kaboša a *Everest – najťažšia cesta* Pavla Barabáša. Oba predstavujú v množine minuloročných dokumentov skôr tradičnejšiu líniu – viac-menej televízneho charakteru v prípade Barabáša a hereckej štylizácie so staromódne prednášaným voiceoverom v prípade portrétu pozoruhodného brutalistického architekta Hansa Broosa, karpatského Nemca zo Slovenska, ktorý sa presadil v Brazílii.

vysoko organizované včelie spoločenstvo i clivé a znepokojivé postavy anonymizovaných obyvateľiek kaštiela (sirôtok či dvorných dám podstupujúcich reedukáciu), ktoré za celý film neprehovoria ani slovo.

Miro Remo v *Láske pod kapotou* takisto zachytáva súčasnosť a prináša veľmi dynamický, hoci o čosi trpkjší obraz života. Protagonista Jaroslav absolvoval traumatický rozvod, nie je celkom oddelený od matky a jeho hlavnou vášňou sú autá, na ktorých preteká jeho priateľka Jitka. Na príbehu „malého človeka“ je najmrzivejší záver: v posledných minútach filmu Miro Remo naznačuje, ako neúspechy a frustrácie vyvažované príliš drobnými zrnkami radosti môžu – v pocite rozpačitej

zatvorili kiná, na vlastnej platforme Kino 363 ponúkli tvorcovia divákovi online projekcie spolu s množstvom diskusií a hostí, ktorí majú k téme čo povedať.

Malý krok pre kiná, veľký skok pre dokumentárny film

Pandémia do istej miery pretriedila množstvo dokumentárnych filmov v kinách: niektoré mali premiéru len online, iné vopred cieľili na televízne uvedenie. Do kín sa tak dostali v prevažnej väčšine snímky, ktoré na veľké plátno skutočne patria nielen ambíciami, ale aj témami, formátom, vizuálnou koncepciou či tvorivým spracovaním. Aj preto som vynechala z hodnotenia filmy, ktoré nerežirovali slovenskí režiséri (hoci

Čiary –

To ta monarchia –

Mlčanie a dlhodobé ticho definujú do určitej miery aj film *Komúna*, kde Jakub Julény predstavuje košický disent, sledovaný a cielene rozleptávaný tajnou políciou, konkrétne skupinu NACE, sústredenú v rokoch normalizácie okolo postavy Marcela Strýka, amatérskeho filozofa, básnika, výtvarníka aj hudobníka, ktorého však definitívne zlomila až porevolučná politika. *Komúna* otvára staré rany z minulosti, no Julény protagonistov netlačí do konfrontácií ani nespochybnuje sentiment či zmierlivý pátos, s ktorým sa niektorí k minulosti vracajú. *Komúna* sa tak stáva predovšetkým obrazom priateľstva, odolávajúceho alebo poddávajúceho sa policajné-

Žiarivá či trpká súčasnosť

Vladislava Sárkány vo filme *To ta monarchia* – v časozbernom rozprávko-komediálnom portréte vzorovej obce Spišský Hrhov a jej starostu-panovníka Vladimíra Ledeckého – stvárnila komplexnú realitu rafinovane a zároveň funkčne. Rozhodla sa pre tvorivý prístup „hry na“ (kráľovstvo, film, sebaaprezentáciu), pomocou ktorého s ľahkosťou, a predsa dôsledne rozkryla nielen spôsob fungovania obecnej „vrchnosti“, ale aj prácu v komunite, jej premeny a dokonca aj tiene, rezervy či trhliny. Popri silných protagonistoch pomohli režisérke presvedčivo zobrazit' obec aj metafory a prirovnania: pracovité,

družnosti – smerovať až k radikalizácii spoločnosti.

Najtrpkšie vyznieva film Zuzany Piussi *Očista*, kde režisérka nadväzuje na tému svojho staršieho filmu *Nemoc tretej moci* a poukazuje na problémy súdnictva, pretrvávajúcu nevyhľadateľnosť práva, súdne prietahy i vyslovené justičné krivdy, ktoré nádej na ozdravenie súdnictva akosi rozpúšťajú. Piussi film postavila na dvoch kauzách očividnej nespravodlivosti i na postojoch a diskusiách členiek a členov Súdnej rady. *Očista* možno neprináša vyslovene nové a ani ucelené informácie, funguje však ako film, ktorý iniciuje diskusiu. Dôkazom je aj forma uvedenia. Keď krátko po kinopremiére *Očisty*

vznikli v slovenskej koprodukcii), a venovala som ambicióznym slovenským autorkám a autorom o pár riadkov viac. Minuloročná dokumentárna úroda bola totiž výnimočná a k viacerým filmom z minuloročnej distribúcie sa oplatí vracieť aj v budúcnosti. ◀

— text: Martin Ciel / filmový teoretik —
 foto: Punkchart films, Garfield film, Wandal Production —

Možnosti stvárnenia reality a limity hraného filmu

V súčasnosti žije na Slovensku približne 5 450 000 obyvateľov, je tu fungujúci Audiovizuálny fond, naozaj veľa produkčných spoločností, asi 150 kín a 50 filmových klubov, okolo 40 všetkých možných filmových festivalov a prehliadok a viac-menej 10 filmových časopisov a portálov rôznej kvality, jedna samostatná filmová a televízna fakulta, 100 rokov kinematografickej tradície. To všetko vygenerovalo v roku 2021 premiéry štyroch slovenských celovečerných hraných filmov určených pre kiná.

Cenzorka —

— Pokiaľ viem, neexistujú kvantitatívne modely skúmajúce priame súvislosti a úmernosť uvedených faktov, takže nemôžem povedať, či sú štyri filmy v takejto situácii v tejto krajine veľa, alebo málo. Ale čo sa týka kvality, bol to pre slovenskú kinematografiu úspešný rok. Každý z týchto filmov je však natoľko odlišný, že na takejto malej vzorke sa nedá určiť nejaký prevládajúci trend či tendencia. Nedá sa. Nehľadiac na to, všetky štyri filmy majú niečo spoločné: záujem o realitu, niekde zobrazenú viac štylizovane a niekde menej, o zachytenie jej súvislostí. Pomenúvajú (a zároveň reprezentujú) línie hraníc chápania možností interpretácie reality. Teda predstavy, ako sa k realite vyjadrovať hraným filmom. (Poznámka: Bohužiaľ, aj tento rok, tak ako v podstate každý rok, tu chýba experimentálny hraný film, ale to vyplýva okrem iného aj z tej storočnej realistickej tradície. Veľa andalúzskych psov v nej nepobehovalo.)

Hra s divákom

— *Muža so zajačímí ušami* nakrútil Martin Šulík. Rozhodne to nie je jeho najhorší film, ale ani najlepší. Ide o film à thèse, vykalkulovanú intelektuálnu hru, v podstate hádanku. Akoby počítal s divákom, ktorý odhalí všetky súvislosti a toto odhalenie mu prinesie príjemný pocit uspokojenia, že sa stal dôstojným partnerom tvorcov. Pretože nielen film robí niečo s divákom, ale aj divák s filmom. Vybalansovať túto hojdačku nie je jednoduché. Autorom *Muža so zajačímí ušami* sa to podarilo. Ani použitie „surreálnych“ prvkov v prísne realistickom zobrazení nijako neruší jednotiacu poetiku diela, pretože je dostatočne motivované, povedzme snovým svetom či svetom predstáv. Ale nakrútené je to celé akosi nudne, lineárne, bez väčších inovácií, bez formálnych ozvláštnení, ktoré Martin Šulík tak brilantne predvážal vo svojich starších filmoch. Vo výsledku tak ostal zaujímavý intelektuálny konštrukt, ktorý komentuje realitu bez nejakých závažnejších emócií, chladný, čo by neprekážalo, ale nie dostatočne filozoficky prenikavý na to, aby sa stal v pomenovaní stavu vecí zvlášť výrazným.

„Vyšší populár“

— *Správa* Petra Bebjaka je úplne iná šálka kávy. Zároveň je to jediný historický film z tohtoročnej kolekcie, navyše inšpirovaný skutočnou udalosťou. Na rozdiel od predchádzajúceho Bebjakovho filmu *Čiara* (*Trhlinu milosrdne vynechajme*) *Správa* funguje. *Čiara* sa rozpadla na divácky atraktívne, dramatické kúsky, občas kliše, ktoré nepodporovali celok, a celý film akoby sa riadil dajakými fiktívnymi želaniami mainstreamového diváka. Ale *Správa* drží pokope. Iste, aj v tomto prípade ide o mainstreamový film s relatívne veľkým rozpočtom, ale v podstate je výnimočný. Kedysi pradávno existoval v rámci Československej ľudovej armády Vojenský umelecký súbor – tam vymysleli výborný termín „vyšší populár“. Na *Správu* sa hodí, táto snímka vyčnieva z komerčne orientovaných žánrových filmov o koncentrač-

ných táboroch a o útekoch z nich. Je to tradične urobený, vysoko profesionálne spracovaný štandard – a čím vyčnieva? Tým, že tvorcom sa skvele podarilo vyhnúť akémukoľvek pátosu. Napríklad úplne oddramatizovali záver, čo sa ukázalo ako dobré riešenie. Ide o film atraktívne nakrútený, napínavý, realisticky presvedčivý, pracuje s emóciami, ale nijako sa nepodkladá bežnému divákemu vkusu. Len záverečná montážna sekvencia s apelom prepojeným s realitou dneška trochu škriepie.

Čas na pružnejšiu terminológiu

— *Cenzorka* Petra Kerekesa je čerešničkou na torte premiér roku 2021. Kerekesov film *66 sezón* považujem za jeden z najlepších dokumentov nakrútených po roku 1989 a *Cenzorka* je, zdá sa mi, prirodzeným pokračovaním jeho autorskej cesty. Hlavným motívom je tu osud dôstojníčky väzenskej strážnej služby, vedľajším motívom skutočné príbehy väzenkýň. Dramaturgicky bezchybný, formálne pozoruhodne zobrazený a zároveň len pomocou náznakov čitateľný príbeh rozprávajú tvor-

Muž so zajačímí ušami —

covia nekompromisne, evidentne plne v intencii svojej autorskej predstavy, pomocou neherečiek (no dobre, áno, sú tam aj dve herečky) a paradokumentárnej optiky s mimoriadnym využitím detailov. Obrazy (kamera Martin Kollar) situácií, nasýtené znakovými štruktúrami, sú často tak krásne obyčajné, až dosahujú vďaka montáži zaujímavú symboliku. Je to jeden z tých autentických, civilistických filmov, ktorý rozširuje vedomie súvislostí. Dokáže divákovi ukázať pomocou kamery to, čo by sám nikdy vidieť nedokázal a neprecítil. Je zdanlivo jednoduchý paradoxne práve vďaka svojej zložitej vnútornej komplexnosti.

— S takouto paradokumentaristickou poetikou začala v ponovembrovom hranom filme Iveta Grófová filmom *Až do mesta Aš*, čím v istom zmysle inovatívne a originálne nadviazala na šesťdesiate roky, pokračovali v nej Zuzana Liová, Mátyás Prikler, Jaroslav Vojtek, Juraj Lehotský či Mira Fornay s *Mojím psom Killerom* a Ivan

Ostrochovský s *Kozom*. *Cenzorka* definitívne potvrdzuje, že tadeť môže viesť cesta aj na Slovensku. Ak je však dokument záznamom (alebo rekonštrukciou) udalosti, ktorá sa skutočne stala, ak je tvorivým pretvorením skutočnosti, tak je *Cenzorka* naozaj hraný film? Alebo: Nie je už čas nahradiť tradičnú terminológiu niečím pružnejším?

Divácky populár

Úplne chápem, že na tomto mieste by si čitateľ mohol povzdychnúť nad tým, ako v sledovanej vzorke chýbajú masovo divácky populárne trháky, v ideálnom prípade žánrové, divácky relaxačné akčné filmy či komé-

re pohráva. Sedem ľudí hrá v jednom byte neúprimne hru na úprimnosť, dôležitú úlohu tu majú mobilné telefóny a niekedy to je aj vtipné. Nemá zmysel porovnávať tento film s originálom. *Známymi neznámymi* mali ambíciu byť v našom regióne divácky populárnym filmom a to sa podľa čísiel návštevnosti podarilo.

Máme tu teda niekoľko prístupov. *Muž so zajáčimi ušami* – konštrukčný princíp, vytvárajúci model reality s cieľom komentovať ju. *Správa* – priamočiary, štandardne opisný prístup k realite. *Cenzorka* – observačný princíp. V prípade *Známých neznámých* ide o intertextovú variáciu, o sprostredkovanú výpoveď o niečom, čo sa za realitu vydáva.

Známymi neznámymi —

die na vyváženie jesenného smútku autorských filmov, orientovaných na depresívnu skutočnosť každodennosti. Odpoveď by mohla znieť, nech si také filmy nakrúca Hollywood. Ale nebola by to úplne dobrá odpoveď, lebo každá zdravá kinematografia by mala mať potenciál vytvárať aj populárne žánre. A my tu máme filmový debut Zuzany Mariankovej *Známymi neznámymi*, zrecyklovaný overený model talianskej tragikomédie *Úplní cudzinci* z roku 2016. Zámerom modelu bolo v žánrovom rámci angažovane pomenovať súčasné sociálne vzťahy. V prípade *Známých neznámých* ide teda o výsostne komerčne orientovanú variáciu. Variáciu, ktorá rezignuje na originálnu interpretáciu reality, ale aspoň sa s ňou v záve-

V podstate nič, za čo by sa bolo treba hanbiť. Žiadne falšovanie. Iba jeden plagiát, ale korektné priznaný. To nie je zlé. ◀

Pandémia — druhé kolo

V roku 2021 sme v kinách mohli vidieť dve slovenské minority – dlhometrážny a krátkometrážny animovaný film – a dva majoritne slovenské krátke filmy. Fest Anča a festival študentských filmov Áčko uviedli 11 domácich krátkych filmov s rokom výroby 2021 a televízia odvysielala novú sériu animovaných večerníčov. Z toho možno vyvodiť, že slovenský animovaný film bez ohľadu na pandémie zotrúva na svojich tradičných pozíciách čo do kvantity i vzniku v rámci rôznych producentských platforiem.

Miešanie poloprofesionálnych (školských) produkcií s profesionálnymi nie je špecifikom domácej hodnotiacej reflexie a slovenských filmových festivalov či prehliadok, v zahraničí je to podobné. Krátka metráž je finančne (a časovo) dostupná pre filmové školy a ich študentov, ktorí sa zároveň môžu uchádzať o podporu v rôznych fondoch a hľadať si profesionálnych koproducentov. Výsledkom sú často originálne filmy, ako napríklad pred dvomi rokmi česká *Dcera* (2019), nominovaná na Oscara. Dvere do sveta pre to najlepšie z animovaného filmu má študentská tvorba otvorené dokorán, hoci kvalita jednotlivých filmov výrazne kolíše. Naznačuje však trendy a vývoj slovenskej animácie, preto je nevyhnutné zahŕňať ju do bilančnej reflexie.

Za najväčší domáci animovaný filmový projekt minulého roka možno považovať oceňovanú (*Annecy*, *Guadalajara*, *Pučchon*, nominácia na Zlatý glóbus) mino-

dokumentárnom filme snaží pochopiť otcove tradičné hodnoty, ktoré viedli k rozpadu rodiny.

Hoci aj tretí minuloročný film v našich kinách vytvorila žena, a je to animovaný dokumentárny film o identite, neviaže sa na rodové roly. Snímka *Bolo raz jedno more...* režisérky Joanny Kozuch v majoritne domácej produkcii spoločnosti BFILM ukazuje na ekologickej katastrofe Aralského mora, ako sa na tvorbe identity podieľa fyzický priestor, v ktorom človek žije. Tému identity Rómov a Nerómov a tému kultúrnych rozdielov sa detskému divákovi snažil sprostredkovať štvrtý film pre kiná – *Miro jilo* Dávida a Ivana Popovičovcov, a to cez už typickú popovičovskú hru predstáv a asociácií, ktorá sprevádza jednoduchý príbeh dvoch spolužiakov. Tunajšia premiéra veľkej medzinárodnej koprodukcie s účasťou Slovenska sa presunula na tento rok.

Festival animovaného filmu Fest Anča v Žiline

dentka FAMU Eva Matejovičová nadviazala na medzinárodný trend animovaných dokumentov snímku o adopcii zvierat *Azyl* (2021). Slovenskú animáciu reprezentovali v Žiline výlučne študentské filmy vrátane diel zo stredných a základných umeleckých škôl. Najúspešnejší z videoklipov bol v medzinárodnej súťaži *Osud* Prezidenta Lourajdera v réžii Mateja Mihályiho. Témou sú aj tradície. Vo filmovom ráme sa stretá výtvarné umenie a technika z rôznych epoch, pričom všetko je deformované podobou mladého muža zo súčasnosti (hudba i jeho oblečenie reprezentujú hiphopovú kultúru). Tradícia je tu konfrontovaná s pohľadom súčasnosti, ktorý je iniciovaný pandemickou izoláciou a blúdením po vlastnom dome – fyzickom i mentálnom. Text piesne rozpráva o beznádeji v súčasnosti, ku ktorej viedol vývoj západnej modernej civilizácie so svojimi ekologickými, psychologickými i sociálnymi dôsledkami.

je umelosť fikčného sveta. Žáner mysteriózneho filmu je pôdorysom animácie *Mathias* (r. Imrich Kútik) o potrebe odpustenia v rodine, na ktorej možno oceniť snahu o ozvláštnenie rozprávania členením na kapitoly a mozaikovitým sujetom. Najlepším animovaným filmom Áčka sa stal horor *Nôž* (r. Timotej Lukovič). Dodržaním základných naratívnych konvencií hororu vzbudzoval napätie i zvedavosť, avšak vyvolanie strachu by vyžadovalo expresívnejší filmový štýl. Pridanou hodnotou je však vrstevnatosť *Noža*. Okrem základnej roviny, sústredenej na vyvolávanie strachu a znechutenia, sa snaží rozvíjať aj vzťahovú rovinu a povahu vzájomnej lásky dcéry a matky. Matka dáva dcére svojou láskou moc naplniť svet životom a dcéra matke zasa odvahu a silu čeliť zlu.

Po druhom roku pandémie je na mieste otázka, či animácia nejako reflektuje tento nový životný stav. Do kín sa dostali najmä profesionálne projekty, ktoré

Bolo raz jedno more... —

ritnú koprodukcii *Moja afganská rodina* českej animátorky Michaely Pavlátovej. Jej slovenský koproducent, spoločnosť BFILM Petra Badača, má už v oblasti animovaného filmu renomé. Porevolučná tendencia tzv. ženského animovaného filmu tak prvýkrát atakovala dlhú metráž. Téma rodinných a partnerských vzťahov prezentovaná zo ženskej perspektívy však otvára najmä problematiku kultúrnych priepastí a stavania privátnych mostov, ktoré súvisia s hľadaním vlastnej identity. Rovnakú tému má aj druhý úspešný minuloročný minoritný projekt v slovenskej koprodukcii nutprodukcie *Milý tati*. Krátkometrážny film študentky FAMU Diany Cam Van Nguyen nahmatáva kultúrnu priepasť vo vlastnej nukleárnej rodine prisťahovalcov z Vietnamu. Autorka, ktorá sa narodila už v západnom svete, sa vo svojom animovanom

bol pre pandemické obmedzenia prvýkrát aj online a jeho hlavná téma Tradície takisto súvisela s identitami, ktoré sa formujú ich udržiavaním alebo popieraním. S témou súznel vizuál festivalu, ktorý pripomínal večerníčky či Filmárka a Filmušku. Televízna animácia formovala národnú identitu viacerých generácií v Česku i na Slovensku, kým dnešné deti s ňou – aj pre dostupnosť zahraničnej animovanej tvorby – už také späté nie sú. Súčasťou nadnárodnej mozaiky, ktorú sledujú, sa však prostredníctvom revitalizovaného večerníčkového formátu stáva aj súčasná slovenská animácia. Koncom roka 2021 mala premiéru už tretia séria dobrodružstiev 3D animovaných pavúkov zo seriálu *Websterovci* (r. Katarína Kerekesová).

Fest Anča uviedla dve pásma slovenských filmov, z toho jedno súťažné. Víťazka súťaže, slovenská štu-

Miro jilo —

Autor spolupracoval s Michaelou Mihályi a Davidom Štumpfom, Slovákmami z FAMU a tvorcami víťaznej snímky predchádzajúcej Fest Anče *Sh_t Happens*. Štumpfom nový film *Domov, sladký domov* získal v Žiline Čestné uznanie.

Témami ďalších slovenských filmov v súťažnej i nesúťažnej sekcii boli ekológia, humanizmus (aj vo vzťahu k zvieratám), starnutie, domáce násilie, alternatívna história, rodové stereotypy, karanténa, remeslo, vďačnosť, neschopnosť komunikácie. Kvalita filmov bola veľmi nevyrovnaná. Väčšinou film buď zlyhával na amatérskej animácii (úsporné, mechanické pohyby) a neoriginálnom výtvarnom spracovaní, alebo bola animácia zaujímavá, ale téma filmu a rozprávanie boli banálne či nečitateľné.

Festival študentských filmov Áčko sa konal v októbri, takže uviedol aj filmy, ktoré sa na júlovú Fest Anču nestihli dostať. Dominovali mu najmä animované snímky výrazne ovplyvnené žánrovým filmom. Film *Za hrst omrvíniak* (r. Juraj Mucha) sa názvom i kompozíciou záberov hlási k westernovej tradícii, avšak okrem názvu a niektorých konvencií nemá s filmom *Za hrst dolárov* (1964) Sergia Leoneho nič spoločné. Cenu za vizuálne efekty si odniesla snímka *The Gods* (r. Lukáš Jankovčín, Tomáš Hotový), realizovaná technikou motion capture. Je trailerom na neexistujúci fantasy film. Kým mizanscéna je skutočne spektakulárna, v pohybe figúr sa odhalu-

Milý tati —

začali vznikať ešte pred pandemiou, preto sa lakmusovým papierikom stáva najmä študentská tvorba, ktorá sa riadi kratším rytmom semestrov a ročníkov. Explicitne zobrazenú pandémiu takmer nevidíme, ale v rovine emócií možno odčítať pocity dezilúzie, strachu a ohrozenia či nevyhnutnej zmeny. To však môže súvisieť najmä s dlhšie trvajúcou ekologickou krízou a krízou liberálnej demokracie, ktoré si mnoho dnešných mladých ľudí vzalo vo svojom životnom pocite za svoje. Tradícia, na ktorú nazeráme spätne cez prizmu dnešného katastrofálneho stavu, sa ukazuje ako slepá. Jej odmietanie či absencia nám zároveň berú pevnú pôdu spod nôh i zmysel existencie. Preto je na mieste budovanie novej tradície, čo však môže byť pre mladých ľudí neznesiteľná záťaž.

Pandémia však priniesla aj pozitíva, napríklad projekt digitálneho vzdelávania SNG Výtvarná rozcvička, do ktorého animovali *Ové pictures* a *Kriss Sagan*, alebo distribučný model *Kina Fest Anča*. To prináša najmä európske animované filmy priamo do škôlok a škôl, aby kultivovalo detského diváka a prostredníctvom sprievodných pedagogických príručiek k filmovým pásmam ho učilo filmovej reči a najmä kritickému porozumeniu komplikovaného sveta okolo nás. ◀

— text: Eva Borušovičová / scenáristka, režisérka,
autorka scenára k filmu Jánošík. Pravdivá história (2009)
— foto: Marcin Makowski – Jánošík. Pravdivá história (2009) —

Vrkoče rozpletené krvavé

Osemnásty marcový deň roku Pána 1713. V Liptovskom Svätom Mikuláši svitá. Mrzne, len tak praští. V tichu sa k šibenici pomaly blíži málopočetná procesia.

Na voze vezú dvadsaťpäťročného Juraja Jánošíka. Ešte pred pár dňami to bol krásny muž. Vysoký a modrooký. Páčil sa ženám. Mal autoritu u mužov. Vedel dobre strieľať. Bol štedrý a veľkorysý. A nebol krutý ako väčšina tých jeho súčasníkov, ktorí si rovnako ako on zvolili kariéru zbojníka. Preto bol v okolí známejší, než by sa patrielo na niekoho, kto v horách zastavuje pocestných a berie si z ich majetku. Preto mu pomáhali aj slušní ľudia. A preto vrchnosť vynaložila také veľké úsilie, aby ho chytila.

Na popravisكو ho musia vyniesť. V súlade s vtedajšími zvyklosťami ho pri vypočúvaní podrobili lahšiemu a potom aj ťažšiemu mučeniu. Má dolámané kosti, vytrhané mäso, vybité zuby, vnútorné zranenia. Trasia sa v horúčke. Aj keby ho neodsúdili na smrť, pravdepodobne by následky „utrpného práva“ neprežil. Lenže oni ho na smrť odsúdili. Za pár krádeží a za vraždu domanižského farára, ktorú nespáchal. Báli sa ho. Nielen toho, kým bol, ale aj toho, kým by mohol byť. Bol to bývalý rákociovský povstalecký vojak, mohol byť nebezpečný pre cisársku vrchnosť a bol široko-ďaleko obľúbený tak, ako sa na zbojníka nehodilo. Mohol byť Rákociho spojku? Mohol podnecovať rebéliu? Mohol verbovať vojakov a zhromažďovať zbrane? Mohol sa spoliť s diablom a čarami si zabezpečiť nezraniteľnosť? Tam smerovali otázky jeho sudcov. Možno mohol, ale ťažko povedať, či to aj robil. Opíjal plné krčmy a vytancovával dedinské dievčatá. A z majetku pre-

padnutých pocestných si bral bizarné veci. Napríklad parochne. Pripomína to viac finalistu speváckej súťaže, ktorý si užíva priazeň fanúšičiek, než vodcu rebelov.

Jánošík stojí na šibenici. Kat a jeho pomocník ho musia podopierať. Vrkoče má rozpletené, dlhé vlasy zlepené krvou mu vejú vo vetre. Mráz zmierňuje jeho utrpenie. Čítajú mu rozsudok, ale on to nevníma. Díva sa na okolité kopce. Na flaky snehu. Na oblohu bielu ako čerstvo vypratá plachta.

Kat uchopí hák. Zavesenie za rebro je zaužívaný trest pre zbojníkov a lupičov. Je to dlhá bolestivá smrť v nepredstaviteľnom utrpení. Jánošík to vie. Vie, že kým sa mu definitívne uľaví, bude to ešte veľmi bolieť.

Nevie však, čo bude s jeho druhmi. Nikoho z nich neprezradil ani pri ťažkom mučení. Na priame otázky odpovedal vyhýbavo, tvrdil, že konkrétnych ľudí nepozná alebo že sú dávno mŕtvi. Nevie, čo bude s Tomášom Uhorčíkom, jeho najbližším priateľom. To jemu Jánošík pred necelými tromi rokmi pomohol ujsť z väzenia v Bytči. To on prehovoril Jánošíka na dráhu zbojníka, aby sa vzápätí oženil a pod menom Martin Mravec sa usadil v Klenovci. To u Tomáša ich vo februári chytili. Tridsať stoličných hajdúchov v noci obklúčilo chalupu. Šli naisto. Jánošík sa nikdy nedozvie, kto ho zradil. A nedozvie sa ani to, že pri mučení zbytočne tvrdil, že Martin Mravec je slušný človek, ktorý ho len náhodne prichýlil, nevediac, že je zbojníkom. Tomáša Uhorčíka spozná správca bytčianskeho zámku Ugronovič a onedlho ho popravia tiež. Lámaním v kolese.

Jánošík nevie, čo bude s jeho rodičmi. Nakoniec ho o veľa rokov prežijú. V matrikách sa ešte po dlhšom čase objavia ako krstní rodičia.

Jánošík nevie, čo bude s jeho pokladmi. Niektoré mu ukradnú hneď, po niektorých budú ľudia pátrať dlhé stáročia, a väčšina nikdy neexistovala. Prezradil len jednu skrýšu. „V jedli na cisárskych horách, uprostred grúňa, čo je po pravej ruke, keď sa ide do Klenovca. Naproti tej jedli je buk a ten má v kôre ruku vyťatú.“ Možno tam ešte stále v koreňoch stromov rastie pár jeho ulúpených zlatých.

A Jánošík nevie ani to, že okamihom smrti začne žiť v legende, ktorú si bude každá doba prispôbovať podľa svojich potrieb, a tak bude jeho život raz výrazom potreby individuálnej slobody, inokedy zas boja za národnú identitu či túžby po spravodlivejšom rozdelení hmotných statkov. Juraj Jánošík sa stane obchodným artiklom, umeleckou inšpiráciou, argumentom pre demagógov aj objektom medzinárodných sporov.

Teraz však visí napichnutý na háku, chveje sa v predsmrtných kŕčoch. Zomiera narýchlo popravený, bez účasti davu, aby sa predišlo rebélii, bez vzlykajúcich dievčat, bez poslov od cisára a bez okridleného „keď ste si ma upiekli, tak si ma aj zjedzte“.

Narodil sa na samote nad Terchovou, päť rokov vojenčil, pár mesiacov valasil a od jari do jesene minulého roku zbíjal. Krátky život. Zomiera ako dvadsaťpäťročný lúpežník s charizmou, bývalý vojak, ktorý sa nedokázal zaradiť, dobrý chlapec so zlými kamarátmi, kumpán, čo poplatil celej krčme a rozdával dievčatám v dedine kradnuté šperky. Nevie, že jeho život bude mnohokrát interpretovaný a mučenícka smrť mu zaručí nesmrteľnosť.

Môžeme len rozmýšľať, či by o to stál, keby to vtedy vedel, vtedy pred tristo rokmi, keď sa jeho chladnúce telo hompálalo na háku na popravisكو, nad ktorým už krúžili hladné krkavce.

Keby mal na výber, možno by si zvolil cestu obyčajného života. Života, ktorý sa stratí v dejinách, ale je v ňom viac okamihov všedného ľudského šťastia, takého nezaujímavého pre historikov a takého pekného, keď ho žijeme. Lenže on na výber nemal. Zomrel mladý násilnou smrťou a náš národ si ho vybral ako svojho hrdinu. Vybral si ho ako niekoho, kto za to tak príznačne akosi nemôže, niekoho, kto len nasleduje osud, kto je obyčajný, a predsa zázračný, vyvolený, a predsa odsúdený na smrť, kto je nad všetkými, a predsa zakliaty na prehru. Takého sme ho potrebovali, tak sme si ho stvorili.

Taký je osud národných hrdinov. Málokto sa ním stáva z vlastného rozhodnutia. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

EACEA zverejnila prvé výsledky výziev s uzávierkami v priebehu roku 2021. Ide, pochopiteľne, iba o primárne štatistiky (počet žiadostí, geografické rozdelenie, celková žiadaná suma), keďže výsledky o podporených projektoch očakávame najskôr v januári tohto roka. Počiatočné obavy spojené s prechodom na úplne nový systém (e-granty a kompletná elektronická komunikácia) a novú štruktúru podávania žiadostí (systém pracovných balíkov – work packages a výstupov – deliverables) sa v štatistikách veľmi neodrazili, žiadostí prišlo obvyklé, prípadne aj väčšie množstvo ako v minulosti, a to aj napriek krátkemu času medzi publikovaním výziev a ich uzávierkami.

Slovenské spoločnosti podali nadpriemerné množstvo žiadostí v rôznych výzvach: Vývoj európskych koprodukčných projektov (2 spoločnosti ako žiadatelia, 8 ako partneri), Vývoj minibalíkov európskych filmov (5 spoločností ako žiadatelia), Talenty a zručnosti – tréning (2), Európske festivaly (2), Európske VOD siete a operátori (1 žiadateľ, 1 partner), Filmy v pohybe – výberová kinodistribúcia (9 distribútorov ako partnerov), Inovatívne nástroje a obchodné modely (1), Vývoj publika a filmová výchova (1 žiadateľ, 3 partneri).

Menia sa aj podmienky pre kiná v rámci siete Europa Cinemas (zvyšuje sa limit podpory pre zoskupenia kín na 100 000 eur a výška spolufinancovania – 80 percent zo strany Europa Cinemas).

V rámci podprogramu MEDIA máme k dispozícii výsledky jednej výzvy, automatickej podpory kinodistribúcie, o ktorej sme už informovali. Šesť slovenských distribútorov v nej získalo celkovo 440 212,60 eur. K dispozícii sú aj výsledky nepriamej podpory kín v rámci siete Europa Cinemas, 26 slovenských kín získalo v roku 2021 podporu v celkovej sume 215 417 eur. Podpora z podprogramu MEDIA pre slovenské kiná a distribútorov tak v uplynulom roku predstavovala sumu 655 629,60 eur. O ďalších výsledkoch slovenských spoločností budeme informovať.

— text: Matúš Kvasnička
— foto: Hitchhiker Cinema —

Keď sú jasné zámery, odrazí sa to na výsledku

„To môže byť o všetkom aj o ničom,“ bola vraj jedna z reakcií na opis jej celovečerného dokumentárneho debutu Čiary v katalógu MFDF Ji.hlava, ktorú zaznamenala režisérka Barbora Sliepková. Keď si však film pozriete, zrejme uznáte, že charakteristika „báseň o realite moderného mestského života“ vyjadruje dosť presne, čo vám táto filmová mestská symfónia ponúkne. Rozhovor s režisérkou filmu, ktorý vlani vyhral hlavnú medzinárodnú sekciu jihlavského festivalu, vznikol deň po premiére filmu v novembri.

Čo bolo na začiatku filmu Čiary? Z akého prvotného nápadu vychádza?

Keď nám režisérka Lenka Moravčíková-Chovanec počas cvičenia na televíznej dokumentárnej tvorbe vysvetľovala, že v hľadaní tém musíme byť brskní, dostali sme pätnásť minút na to, aby sme vybehli na ulicu pred VŠMU a nafotili reportáž na konkrétnu tému, ktorú v tej chvíli nájdeme. Mňa zaujala téma hraníc, určitých vymedzení, ohraničení – autá zaparkované mimo vyznačeného boxu, čerstvo osadená značka súkromného parkovacieho miesta, hrubá brána vedľa tenkých dvierok... Zamerala som sa teda na tieto ohraničenia. Prácu som doplnila citátmi, ktoré definovali verejný a súkromný priestor. Zároveň som začala čítať viac o rôznych typoch verejných a poloverejných priestorov, veľa som čítala o urbanizme, zaujímal ma aj priestor väzenia, právne definície. Z tohto všetkého som si vyabstrahovala Čiary.

Čiary sledujú niekoľko postáv, protagonistom filmu je však aj mesto – Bratislava. V čom ťa inšpirovala?

Námet Čiar vznikol z príbehov ľudí, ktorých mám rada. Dramaturgička Ingrid Mayerová ma nasmerovala, aby som nepísala o nejakom abstraktnom meste, ale o svojom meste – svojej Bratislave. V nej existujú vedľa seba rôzne časové vrstvy. Postsocialistická Bratislava 90. rokov nesie v sebe aj odtlačky 80. rokov a spolu s ďalšími obdobiami existujú vedľa seba a tvoria vizuál mesta. Bratislava je ako skanzen. Tieto obdobia, jedno popri druhom, udržiava pri živote a veľmi dobre tu vidno jednotlivé časové vrstvy.

Zaujal ma slogan, ktorý vidí Bratislavu ako mesto hrubých čiar...

Bol to môj pôvodný slogan, ale presvedčili ma, že nie je dobrý.

Vystihuje však to, o čom si hovorila pred chvíľou, že na Bratislavu sa dá pozrieť ako na istý skanzen, bujaro namixovaný z rôznych historických období.

Je to mesto kontrastov. Dokumentujú aj to, ako sa mesto nepoučilo z predchádzajúcich skúseností a zmien, ktorými prešlo. Naša producentka Barbara Janišová Feglová to pekne zhrnula, keď prirovnala Bratislavu k žene, ktorá sa dala dokopy aj s tým, aj s tamtým, potom sa s jedným rozišla, rozišla sa i s druhým, dala sa dokopy s ďalším, ktorý ju však bil... Keď sme s námetom prišli za Barbarou, posmelila nás, aby sme ho začali vyvíjať.

Okruh protagonistov sa počas vývoja zrejme trochu rozšíril. Podľa čoho si ich vyberala?

V scenári som si vysnívala veľa postáv, ale išlo skôr o isté archetypy: študent, cépečkár, osamelý človek a podobne. Mala som vyhladených niekoľkých konkrétnych ľudí, ktorí sa mi niečím páčili, a vo finále sa do filmu aj dostali. Boli však postavy, ktoré som pôvodne napísala úplne inak. Napríklad realitný agent bol na papieri mladý človek bez záväzkov, nakoniec mi niekto odporučil Miša Hulíka, ktorý už mal ženu a dve malé deti.

Finálna zostava sa skladala postupne. Blanku, ženu na balkóne, poznám odmalička, s jej dcérou Adou som chodila do školy. Keď som bola štvrtáčka, natočila

som s Blankou „cvičný“ krátky film *Lodžia* o tom, ako jej prerábajú lodžiu. Už tu bola do istej miery témou Petržalka a „klietky“, v ktorých žijeme. Čiary sme postupne strihali, ale stále v nich niečo veľmi chýbalo. A tak som vymýšľala a hľadala niekoho, kto by všetko prepojil. Sú také typy, „vínne mušky“, ktoré stretneš niekde v podniku, sedia a komentujú dianie okolo seba. Nikoho takého som však nevedela nájsť.

Nakoniec si toto spojivo našla v Danielovi a v spôsobe, akým vníma a glosuje situácie a miesta. Inscenovali ste niektoré scény?

— Danka sme oslovili už s tým, že niektoré jeho výstupy budeme možno inscenovať. Do filmu som potrebovala dostať niekoľko obrazov. Uvažovala som, že niektoré Dankove výstupy napíšem, ale nebolo to potrebné. Jediné „inscenovanie“ bolo, že sme ho umiestnili do nejakej situácie, prostredia. To sa robí bežne a boli sme na tom dohodnutí. Porozumel téme, ktorú sme hľadali. Jeho vyjadrenia vo filme sú autentické a vychádzajú z neho. Nie je to úloha, ktorú by som mu napísala.

Do filmu ti teda dokonale zapadol. Takto jednoducho to však zrejme nefungovalo so všetkými.

— Postáv, ktoré vypadli počas nakrúcania, prípadne sme s nimi ani nezačali nakrúcať, bolo viacero. Bol medzi nimi napríklad malý chlapec, skúšala som nakrúcať aj s LGBTI aktivistkou Hanou Fábry. Páčili sa mi prechádzky teplou Bratislavou, ktoré organizovala, a niečo také som chcela do *Čiar* dostať. Keď sme si sadli na kávu, vždy sme sa dobre porozprávali, ale pred kamerou to nefungovalo. Nie každý človek sa chce vždy a o všetko deliť a úplne sa otvoriť, čomu úplne rozumiem.

Aj o tebe som čítal, že si skôr plachá. Ako plachosť prekonávaš?

— Učím sa to. V prvom ročníku som v rámci cvičenia ‚postup práce‘ chcela zaznamenať dedka, ktorý sa chystá na cintorín pozrieť babičku. Keď som dostala otázku, s kým to budem točiť, odpovedala som, že, samozrejme, so svojím dedkom. Dostala som však radu, že to nie je dobrá cesta – treba sa prekonať, postaviť sa pred cintorín v Slávičom údolí, „odchytiť“ niekoho, kto tam chodí, spoznať ho, a natočiť to s ním. Nedávno som to rozprávala kamarátovi a povedal mi, že pre neho som presne ten typ, ktorý niekde stojí a takto striehne. Zrejme som sa už trochu naučila zblížovať sa aj s cudzími ľuďmi. Navyše, ak sú to ľudia, ktorí ma zaujímajú, ide to prirodzene.

Čiary vznikali päť rokov. Čo bolo počas nich pre teba najväčšou výzvou?

— Naučiť sa rozprávať o tom, čo a prečo točím. Učila som sa aj viac robiť so štábom a pohybovať sa v profesionálnom filmovom prostredí. Aj keď nie vždy bol pri nakrúcaní celý štáb. Často som bola iba sama s kameramanom, so zvukárom, s asistentom kamery alebo v podobnej zostave. Päť rokov je, samozrejme, dlhý čas, a tak počas nich padlo aj veľa osobných rozhodnutí a vystriedala som všetky možné dĺžky vlasov.

Čiary sú poskladané z viacerých mikropříbehov, no napriek tomu pôsobia veľmi kompaktné a fungujú ako celok. Za tým, že film vyznieva a plynie prirodzene, netrčí z neho snaha spájať niečo nasilu, sa asi skrýva dosť veľa práce...

— Takýto film nemôže človek robiť sám. Spolupracovala som so skvelými ľuďmi a bolo super, že som ich mohla mať pri sebe. Jedným z nich bol strihač Máté Csuoport. Keď vidí alebo má pocit, že niečo nefunguje, hneď to povie. Pri niektorých záberoch som mu musela dookola vysvetľovať, prečo ich chcem vo filme mať. Dosť mi pomohol dramaturgický dozor Ingrid Mayerovej, posunul nás aj workshop dok.incubator a dôležitú úlohu zohrala aj Barbara, ktorá ma neustále nútila všetko vysvetľovať. Bola to jej metóda. Stále sa pýtala: Prečo? Prečo sú tam tie postavy? Prečo je tam ten Čupka? Odpoveď, že mi to tak sedí, jej nestačila. Neustále som musela všetko verbalizovať. Tým som si sama ujasňovala vlastné zámery. A keď sú jasné zámery, odrazí sa to na výsledku.

Film je čiernobiely. Vychádza to aj z tvojej záľuby v čiernobielej fotografii?

— Áno, ale aj zo záľuby v podobných čiernobielych filmoch. Ide o hru s materiálom. V čiernobielej fotografii si môžem v rámci záberu isté veci vyabstrahovať, umožňuje dôslednú prácu s kontrastmi a podobne. Film som začínala točiť s Michalom Fulierom, ktorý sa v minulosti venoval práve čiernobielej fotografii, takže v tomto sme mali od začiatku jasno.

„Barbara ma neustále nútila všetko vysvetľovať. Stále sa pýtala: Prečo? Prečo sú tam tie postavy? Odpoveď, že mi to tak sedí, jej nestačila.“

Čiary pracujú aj s rytmom mesta. Ten sa na začiatku pandémie na istý čas zásadne zmenil. Ako si vnímala, keď ulice zo dňa na deň spustli ako v postapokalyptickom sci-fi?

— V tom čase som bývala na Baštovej ulici, hneď vedľa Michalskej brány. To, ako pandémie poznačila bežný chod mesta v centre, bolo desivé. Na Baštovú som sa nasťahovala v období istého životného zlomu a točila som si videodenníky. Keď som si ich počas pandémie po-

Máš strašidelnú historku?

— Raz, keď som sa ovešaná taškami vracala z potravín, všimla som si kúsok pred sebou pána s kamerkou na selfie tyči. Pozerala som sa, čo nakrúca, a zistila som, že je to sprievodca a robí virtuálnu prehliadku mesta. Chvíľku som išla pomaličky za ním, ale potom začal rozprávať o duchoch františkánskeho kostola – mníchoch, ktorí sa tam vždy o polnoci schádzajú...

— Bolo zaujímavé sledovať, čo sa s mestom deje.

zerala, boli to dva úplne rozdielne svety. Historické centrum bolo prázdne a bolo vidno, kto ho používa a kto v ňom žije. V našom dome som ostala iba ja a ešte jeden sused. Všetky ostatné byty totiž fungujú ako krátkodobý prenájom pre turistov. Podobné to bolo aj v iných domoch v historickom centre. Človek tam zrazu zostal sám. Hlavou mi vtedy šli rôzne veci, veľa som premýšľala. Uvedomovala som si, že bývam v dome zo 16. storočia, čo všetko sa na tom mieste udialo...

Ale zároveň mám pocit, že Bratislava sa až tak nechopila šance. Niektoré mestá vo svete využili, že obvyklí „hráči“, napríklad motoristi, zrazu uvoľnili hraciu plochu, a tak sa odhodlali napríklad uzavrieť pre autá niektoré dovedy prejazdne ulice či bulváre. Uzavreté zostali aj po návrate do „normálu“. U nás som nič také nezaregistrovala. Pravdou však je aj to, že samosprávy u nás počas pandémie suplovali úlohy štátu, a teda mali iné starosti.

Obdobie pandémie v Čiarach nevidno. Neuvažovala si o tom, že by si do filmu zaradila niečo z tej desivej premeny mesta?

— Ingrid Mayerová mi poradila, aby som o všetkom písala a nakrúcala to. A tak som si robila zápisky a natáčala som. Neskôr sme uvažovali, či a ako s covidom pracovať, ale nevedela som toto zvláštne obdobie začleniť do filmu tak, aby pasovalo k zvyšku nášho materiálu. Vo finále som rada, že sa Čiary covidom nezaoberajú a pandémie v nich takmer nefigurujú – možno s výnimkou jedného záberu, v ktorom má Danko pod nosom rúško.

Bol rozdiel v tom, ako reagovali na Čiary bratislavskí diváci, pre ktorých je to film o ich meste, a napríklad diváci v Jihlave?

— Neviem to posúdiť. V Bratislave som počas premiéry nemohla byť na premietaní v kinosále, nazrela som dnu iba na chvíľu. V Jihlave sa ľudia veľmi smiali, dokonca aj v momentoch, ktoré som považovala iba za úsmevné. Dúfam, že aj tu sa diváci občas zasmiali.

„Páči sa mi myšlienka spracovať tému snov iba ako audio, bez obrazu. Ten možno nájdem neskôr.“

Určite. Napríklad na etude s chameleónom.

— Blanka je živel. Jediný človek, ktorý ju donútil, aby desať minút mlčala, bol náš zvukár Michal, inak sa nezastavila.

Čiary sú tvoj celovečerný debut. Čo si pociťovala, keď si sa dozvedela, že váš film získal v Jihlave hlavnú a dve ďalšie ceny?

— To, že sme vyhrali, mi zavolali v noci a hovorím, že sa mi trikrát zastavilo srdce – za každú z cien raz. Keď sme išli autom do Jihlavy, bola som veľmi nervózna z toho, ako ľudia na film zareagujú. Po premietaní mi odľahlo, že všetko dobre dopadlo. Ocenenia z Jihlavy si veľmi vážim. Ťažko sa mi to opisuje, pretože na festival do Jihlavy som ako diváčka chodievala, odkedy ma bavil film. Popri tom, že sme získali ceny, mi v hlave bežalo, čo všetko som tam zažila – masterclass Viktora Kossakovského, režiséru Lailu Pakalninu a jej film *Komín* - na premietaní sme ušasnutí ležali v plnom kine na zemi pod plátnom so spolužiakmi... Pociťovala som obrovské zadosťučinenie, ale aj istú zodpovednosť, že by som možno mohla ešte niekedy niečo nakrútiť.

A nakrútiš?

— Pred premiérou Čiar som mala dlhšiu pauzu. Nevedela som sa pohnúť a čakala som, aby sa „to udialo“. Film bol síce hotový, ale bez premiéry nebol proces kompletný. Teraz, keď už sa to udialo, hoci medzičasom ztvorili kiná, mám chuť pracovať ďalej a mám rozrobených niekoľko vecí. Jednou z nich je projekt o snoch. Zaujímajú ma – keď spím, vždy sa mi niečo sníva. Dosť si teraz o tejto téme čítam, nedávno som bola na seminári psychiatra Jozefa Hašta o výklade snov v psychoterapii. Hľadám kľúč, ako to všetko filmovo spracovať. Ako prvý na túto tému chystám rozhlasový fičér pre rádio Devín. Páči sa mi myšlienka spracovať tému snov iba ako audio, bez obrazu. Ten možno nájdem neskôr. Okrem toho ma oslovila Lucia Kašová, aby som s ňou a s Vierou Čákanyovou nakrútila jednu z trojice poviedok do projektu, ktorý pracovne voláme ekologické katastrofy. Ide v ňom o tri najnebezpečnejšie skládky toxického odpadu na Slovensku – Chemko Strážske, Dimitrovku a Predajnú. Každá z nás má „svoju“ skládku a skôr ako o reportáže by malo ísť o eseje na tému ekológie.

Ktorá skládka pripadla tebe? Bola si sa už na ňu pozrieť?

— Budem nakrúcať o Predajnej a skládke, ktorú pani starostka volá „čierne oči“. Sú to vlastne dve gudrónové jazerá – gudrón je vedľajší produkt spracovania ropy. Je to hrozné miesto, ale zároveň má isté zvláštne čaro. Je na vršku, rastú tam brezy, všade okolo sú lesy, krásna príroda. Nádherné sú aj samotné jazerá, až kým ich človek nezacíti. Ich hladina je rovná, vlní sa iba málo, sem-tam v nich niečo zabubľe, ako ich obsah presakuje ďalej. Všade v jazere sú odpadky. Ktovie, čo všetko tam ľudia hádžu, videla som tam napríklad nejaké hospodárske zviera, trčali mu iba nohy. Brutálne miesto. V prvej verzii námetu nám z toho zatiaľ vyšlo niečo na spôsob *Stalkera*, uvidíme, čo z toho nakoniec bude. ◀

— text: Jakub Lenčák / absolvent audiovizuálnych štúdií

— foto: ASFK —

Matky, panovníčky a bohovia

Ada je ambicióznym autorským debutom Valdimara Jóhannssona. Odohráva sa niekde medzi odmietaním zakázaného a uchvátenosťou, ktorá vtáhuje do baladického špirály. K fatálnym transgresiám.

Manželia Maria a Ingvar žijú na malej farme obklopení prírodou. Majú psa, mačku a ovce. Dva traktory. Pracujú. Svetlo je studené a ich mlčanie o nevolnosti vracia prítomným obrazom priam sálavú nevolnosť. Hovoria málo, a keď aj niečo povedia, možno tým iba zvýraznia, že v povedanom vždy existuje aj akési pôvodnejšie mlčanie. Mlčanie tela. A mlčanie niečoho či niekoho, kto ešte nemá podobu, no už šumí slovami predľudského jazyka: je to niečo plné prebudeného vedomia, ktoré spätne prebúda Mariu z i tak nepokojného spánku. Alebo z toho, čo spánok pripomína. Súlad s prírodou je iba zdánlivý. Špirála onoho „vedomia“ sa nedá zastaviť. Jedného dňa sa im na farme narodí nové, čisté vedomie. Jahniatko Ada.

Mariin a Ingvarov svet má jasné pravidlá. Práca je rozdelená, precízne sa vedie štatistika a opatrujú sa ovce. Pôda sa obrába, pozemok udržiava. Je tu však ešte (aspoň) jeden svet. Dopĺňa ten prvý, rozochvieva ho. Do profánneho latentne naráža posvätné, kríži sa s ním, intenzita predtúch sa mení na predzvesť intenzívnych činov a výkonov.

Georges Bataille hovorí o profánnom svete ako o svete zákazov. O posvätnom zase ako o svete obmedzených transgresií. „Posvätné“ je zároveň to, čo je predmetom zákazu. Jahniatko Adu, ktoré sa narodí podobne ako iné v obyčajný podvečer v ovčiarni, okamžite oddeľte od matky. Maria a Ingvar totiž akosi automaticky usúdia (akoby to bolo niečo nové, a predsa známe), že si ho vezmú a privlastnia. Maria teda odchádza z ovčiarnie (prekračuje prah) ako lúbiaca matka; „je to dar“, hovorí neskôr explicitne, bez pochybností. Ovca (obťažovaná nielen jahniatkom, ale sama aj novým vedomím) toto oddelenie vníma, zdá sa, akoby ju mučilo, k jahniatku zjavne cíti silné puto. Maria odpovedá hnevivo, pred úplným mečaním zatvára okno. Chladne ovcu odháňa od miesta, kde je postieľka s Adou. Ako píše Bataille: „Pre človeka je zásadné odmietnuť násilnosť prirodzených pudov. Toto odmietnutie však neznamená rozchod, naopak, ohlasuje hlbší súhlas.“ Stopu ľudského vo zvieracom prepisuje stopa zvieracieho v ľudskom. Prirodzene z toho plynie otázka, či Maria vôbec mala na výber, keď jej vnútorná potreba starať sa o dieťa celkom vytlačila (nepísaný) zákaz.

Príbeh tak možno vnímať aj ako podobenstvo o prvých ľuďoch (a prvotných hriechoch). Oni vnímali zvieratá – pre súvis s nedodržiavaním zákazov – ako posvätné bytosti. To, čo zákaz nepozná, predsa nemôže byť podľudské, naopak, musí byť prejavom božského. Aj tu niečo božské (okrem iného a možno aj očami mačky) dozerá na dianie. Umožňuje ho. Maria to tuší. Je plná nepokoja. Vie, že je potrebné dať naspäť: obetovať.

Výkonným producentom *Ady* bol majster Béla Tarr, čo nabáda k možnosti čítať výrazivo a význam filmu aj v paralele s jeho tvorbou. Evokuje ju hneď prvý záber: pred dlhým kráčaním v nočnej snehovej búrke sa rozostupuje stádo koní. Dve krátke poznámky: 1. Perspektíva, z ktorej sa u Tarr sníma priestor, si vyslúžila rôzne prívlastky: je nadosobná (Blažejovský) alebo inertná či automatizovaná (Dudková). *Ada* síce nie je takým premysleným a (už vôbec nie) invenčným systémom dlhých plaziacich sa pohybov kamery, no práve skrz ňu je možné hovoriť o akejsi spoločnej enigme. V tomto prípade však perspektívu necharakterizuje dominantne jej mlkva otvorenosť voči Inému. Ani jej mlčanie pri pohľade na Iné (či pri neschopnosti nájsť ho a hľadať naň). Perspektíva speje skôr k identifikácii, odhaľuje svoju podobu. 2. U Tarr je mlčanie samo „od seba“ druhom (výsostne ľudského) pohybu. Z objektov či subjektov tichých a nehybných sa prelieva a obratom topí v šume a monotónnosti pomalých dní či nocí. Metafyzické iskrenie vlastne nepotrebuje „nič“ ďalšie. V *Adě* sa monotónnosť dňa či noci neustále narúša tým, čo je nad dňom a pod nocou – tým, čo chce obraz akosi pristihnúť a ukázať. Tým však rozprávanie skôr oslabuje: ukázaním totiž nesmeruje k odhaleniu skutočnej záhady. Ani von zo špirály. To všetko v pomalom tempe, ktoré sa možno až príliš spolieha na obrazy islandskej prírody, plnej protikladov.

Na záver niečo z toho, čo je „pod nocou“: film totiž možno čítať aj skrz jeho úsilie o prevracanie úloh a archetypov. Bohovia sú odvrhnutí, nepochopení (nespoznaní) démonickí. Panovníci zase neschopní udržať poriadok a kontrolu v dlhodobom horizonte. A matky nefunkčné hrádze proti násiliu prírody vo svete, ktorý už zašiel príďaleko aj na to, aby sa dal vnímať ako krutý alebo nespravodlivý. Svet macôch, podvodníčok a diablov. ◀

Ada (Dýrid, Island, Švédsko, Poľsko, 2021) RÉŽIA Valdimar Jóhannsson SCENÁR V. Jóhannsson, Sjón KAMERA Eli Arensón STRIH Agnieszka Glińska HUDBA Thórarinn Gudnason HRAJÚ Noomi Rapace, Hilmir Snær Gudnason, Björn Hlynur Haraldsson

MINUTÁŽ 106 min. HODNOTENIE ●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 4. 11. 2021

Rusko, vodka, poézia

Automechanik a amatérsky tvorca komiksov Petrov má chrípku. Na Nový rok sa vracia domov trolejbusom, kde sa to už okolo neho hemží všelijakými pomätencami... Letmý známy Igor, ktorého vlastne skoro nepozná, ho pod zámienkou špeciálnej operácie FSB prinúti presadnúť do pohrebného vozu a rozdať si to s ním v pití vodky nad nebožtíkom v truhle.

— Aby toho nebolo málo, po spoločnej pitke, v ktorej pokračujú u Igorovho známeho, filozofa, sa Petrov predávkuje exspirovaným aspirínom a začne mať halucinácie. Alebo to nie sú halucinácie? Na druhý deň sa prebudí vedľa prázdnej truhly; mŕtvola vraj dostala nohy a odkráčala naspäť k rodine. Smrť aj znovuzrodenie na Nový rok. Symbolické.

— Režisér Kirill Serebrennikov sa už po druhý raz nezúčastnil na festivale v Cannes, kde sa po *Lete* (2018) uchádzala o Zlatú palmu aj snímka *U Petrovovcov zúri chrípka* a opäť oprávnené vzbudila ohlas. Je to „veľmi ruský a veľmi osobný film o našich strachoch, sovietskych aj post-sovietskych, a o ľuďoch, ktorí prežili rovnaké detstvo“, povedal Serebrennikov, ktorý je aj autorom scenára.

— Podľa filmového kritika Petra Bradshawa z *Guardianu* táto snímka svojou bujarou energiou a hravosťou divokej grotesky trochu pripomína filmy Emira Kusturicu. Sledujeme jeden deň v živote „obyčajnej“ ruskej rodiny v postsovietskom Jekaterinburgu. Petrovov osemročný syn, ktorý trpí nezáujmom rozvedených rodičov, trávi čas hraním počítačových hier. Jeho bývalá manželka pracuje v knižnici a občas sa mení na kung-fu monštrum. Alebo sú to len jej obsedantné predstavy? Či komiksový (s)trip jej exmanžela, ktorého práve uniesli mimozemšťania na záhrobnú pitku kdesi na samej hranici reality a fantazmagórie? Záhrobné putovanie labyrintom súčasného Ruska sa mení na odyseu smrti a znovuzrodenia, úpadku a vzkriesenia vo fascinujúcom aranžmáne.

— Literárny kritik Oleg Demidov prirovnáva udalosti v rodine Petrovovcov k následkom užívania psychedelickej drogy. Fantastično sa prelína s fádnu, sivou postsocialistickou realitou, ktorej mrazivo fraškovitý líčenie je zrejme len jemnou hyperbolou. Je tu kamarát Sergej, neuznaný spisovateľský „génus“, ktorému Petrov asistuje pri samovražde. Je tu záhadný a diabolský „bodrý kumpán“ Igor, fantazma o bezstarostnosti a ľahkosti bytia. Sú tu aj vesmírne lode, masoví vrahovia, opilecké filozofovanie o volebnom systéme, halucinácie... Karnevalové panoptikum sociálnych a duševných patológií súčasnosti, minulosti aj budúcnosti.

— Sám Serebrennikov opisuje román Alexeja Salnikova ako „karnevalový“ a poetika karnevalu, ako o nej písal ruský literárny vedec prvej polovice 20. storočia Michail Bachtin, je tu – ako podotýka v recenzii románovej predlohy na portáli H7O Marián Pčola – všadeprítomná: miešanie vysokého a nízkeho, vodky a poézie, literárnej klasiky a masovej kultúry, opisov telesných procesov s mytologickými motívmi smrti a znovuzrodenia. Na globálnej výrazovej, ako aj dramaturgickej úrovni charakterizuje snímku istá pitoresknosť či pikaresknosť: divoká groteskná imaginácia, bizarné situácie, snová logika, zmysel pre fantastično a absurditu.

— Príbeh rodiny Petrovovcov sa síce odohráva počas jediného chrípkového dňa niekedy na začiatku nového tisícročia, no zároveň je pretkaný spomienkami na detstvo v 80. rokoch. „Elasticky zoomuje,“ ako to vyjadril filmový kritik Guy Lodge vo *Variety*, „ponad spomienky a sny.“ Od polovice tak odrazu sledujeme celkom iný film. Divoké tempo vystrieda náladová nostalgia čiernobieleho príbehu z minulosti. Ako tieto dva filmy navzájom súvisia? Množstvo odkazov a náznakov nenecháva hádanku bez odpovede. Vyžaduje si však mimoriadnu pozornosť, pretože v tomto príbehu „všetko so všetkým nejako zvláštne súvisí“ (Pčola). Naratívne prepojenia potrebné na pochopenie príbehu sú rozmiestnené na každom kroku prostredníctvom jemných narážok, opakujúcich sa motívov, akýchsi refrénov či naratívnych ozvien (vzor na svetri, mŕtvola v truhle, vyrazená zubná protéza, pôvod exspirovaného aspirínu či štekot psov). Letmá zmienka v jednej scéne vedie priamo k spomenutej veci alebo osobe v nasledujúcej scéne. Každá drobnosť má presný zmysel, zdanlivo nepodstatné detaily a nenápadné symboly sú kľúčové pre celý príbeh. Ako celok to vytvára živú naratívnu textúru, bohato tkanú tapisériu, fascinujúcu mozaiku prepojených osudov. ▶

U Petrovovcov zúri chrípka (Petrovy v grippe, Rusko, Francúzsko, Nemecko, Švajčiarsko, 2021)

RÉŽIA A SCENÁR Kirill Serebrennikov KAMERA Vladislav Opelianc STRIH Jurij Karich HRAJÚ Jurij Kolokolnikov, Jurij Borisov, Čulpan Chatamova, Julija Peresild, Alexandra Revenko MINUTÁŽ 145 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 13. 1. 2022

Majster obrazu očarený zastaveným časom

Programový špeciál Karol Skřipský: Priekopník etického dokumentu predstavuje na portáli DAFilms.sk tvorbu Moraváka, ktorý si zamiloval Slovensko a patril tu k najplodnejším dokumentaristom. Výber štyroch krátkych filmov z roku 1967 vznikol v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom. Reprezentuje vývojovú líniu slovenského etnografického dokumentu 60. rokov, obdobia nádeje pre československú spoločnosť aj pre filmovú tvorbu.

— Karel Skřipský sa narodil v Brne v roku 1908 a na Slovensku prijal meno Karol. Bol chatárom, fotografom, filmárom a milovníkom hôr a prírody. Patrí do „veľkej trojky“ tvorcov slovenského etnografického filmu. Nadväzoval na dielo Karola Plicku a ako zručný a vnímavý fotograf a filmár ďalej inšpiroval najmladšieho z trojice – Martina Slivku. V prípade tohto triumvirátu môžeme hovoriť približne o rokoch 1930 až 1990. Po okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968 už pre Skřipského neexistovala motivácia nakrúcať v „normalizovanej“ krajine. Emigroval do inej, slobodnej horskej krajiny, do Švajčiarska, kde zomrel v roku 1993.

— Filmy *Štyri dni Ludovita Čonku* a *Sená na Doščanke* patria do zlatého fondu slovenskej dokumentárnej tvorby. Sú autorskou výpoveďou o konkrétnych javoch zanikajúcej ľudovej kultúry. Dnešnou optikou môžeme mať voči nim výhrady. Z historického hľadiska vznikali totiž Skřipského filmy v konkrétnych ideologických a estetických podmienkach. Skřipský sa, prirodzene, nechcel stať propagandistom. Jeho dokumenty boli predovšetkým umeleckým interpretovaním videného, dominuje v nich výrazná obrazová štylistika, ktorá nedráždila vtedajšiu cenzúru. Skřipského môžeme charakterizovať predovšetkým ako majstra obrazu. Bol vnímavý pozorovateľ, nie in-scenátor. Protagonistov si vyberal podľa naturelu, ktorý mu bol vlastný. Tak, ako žili oni, mohol žiť aj on sám. Zobrazením pracujúceho človeka žijúceho v symbióze s prírodou nadväzuje na tvorbu uznávaných dokumentaristov klasikov. Čonka pripomína Flahertyho *Nanuka* (1922). Obaja sú archetypmi tradičných domorodcov z klasických etnografických a antropologických filmov. Ľudia žijúci v opustenej krajine, mimo času a civilizácie. Štyri dni zo života Ludovita Čonku a jeho manželky sledujeme bez ruchov, komentára, výpovedí. Symfonická hudba má dramatickú funkciu, má zvýrazniť drsnosť i všednosť ich každodenných situácií. Čonkovci prežívajú život so stoickým pokojom a s odovzdanosťou, keď sú slová zbytočné. Jeden ideológ to v 60. rokoch nazýva romantickým obdivom k prírodnému primitivismu. Súčasnému divákovi by možno chýbali informácie. Prečo práve Ludovít Čonka a jeho manželka? Mali deti? Vybrali si svoj životný osud alebo boli donútení prežiť život v drevenej chatrči na riečnom ostrove? Môžeme len uvažovať, či je táto nedopove-

danosť výsledkom vtedajšieho štýlu tvorby dokumentárnych filmov, autorským zámerom, alebo zaúradoval pokyn „zhora“. Skřipský týmto autorským prístupom prináša na plátno vlastnú impresiu, esenciu odchádzajúceho starého sveta, očarenie zastaveným časom.

— Film *Sená na Doščanke* je rovnako nakrútený v priebehu premien počas ročných období. Tento koncept autor podčiarkuje použitím Vivaldiho *Štyroch ročných období*, ktoré má zovšeobecňujúci charakter. Možnosť, ako film prepojiť s hudbou, bolo určite viac. *Sená na Doščanke* sú farebné, čím sa oslabuje čiernobiely naturalizmus *Štyroch dní Ludovita Čonku*. V *Doščanke* sme opäť konfrontovaní s výtvarným kamerovým snímaním. Autor vo filme nezachytáva tradičné postupy tvorby úžitkových predmetov, ktoré nazývame artefaktmi, čo je typické pre ortodoxné etnografické záznamy. Skřipský opäť pracuje s emóciou, náladou a výrazom meniacej sa krajiny. Ľudia sú figúrky, sú zvyknutí žiť v drsných podmienkach zdanlivej harmónie, ovplyvnenej prírodnými silami. Hoci bol autor vedúcim vtedajšieho Štúdia populárno-vedeckých filmov, filmárom-vedcom nebol. Jeho mladší kolega a priateľ Martin Slivka, filmár a etnograf v jednej osobe, by v komentári exaktne i poeticky vysvetlil postupy a úkony, ktoré roľníci z Tepličky musia vykonať, aby prežili v drsnom celoročnom pracovnom kolobehu.

— *Mašinka* a *Obyčajné drevo* sú filmovými drobnokresbami zanikajúcej úzkokoľajnej trate a posledných nositeľov tradičných remesiel. Železničná mašinka a trať boli integrálnou súčasťou prírody, a keď mašinka doslúži, skončí v depe a trať prikryje príroda. Príroda prijme trať za svoju a tá sa stane jej neoddeliteľnou súčasťou. Dosluhujúcu, „dýchavičnú“ mašinku podporuje vhodný výber alternatívnej, minimalistickej kompozície Ilju Zeljenku. Aj tradičné remeslá zaniknú, o čom svedčia detailné zábery zvráskavených tvárí remeselníkov. Patectický komentár „od nepamäti po dnešné časy“ je akýmsi obligátnym úvodom, ktorý vo filme postupne nahradí modernejšia komponovaná hudba, podporujúca tempo-rytmus detailných záberov pohybu rúk či meniaceho sa materiálu v nástrojov. Tradičné remeslo v toku času neupadne do zabudnutia, nachádza nasledovníka – profesionálneho umelca, ktorý hľadá inšpiráciu v práci odchádzajúcich generácií. ◀

Pásmo Karol Skřipský: Priekopník etického dokumentu

Štyri dni Ludovita Čonku, Sená na Doščanke, Mašinka, Obyčajné drevo (všetky 1967)

REŽIA, SCENÁR, KAMERA Karol Skřipský STRIH Stanislava Jendraššáková HUDBA Ilja Zeljenka (1, 3), Antonio Vivaldi (2),

Angelo Michajlov (4) MINUTÁŽ 28, 10, 9, a 15 min. DOSTUPNÉ NA DAFilms.sk

Jánošík

(Slovenský filmový ústav)

Po publikácii *Jánošík a 100 rokov slovenskej filmovej kultúry* vydal Slovenský filmový ústav k storočnici slovenského filmu i DVD s filmom *Jánošík Jaroslava Siakela* z roku 1921, od ktorého sa výročie odvíja. Postava zbojníka Juraja Jánošíka patrí k slovenským národným legendám. Svedčí o tom aj jeho umiestnenie na desiatej priečke v ankete *Najväčší Slovák* z roku 2019. A tak nečudo, že sa stal aj hrdinom prvého slovenského hraného dlhometrážneho filmu s českým hercom Theodorom Pištěkom st. v hlavnej úlohe. Tvorcovia filmu sa inšpirovali románom Gustava Maršalla-Petrovského *Jánošík, kapitán horských chlapcov: jeho búrlivý život a desná smrť* (1894) a divadelnou hrou Jiřího Mahena *Jánošík* (1910). Toto DVD prináša ozvučenú 68-minútovú rekonštruovanú verziu *Jánošíka*, ktorú v roku 1975 dramaturgicky a režijné pripravil Ivan Rumanovský v Československej televízii Bratislava. DVD obsahuje i slovenské titulky pre nepočujúcich a anglické titulky a ako bonus 14-minútový dokument Miroslava Cimermana *Jaroslav Siakel' na Slovensku* z roku 1982.

Králi videa

(Magic Box Slovakia)

Slovensko-český celovečerný dokument *Králi videa* režiséra Lukáša Bulavu podrobne mapuje scénu dovozu, kopírovania a dabovania západných filmov rôznych žánrov od polovice 80. rokov na území Československa a okrajovo aj v Poľsku a Maďarsku. V časoch, keď mnoho filmov západnej produkcie nebolo u nás v oficiálnej distribúcii, jestvovali skupiny ľudí, ktorí dovážali, amatérsky dabovali a distribuovali medzi záujemcov nahrávky týchto filmov na kazetách VHS. Boli to časy, keď vládol rýchlodabing, filmy sa kupovali na nelegálnych burzách, a keďže videoprehrávače boli ešte drahé, usporadúvali sa domáce videoprojekcie. O fenoméne, ktorý je pre niekoho nostalgickou spomienkou na mladosť a pre mladých niečím, o čom v živote nepočuli, rozprávajú vtedajší piráti, dabéri i distribútori. Film na DVD dopĺňa 49-minútová *Karvinská verze* s rozhovormi s dabérmi, ukážkami ich dabingu a hranými rekonštrukciami toho, ako to celé prebiehalo – od dabingu cez sledovanie filmov v domácnostiach až po raziu na burze. Bonusové DVD obsahuje rozhovory s Ondřejom Neffom, Danou Hábovou, Romanom Holým, Ondřejom Hejmom a ďalšími. Situáciu na Slovensku, ktorá vo filme chýba, opisuje v rozhovore Juraj Malíček.

Muž so zajačími ušami

(Magic Box Slovakia)

Deviaty celovečerný hraný film Martina Šulíka začal svoju púť filmovým svetom v roku 2020 na áčkovom MFF Varšava, odkiaľ si priniesol cenu za najlepšiu réžiu a cenu ekumenickej poroty. Následne mal prísť do slovenských kín, ale jeho premiéra sa pre protipandemické opatrenia presunula až na júl 2021. Za umelecky podmanivo stvárnený tragikomický príbeh krízy starnúceho spisovateľa získal film *Igrica* za hranú tvorbu pre kiná. Do hlavnej úlohy muža, ktorému niekoľko udalostí prevráti jeho svet hore nohami, obsadil Šulík výborného českého divadelného a filmového herca i režiséra Miroslava Krobota, ktorý má doma, mimochodom, dve slovenské národné filmové ceny Slnko v sieti za herecké výkony vo filmoch *Dom* (2011) a *Ďakujem, dobre* (2013). V štruktúre filmu, ktorý hovorí o starnutí, o pamäti, ale i o tom, že strácame schopnosť empatie, ako aj o postavení a úlohe umelca, sa prelína reálny život hlavného hrdinu a fantastická poviedka, ktorú napísal. Vo filme ďalej uvidíte Oldřicha Kaisera, Táňu Pauhofovú, Alexandru Borbély, Zuzanu Mauréry či Zuzanu Kronerovú. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD2.0 a DD5.1, so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich a slabozrakých a s českými a slovenskými titulkami pre nepočujúcich. Ako bonus je na DVD len trailer.

Na krásnom modrom Dunaji

(Slovenský filmový ústav)

Celovečerný hraný debut Štefana Semjana *Na krásnom modrom Dunaji* vznikol v roku 1994 podľa scenára, ktorý sa v súťaži Hartley-Merrill Prize, usporiadanej nadáciou Sundance Institute, dostal ako zástupca Československa až do finále. Niektorí diváci film označujú ako kultový (ešte v roku 2010 to bol deviaty najnavštevovanejší domáci film v ére samostatnosti), iní v ňom zasa vidia úlet, ktorý by už neskôr asi vzniknúť nemohol. Táto crazy komédia o troch bohémnych kamarátoch a krádeži slávneho obrazu Andyho Warhola sa dnes javí najmä ako oslava priateľstva – trojicu stvárnil Juraj Johanides, Maroš Kramár a Vladimír Hajdu – a nostalgická historická exkurzia po bratislavských uliciach, putikách i nóbl reštauráciách, pasážach, obchodoch a mostoch v polovici 90. rokov minulého storočia. Digitálne reštaurovaný film vychádza s anglickými titulkami a s audiokomentárom pre nevidiacich a slabozrakých. Bonusom je 59-minútový *Film o filme Na krásnom modrom Dunaji* (2021). Na nakrúcanie v ňom spomínajú režisér Štefan Semjan, spoluscenárista Maroš Hečko, producent Milan Stráňava, protagonisti Juraj Johanides, Ady Hajdu a Maroš Kramár, kameraman Martin Štrba, strihač Peter Kordač a ďalší.

— mu —

čo robia

Nazarij Klujev

[producent]

Aktuálne intenzívne pracujem na distribúcii svojho posledného dokumentárneho filmu *The Sailor* režisérky Lucie Kašovej. Film má za sebou úspešný festivalový rok a v týchto týždňoch sa dostáva do televíznej a internetovej VOD distribúcie. Veľmi intenzívne sa venujem komunikácii s rôznymi svetovými platformami v snahe čo najviac priblížiť film globálnemu publiku. Čo sa týka budúcich filmových projektov, v úzkom tvorivom tíme pracujeme na príprave nového hraného dlhometrážneho projektu a taktiež robím servis komerčným reklamným produkciám.

Mariana Čengel Solčanská

[režisérka, scenáristka]

Zimu trávim v strižni s filmom *Slúžka*. Vznikal osem rokov. Odohráva sa na začiatku 20. storočia v Prahe, ktorá bola vždy prahom medzi východnou a západnou Európou. Na príbehu Anky, ktorá tu slúži v nemeckej domácnosti vplyvného úradníka, ukazujeme rozpad starého sveta masívnej monarchie Rakúsko-Uhorska a vznik novej Európy s množstvom štátikov. Scenár napísala Hana Lasicová. Keď sme sa prvýkrát stretli na káve, mala moja dcéra iba mesiac. Dnes má osem a pol roka... Niektoré projekty vznikajú hladko, financovanie *Slúžky* bol však zdĺhavý a náročný proces. Navyše jednu z kľúčových herečiek odstaviť v poslednej etape nakrúcania covid a my sme mohli buď rozobrať dekoráciu a ísť domov, alebo v momente na placi prepísať scenár. Fascinuje ma, že dielo si žije vlastným životom, a niekedy mám dojem, že nie my tvoríme film, ale film formuje a vytvára nás.

Tomáš Gič

[producent]

Aktuálne sa sústreďujeme na medzinárodné financovanie projektu *Potopa* režiséra Martina Gondu, ktorý vyvíjame spolu s producentkou Katarínou Krnáčovou v spoločnosti Silverart. Hraný debut je inšpirovaný procesom vysídľovania Rusínov počas výstavby vodnej nádrže Starina. V rámci spoločnosti Silverart ďalej pracujem ako line producer na zahraničnej servisnej produkcii, ktorej nakrúcanie pokračuje začiatkom roka 2022. Zároveň tento rok dokončujem bakalárske štúdium na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

— text: Matúš Kvasnička —
 foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová —

Kradnutie ľudských okamihov

Základná osnova s náčrtom niekoľkých scén, dialógy, ktoré vznikali priamo pred kamerou, luxusný tatranský nočný bar, niekoľko postáv, jedna noc plná džezu, túžob i sklamaní. Film *Kým sa skončí táto noc* (1965) režiséra Petra Solana, ktorý Slovenský filmový ústav digitálne reštauroval, vydalo britské vydavateľstvo Second Run ako blu-ray. Okrem toho je spolu s ďalšími snímkami prístupný online na portáli DAFilms.sk. Pre Petra Solana to je online premiéra.

„To, čo tu Solan hovorí o živote v Československu 60. rokov, je rovnako dôležité a vnímavé ako to, čo hovoria Miloš Forman, Jiří Menzel, Vojtěch Jasný, Věra Chytilová a mnohí ďalší z jeho rovesníkov zvučných mien, ktorí sú dnes právom považovaní za gigantov českej novej vlny,“ napísal v recenzii na blu-ray *Kým sa skončí táto noc* Mark Cunliffe na portáli thegeekshow.co.uk. Priaznivé sú i ďalšie recenzie. Portál bonjourtristesse.net, ktorý sa venuje neanglickým, nezávislým a kultovým filmom, označuje ako najpozoruhodnejšie to, že ani po vyše 45 rokoch nestratilo nič z filmu svoju váhu. „Maličká, jedinečne zachovaná časová kapsula kratučkého obdobia v histórii pôsobí tak pravdivo, akoby film nakrútili iba včera,“ pokračuje autor textu na portáli a nazýva snímku majstrovsky inovatívnym filmovým zážitkom a skrytým klenotom, ktorý si zaslúži väčšiu pozornosť. Podobne to vidí aj David Brook na blueprintreview.co.uk. Film označuje za prehliadanú klasiku a píše, že jednoduchý východiskový koncept nič nemení na opojnom čare miestami i temnej snímky. Podľa Brooka treba pripomenúť aj to, že hoci sa často hovorí o českej novej vlne, jej úplný názov bol československá nová vlna.

Podobne pozitívne ako teraz v zahraničí prijala film v čase premiéry aj domáca kritika. „Veľkým tromfom tohto filmu je predovšetkým Vichtov scenár, akési libreto, základná osnova, umožňujúca maximálne tvorivé zaangažovanie

režiséra, kameramana i hercov, umožňujúca dokonca improvizáciu, čo je už samo osebe v slovenskom filme pozoruhodná skutočnosť,“ napísal v roku 1966 Milan Polák v denníku Pravda. Britský filmový historik Peter Hames, ktorý patrí k znalcom československej kinematografie a je autorom sprievodného textu k britskému blurayovému vydaniu filmu, aj dnes konštatuje, že Solanov experiment je v kontexte slovenskej kinematografie celkom nezvyčajný – rozišiel sa s konvenciami príbehu, s tradičným prístupom k vizuálnemu rozprávaní aj s motiváciou postáv. „Hoci vznikol v rovnakom čase ako rané diela Miloša Formana z obdobia novej vlny, nekopíruje jeho ‚dokumentárny‘ štýl a záujem o prostredie pracujúcej triedy. Solan používa hercov, ktorí vedome ‚hrajú‘, ale umiestňuje ich do situácií, v ktorých sú nútení reagovať na nečakané zvraty a okolnosti,“ napísal v booklete Hames.

Václav Macek v *Dejinách slovenskej kinematografie* pripomína, že Solan so scenáristom Tiborom Vichtom nikoho kopírovať nemuseli. Ak recenzent Pravdy hovorí o možnosti improvizácie ako o pozoruhodnej skutočnosti, o niekoľko rokov skôr, keď scenáre prechádzali tortúrou schvaľovania, počas ktorej sa zámienkou na ich zmietať z tohto stola mohli stať nielen vecné pripomienky a výhrady, ale aj či najmä ideologické pohnútky alebo rôzne vzťahovacie (nad)interpretácie, bola improvizácia v tejto

oblasti nepredstaviteľná. Vo schvaľovacom procese bol stopnutý aj pôvodný scenár Tibora Vichtu. Vznikol v druhej polovici 50. rokov pod názvom *Kým sa skončí tento deň* a mal byť samostatným celovečerným debutom Petra Solana. Kým sa scenár dostal do výroby, stihol Solan nakrútiť prvú slovenskú detektívku *Muž, ktorý sa nevrátil* (1959) aj vojnovú drámu *Boxer a smrť* (1962).

Na nej takisto spolupracoval s Tiborom Vichtom a pod medzinárodný úspech snímky z prostredia koncentračného tábora sa popri predlohe poľského autora Józefa Hena či hereckých výkonoch Štefana Kvietika a Manfreda Kruga podpísala aj hudba Williama Bukového. Na festivale v San Franciscu získal film Zvláštnu cenu Carla Foremana a Bukového hudba Cenu Daria Milhaua. Skladateľ, od ktorého narodenia uplynie v januári 90 rokov, spolupracoval so Solanom aj na snímke *Tvár v okne* (1963), podpísal sa pod hudbu k Jakubiskovým *Kristovým rokom* (1967), množstvo príležitostí dostal však najmä v českých fil-

Kalinová v *Kultúrnom živote*. „Myslím, že práve preto volil režisér najsprávnejšiu metódu, ak povzbudzoval hercov k voľnému, takmer improvizovanému dotváraniu dialógu na predom danú tému.“

Civilný prejav protagonistov dosiahli tvorcovia okrem improvizácie, keď herci namiesto predpísaných replík dostali iba tematickú líniu, aj tým, že sa nakrúcalo s využitím kontaktného zvuku a na niekoľko kamier – herci často ani nevedeli, ktorá z nich ich práve sníma. Túto metódu, ako pripomína Václav Macek, nazval Tibor Vichta „kradnutím ľudských okamihov“. Solan do filmu obsadil Mariána Labudu a Stanislava Dančiaka. Obaja v roku premiéry iba absolvovali VŠMU, ale Dančiak už mal s filmovaním zopár skúseností. Dvojicu českých turistiek, ktoré tatranské dobrodružstvo stálo celý rok šetrenia, stvárnajú Jana Gýrová a Jitka Zelenohorská, o rok neskôr známa aj z oscarových *Ostře sledovaných vlakov* (1966), barmanku hrá Valentína Thielová, zo staršej generácie spo-

moch rovnako ako v animovaných seriáloch *Pojďte, pane, budeme si hrať* (1965) či *Krtkova dobrodružstvá* (1963). Medzinárodný ohlas mali aj jeho kompozície pre balet.

Hudba zohráva dôležitú úlohu aj v snímke *Kým sa skončí táto noc*. „Džezová hudba skladateľov Jaroslava Lajfera a Miloša Jurkoviča nie je iba ilustratívnym prvkom, ale jednotlivé dramatické situácie dotvára a umocňuje ich emotívne vyznenie,“ sumarizuje na portáli SK Cinema Renáta Šmatláková. Nemožno vynechať ani prínos kameramana Vincenta Rosinca. V 60. rokoch formoval svojím pohľadom snímky ako *Havrania cesta* (1962), *Každý týždeň sedem dní* (1964), *Zvony pre bosých* (1965) či *Drak sa vracia* (1967). Pavol Branko v úvode dobovej recenzie vo *Filme a divadle* píše o Solanovom, Vichtovom a Rosincovom filme a prácu kameramana podčiarkujú aj ďalší recenzenti. „Rosincova kamera nesleduje staticky tváre hovoriacich, skôr okolo nich blúdi, aby odhalila vždy to gesto, výraz tváre, nepatrný pohyb, ktorý pomáha odhaliť, čo je za slovami,“ napísala Agneša

meňme Júliusa Pántika či Viliama Polónyiho.

Britský blu-ray *Kým sa skončí táto noc* obsahuje okrem digitálne reštaurovaného filmu aj dva krátke dobové filmy *Akcia BL* (1959) a *Vysoké Tatry* (1966), rozhovor Martina Kaňucha a Rastislava Steranka o Solanovej tvorbe a spoločenskom kontexte, v ktorom vznikala, a podrobnejšie aj o nakrúcaní samotnej snímky *Kým sa skončí táto noc*, pre ktorú je britské vydanie jej blurayovou premiérou.

Film *Kým sa skončí táto noc* je od decembra spolu s drámou *Boxer a smrť*, s poviedkovou satirou *Čert nespí* (1956), so satirickou tragikomédiou *Prípad Barnabáš Kos* (1964) a s viacerými krátkymi filmami prístupný aj online na portáli DAFilms.sk. Retrospektívny programový špeciál je prvým online uvedením Solanovej tvorby, všetky filmy sú zo zbierok Slovenského filmového ústavu a boli digitálne reštaurované. ◀

— text: mak —
 foto: archív SFÚ/Vl. Vavrek
 — Kristove roky (1967) —

Filmotéka v Kine doma pripomenie Jakubiska aj Pántika

Zatvorenie kín neznamenalo len presúvanie premiér. O azyl prišli aj diváci, ktorí kino vyhľadávali ako možnosť návratu k filmovej klasike alebo ako šancu spoznať krátke filmy z archívu. V bratislavskom Kine Lumiére bol tento typ programu každodenne v ponuke Filmotéky Slovenského filmového ústavu. Filmotéka chce zostať v kontakte s divákmi a v novom roku pripravila pravidelné online projekcie vo virtuálnej kinosále Kino doma. Počas januára budú prístupné bez vstupného.

„Kurátorom Filmotéky išlo v prvom rade o to, aby sa na dlhé obdobie lockdownu nepretrhol kontakt medzi kinom a skupinou divákov Filmotéky, ktorá je pre nás vzácna a špecifická. Nechceli sme, aby mali pocit, že sa na nich zabudlo,“ hovorí pre Film.sk kurátorka Filmotéky Nina Nováková. Virtuálnym projekciám Filmotéky budú v Kine doma patriť pondelky. Už 3. januára uvedie Kino doma *Nočných jazdcov* (1981) v réžii Martina Hollého. Do pohraničného easternu z obdobia po prvej svetovej vojne obsadil ako rovnocenných súperov Michala Dočolomanského a Radoslava Brzobohatého. Spolu s *Kristovými rokmi* (1967), debutom Juraja Jakubiska, ktorý patril k dôležitým impulzom v slovenskom filme konca 60. rokov, zastupujú snímky v online výbere jednu z línií cyklu k storočnici slovenského filmu. „Po otvorení kamenných kín tak môže cyklus a jeho režisárska línia plynule pokračovať ďalšími reprezentantmi,“ vysvetľuje Nováková.

„Kľúčom k výberu bola aj snaha pripomenúť si okrúhle výročia osobností. Ešte v decembri bolo 75. výročie narodenia dokumentaristu Jána Piroha, v polovici januára uplynie 100 rokov od narodenia hereckej legendy Júliusa Pántika,“ vysvetľuje kurátorka Filmotéky. Júliusa Pántika uvidia diváci v pondelok 10. januára v *Očovskom pastorále* (r. J. Zachar, 1973). Jeho spoluhráčmi v hereckom koncerte v postave

čestného, ale svojhlavého baču (o jeho americkej obdobe v jednom z filmov Woodyho Allena uvažuje Eva Filová v knihe *Eros, sex, gender v slovenskom filme*) sú Jozef Kroner, Andrej Mojžiš či Ivan Palúch. Tvorbu režiséra Jána Piroha pripomenie jeho celovečerný dokument *Kangchenjunga* (1981), ktorý zaznamenáva expedíciu na tretiu najvyššiu horu sveta.

Projekcie, ktoré možno sledovať online na www.kino-doma.sk, budú spojené s lektorskými úvodmi. *Nočných jazdcov* uvedie Rastislav Steranka, *Kristove roky* Peter Michalovič, *Kangchenjunga*, sa bude premietiť s úvodom Martina Ciela a *Očovské pastorále* uvedie Renáta Lokšová.

Podľa Niny Novákovovej išlo pri výbere filmov aj o to, aby vznikla pestrá zostava. „Zastúpenie majú nielen dlhometrážne hrané a dokumentárne filmy, ale aj pásmo krátkometrážnej tvorby, ktoré, dúfame, je prvým z radu ďalších pripravovaných,“ dodáva. Pásmo krátkych filmov *Filmové potulky* sa zameria na východné Slovensko a ponúkne filmy *Batromijov dom* (1984, r. F. Fenič), *Zakliata dolina* (1966, r. Š. Kamenický), *Mašinka* (1967, r. K. Skřípský), *Rozhovor* (1963, r. O. Krivánek) a *Poznačení tmou* (1959, r. Š. Uher). Pásmo je v online programe Filmotéky 31. januára. ◀

Dušan Trančík sedemkrát inak

Sedem krátkych a stredometrážnych filmov režiséra Dušana Trančíka prináša výber, ktorý vydal na blu-rayi Slovenský filmový ústav.

Dušan Trančík zaujal už dvojicou filmov, ktorými končil štúdium strihovej skladby na pražskej FAMU. Jeho *Fotografovanie obyvateľov domu* (1969), v ktorom predstavuje na pozadí stavby rodinného domu v terchovskej osade členov jednej vidieckej rodiny, zvíťazilo v kategórii hraných a experimentálnych filmov na Dňoch krátko filmu v Karlových Varoch, a ako dokladujú *Dejiny slovenskej kinematografie*, v dobovej diskusii o domácej dokumentárnej a populárnovedeckej tvorbe zaznievalo, že ide o jeden z najvýznamnejších slovenských krátkych filmov posledných rokov, dokonca i v európskom meradle. Podľa Dušana Trančíka je v tejto snímke všetko, čo mu je vlastné. „Mám rád minimalizmus, to znamená vyjadriť sa intenzívne na malej ploche, ísť na koreň veci. A páči sa mi antagonizmus, ktorý v tom filme je. Vidíme ľudí, ako žijú, aké sú ich priority a túžby, ako sa spolu s počasím menia ich rodinné väzby a oni to nazývajú socializmom. To je ironický pohľad,“ povedal v nedávnom rozhovore pre Film.sk. Trančík postavil film na jednoduchom princípe a prostredníctvom rovnako jednoduchej skratky vystihol paradoxy a rozpory doby.

Trančíkovým absolventským filmom, tentoraz hraným, je aj stredometrážna *Šibenica* (1969). Kruté podobstvo z prostredia rusínskej horskej osady ocenili na 18. medzinárodnom filmovom týždni v Mannoheime. V *Šibenici* sa odráža atmosféra doby naplnenej beznádziejou po auguste 1968 a ten pocit umocňuje kamera, ktorá sa ani na chvíľu nezastaví.

Dramaturgom oboch filmov bol Peter Mihálik; spolu s ním a s Vladom Kubenkom sa Trančík podpísal pod dokument *Tryzna* (1969), ktorý zaznamenával dni

po upálení sa Jana Palacha. Nakrúcal sa v Prahe, Brne a Bratislave. „Ja som sa vrátil do Prahy, Mihálik bol v Brne a Kubenko v Bratislave. Ten film si cením najmä pre jeho spravodajskú hodnotu, nie je to dokument, v ktorom by sme chceli niečo umelecky vyjadriť. My sme mapovali udalosti, a keď ten film po rokoch vidím, je vlastne veľmi faktografický, nenamýšľala si výrobu nejakého veľkého nepriateľa ani sa nenafukuje, že by chcel mapovať udalosti po Palachovej smrti subjektívne a poeticky,“ povedal Trančík, podľa ktorého sa v tomto kontexte treba pozeráť aj na *Šibenicu* – alegóriu na okupáciu a znásilnenie národa. „Ten film treba vidieť v kontexte, inak mu ľudia viac-menej prestanú rozumieť.“

Ďalším filmom v kolekcii sú *Vrcholky stromov* (1972). Tie vznikli, keď režisérovi dali podmienku, že ak chce zostať pri filme, musí nakrútiť film o brigáde socialistickej práce. Aj snímku o výrobe cementu však Trančík spracoval originálne. Súčasťou kolekcie je aj dokumentárny medailón básnika Jána Smreka *Vydýchnuť* (1970), ktorý ocenili na Arsfilme v Kroměříži. Stredometrážny hraný *Amulet* (1975) s hudbou Mariána Vargu predstavuje Milana Kňažka v úlohe herca, ktorý stojí pred úlohou stvárniť smrť povstalcu v snímke k 30. výročiu oslobodenia Československa, a v kolekcii nájdú diváci aj *Pribeh siedmich majstrov cechu* (1973), reklamný film venovaný českému sklu a holandským tulipánom. ◀

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka
 — foto: archív SFÚ — Amulet (1974) —

— text: Jena Opoldusová
/ publicistka
— foto: Miro Nôta —

Mierili presne, ale terče v kinosále chýbali

S vysvedčením, ktoré vypísal domácim tvorcom Týždeň slovenského filmu, by sa trojkár veru bál prísť domov.

Ostré postrehy reflektujúce filmovú žatvu roku 2020 však ostali na prelome novembra a decembra bez tradičnej živej diskusie so samotnými filmármi. Účastníci panelových diskusií nemali v hľadisku Kina Lumière oponentov.

Podujatie sa pre covid konalo aj tento rok online.

„Slovenskú majoritu zastupujú len dva filmy, Služobníci Ivana Ostrochovského a Sviňa Mariany Čengel Solčanskej,“ skonštatovala Viera Langerová s poznámkou, že to nevidí ako veľmi optimistické. Prvý z tých filmov podľa filmovej kritičky „nedokázal uchopiť komunistickú minulosť a pomenovať našu skúsenosť hlbšie než na úrovni novinového titulku a krátkej noticky“, ocenila však „zábery výtvarne komponované a z hľadiska vizuálneho bezchybné“. Ten druhý chce v žánrovom rámci prehovoriť k aktuálnemu stavu spoločnosti a jej politickej reprezentácie. „Nemožno namietat, ak by sa zároveň niekde vzadu nevyvíjala ambícia hodnotového vyjadrenia a demonštrácia politického názoru. Akoby žánr politického trileru bol menej než ozvučený autorský postoj,“ zdôraznila Langerová. Na paškál si vzala aj prevahu minoritných produkcií. „Je na mieste pýtať sa na kritériá, podľa ktorých sa rozhoduje o výrobe koprodukčných filmov,“ skonštatovala. Koprodukciami by podľa nej rozhodne nemala byť „len donáškovou službou“.

Oveľa lepšie ako hraná tvorba nedopadol ani slovenský celovečerný dokument. S výnimkou dokumentárnej eseje FREM Viery Čákanovej, ktorá je však majoritne českou produkciou. „Vytrča ako jediný film poetického modu, aj vďaka forme charakterizovateľnej ako vizuálna báseň, otvorené dielo nabádajúce k interpretáciám,“ ocenila Barbora Nemčeková. Ostatných desať titulov posudzovala prísne: „sebalúťostivé nariekanie“ (HoKEjový sen), „nevybočuje z konvenčnosti“ (Milan Sládek), „chýba presah“ (Zlatá zem), „pôsobí dojemom, že cieľom bola sebaaprezentácia“ (V sieti). Keďže desiatku z jedenástich hodnotených titulov nakrútili muži a aj päťica portrétov rozprávala príbehy mužov, podčiarkla potrebu stratégie „na zlepšenie situácie rodovej rovnosti“.

„Jeden z trendov našej dnešnej animácie je nárast počtu minoritných koprodukcii,“ skonštatovala Vanda Raýmanová. Tvorcovia sú podľa nej otvorení medzinárodnej spolupráci a hľadajú možnosti viaczdrojového financovania. „Do akej miery prispievajú k rozvoju slovenského animovaného filmu, ukáže až čas.“ Minoritnými koprodukciami boli aj

Sh_t Happens a Cez palubu, moderné parafrázy biblického príbehu Noemovej archy, ktoré „pracujú so štylizáciou a humorom“. Obe sa objavili v kolekcii animovaných filmov, ktorá osviežila maratón hodnotiacich panelov.

Neistota! Prežívame, ale nevieme, čo bude ďalej... Strohé konštatovanie kinárov a distribútorov bolo leitmotívom diskusie na tému audiovizuálnej tvorby a distribúcie v čase pandémie. Zatvorené kiná, festivaly presúvané na poslednú chvíľu do online priestoru, online premiéry, chvíľa uvoľnenia a opäť: Zatvárame! Audiovizuálny fond, ktorému posunulo „pandemické“ financie ministerstvo kultúry, pomohol kinárom, sčasti aj distribútorom. Podľa názoru zástupcov všetkých článkov audiovizuálneho reťazca bola pomoc adresná, rýchla – ale nedostatočná. So žiadosťou o kompenzácie sa prihlásili aj nezávislí producenti, hoci tvorba – aj keď s prekážkami a obmedzeniami – pokračovala. Tvrdenie, že producent má jediný príjem z kín, zmietla poznámka, že to nemôže byť dobrý producent. „Na rozdiel od podpory kín a distribúcie ide do podpory produkcie stále drvivo najväčšia časť finančných prostriedkov z Audiovizuálneho fondu,“ pripomenul riaditeľ AVF Martin Šmatlák. Neistota i finančné straty narušili mechanizmus audiovizuálneho prostredia a koniec čias zvaných pandémia nevidno. Ako ďalej? „Čaká nás čiastočné presmerovanie od extenzívneho rozvoja domácej audiovizuálnej produkcie k intenzívnejšiemu rozvoju. Možno nepotrebujeme mať rozbehnutých 80 projektov kinematografických diel, ale len polovicu. Možno nepotrebujeme všetky dávať do kín. To je strategická otázka, o ktorej je úplne legitímne sa vo fonde baviť aj v spolupráci s externým prostredím,“ uzavrel riaditeľ AVF.

Týždeň slovenského filmu sa konal od 29. 11. do 5. 12. a vo virtuálnej kinosále Kino doma ponúkol aj projekcie viacerých diskutovaných filmov, ktoré sa uchádzali o divácku cenu. Z podujatia, ktorého organizátorom je Slovenský filmový ústav, si ju odniesol film Lukáša Bulavu Králi videa. ◀

moje obľúbené slovenské filmy

Miroslava Kovářová

[choreografka
a tanečná pedagogička]

V ranej mladosti na mňa silne zapôsobil film *Medená veža* a úžasný sa mi zdá aj dnes. Okrem skvelých výkonov obľúbených hercov vidím veľkoleposť prírody v kontraste s drobným snažením človeka, ktorý ide za nejakým vyšším cieľom, ale pachtí sa v dolinách a nie vždy víťazí sám nad sebou. Film nesie silný odkaz, že to, čo chceme, nám nie vždy vyjde, ale je veľmi dôležité, aby sme sa o to snažili.

Film *Učiteľka* pripomína nedávnu minulosť, ktorej tiene ostali niekde v nás a nevieme sa ich zbaviť. Ako spoločnosť stále riešime korupciu alebo (ne)schopnosť postaviť sa zlu a nátlaku. Charakter, ktorý stvárnila Zuzka Mauréry, nie je ani dnes výnimočný, aj keď možno nie je až taký viditeľný. A dôležité sú aj ostatné postavy, ktoré sa voči hlavnej hrdinke vymedzujú alebo naopak – nie sú toho schopné. Film nám ukazuje, „odkiaľ pochádzame“, a to, že bude chvíľu trvať, kým ako spoločnosť dospejeme.

Nedávno som na tanečnom kongrese videla veľmi milý film, ktorý natočil Štefan Uher v prostredí tanečnej školy Elly Fuchsovej-Lehotskej v Bratislave. Prostredníctvom predstavenia *Luskáčik* v Slovenskom národnom divadle ukazuje na pozadí príbehu malej primabaleríny dobové zábery z práce, tanečníkov, kostýmy, rekvizity aj Bratislavu. Ide o klasický filmový príbeh vyrozprávaný obrazom, ktorý je pre mňa zaujímavý aj z odborného hľadiska.

Čo sa týka tanečných filmov, v posledných rokoch ich aj na Slovensku vzniká viac. Tento žánr si pýta špecifickú odbornosť, cit a oko. Autor by mal rozumieť tancu. Spomeniem napríklad filmy Janka Ševčíka alebo Yuriho Korca. ◀

zásadné filmy

Viktor Krivosudský

[zvukový majster]

Sú filmy, ktoré ma zasiahli ako diváka, a filmy, ktoré ma ovplyvnili ako tvorca. Ako majster zvuku som vďačný za *Jazzového speváka* (1927), asi prvý kompletne „zvukový“ film s dialógmi, hudbou aj ruchmi. Ten mení vizuálne umenie na audiovizuálne, čo položilo základy pre profesiu filmového zvukára. Míľnikom je aj film *Apokalypsa* (1979). Postupy a prístup Waltera Murcha definujú moderný zvukový dizajn. Využitie priestorovej reprodukcie zvuku, technika „worldizing“ alebo kreatívna práca s ruchmi sú len kvapkou z obrovského Murchovho prínosu. Podstatnou sa stala hlavne forma, ako rozprávať príbeh pomocou zvuku a íst niekedy až za hranice vizuálu. Práca zvukára je veľmi komplexná. Veľké produkcie bežne spoja prácu množstva profesionálov úzko zameraných na určitú oblasť zvukovej tvorby. Výsledkom bývajú filmy, ktoré sú pre moju prácu v mnohom veľkou inšpiráciou.

Kritický je hneď prvotný záznam zvuku, ktorý sa už neopakuje. Zoberme si *Kráľovu reč* (2010), kde počut majstrovskú prácu lokačných zvukárov. Film kladie dôraz na prácu s hovoreným slovom, dôležitý je každý detail vo výraze herca. Autentický herecký výkon museli zvukári zachytiť aj vo filme *1917* (2019), kde technická náročnosť snímania obrazu aj zvuku prekonáva všetky hranice. Stuart Wilson v tomto filme výrazne posunul mieru toho, čo je v primárnom zázname zvuku možné, hereckú akciu zachytil aj v najnáročnejších záberoch.

Dobрым záznamom sa práca so zvukom však iba začína. Postprodukcia môže mieru zvukovej štylizácie výrazne posunúť a naplniť tak predstavy filmových tvorcov. Príkladom môže byť surovosť a špinavosť zvukových atmosfér v *Jokerovi* (2019). Tie vytvárajú špecifickú náladu a sú zásadné v budovaní príbehu. S rovnakou surovosťou pracuje *Klub bitkárov* (1999). Snaha o maximálnu autenticitu ruchovej zložky sa výrazne podpisuje pod divácky zážitok. Protipólom je prehnaná štylizácia zvuku. Imidžový zvukový dizajn v *Sherlockovi Holmesovi: Hra tieňov* (2011) na seba púta pozornosť. Zvuková dramaturgia tu masívne a do detailu podporuje obrazovú štylizáciu. Špecifickú prácu so zvukom má aj film *Všetko je stratené* (2013). Nie sú v ňom dialógy, za ktoré by sa dalo schovať, každý zvuk tak nesie svoj význam.

Vyjadriť zvukom emócie a vytvoriť pomocou nich nový svet je typické aj pre animovaný film. Do detailu prepracované zvuky tu presne definujú nálady, emócie či charakter, ktoré sú určujúce pre príbeh a postavy v ňom. Zásadný je pre mňa *Wall-E* (2008), dielo legendárneho zvukára Bena Burttu, tvorca ikonických zvukových dizajnov.

Z mojej deformácie, že pri filme sa zameriavam hlavne na zvuk, existujú samozrejme výnimky. *Whiplash* (2014) ma strhol témou a výkonom J. K. Simmons, *Kasíno* (1995) Scorseseho rozprávačským talentom. Zo slovenských filmov je pre mňa zásadný a z mnohých stránok najlepší *Boxer a smrť* (1962) Petra Solana. ◀

Obrazy času a hľadanie zmyslu existencie

Poľsko je známe zanietením pre kultúru a umenie vrátane audiovizuálneho. Či ide o klasické hrané snímky rôznej metráže, dokumentárne a animované filmy, alebo o avantgardné i experimentálne, v Poľsku sa majú kde premietat'. Množstvo prehliadok a festivalov rady navštevujú aj veľké mená. Poľský divák vie oceniť kvalitu, diskutovať i provokovať.'

Iba v Krakove sú prinajmenšom dva významné festivaly. Na Krakovskom filmovom festivale, ktorý už 61 rokov prezentuje dokumentárne, animované a krátke i stredometrážne hrané filmy, získavali kedysi ceny aj slovenskí tvorcovia. Druhým je Medzinárodný festival nezávislého filmu OFF kamera. Jeho 14. ročník charakterizovala šírka záberu a výborná atmosféra. Projekcie sprevádzali umelecké projekty vo voľnom priestore, v kluboch a pod. K laureátom je festival štedrý – hlavná cena je 100-tisíc zlotých (takmer 22-tisíc eur). Rovnakou čiastkou dotuje svoju Grand Prix aj Varšavský filmový festival. Vlani si túto cenu odniesol koprodukčný rumunský *Zázrak* (r. Bogdan George Apetri). Varšava je jedným z mála medzinárodných festivalov v Európe, ak nie na svete, ktorý vedie už 31 rokov ten istý zanietený filmový mág – Stefan Laudyn. Aj v pandemických časoch bol festival zo všetkých stránok na mimoriadnej úrovni. Popri organizácii i atmosfére tomu pomohol hlavne program, do ktorého sa hlásilo vyše 4 a pol tisíce filmov zo stovky krajín. Mnohé z diel, ktoré Varšava uviedla, poukazovali na smerovanie hodnotového sveta súčasnosti.

Spolu s bieloruskou kritičkou Irenou Kaciałowicz a nórsnym kritikom Janom Storøom som bol na 37. ročníku Varšavy členom poroty FIPRESCI. Hodnotili sme tucet prvých a druhých filmov, všetky na vysokej úrovni. Nebolo jednoduché vybrať laureáta.

Dva poľské celovečerné dokumenty – *Vzdúvanie* (r. Lukasz Ratuski), príbeh surfistov o túžbe nájsť ideálnu vlnu na zimnom Baltskom mori, a *Stádo* (r. Monika Kotecka, Karolina Poryzyała) o túžbe amatérskeho družstva reprezentovať krajinu v akrobatickom cvičení na koňoch – ukázali nesmiernu snahu protagonistov prekonať bariéry i súdržnosť kolektívov pri realizácii spoločného sna. Hrané filmy mladých tvorcov ma však zaskočili zobrazovaním krutosti, neraz samoučelnej agresivity, prekomplikovaným dejom a konaním protagonistov – akoby ich existencia prestala mať zmysel a žiadne hodnoty neexistovali. Hrdina poľského *Dňa, keď som našiel na smetisku dievča* (r. Michal Krzywicki) sa rozhodol vziať si na Silvestra život. Oznámi to na svojom internetovom profile a na smetisku nájde dievčinu, ktorú akoby tam niekto vyhodil... Ruská *#Modrá_velryba* (r. Anna Zajceva) priniesla aktuálny problém – príbeh samovrážd tínedžerov pod vplyvom sociálnych sietí. Využíva formát screenlife a krutosťou sa vyrovná západným trilerom. Ďalší ruský príspevok *Po sezóne* (r. Alexander Hant) vychádzal zo skutočnosti. Pätnásťročná dievča a chlapec, ktorých rodičia prichytili pri milovaní sa, utečú z domu,

opantá ich sloboda a dostanú sa k zbrani... Film dostal Cenu mladých kritikov FIPRESCI. Tí na festivale pracujú v akejsi tvorivej dielni: píšú, diskutujú a doslova spolu existujú počas celého festivalu.

Festival uviedol aj ďalšie podnetné diela. V snímke *Som v poriadku, ďakujem* (r. Ernestas Jankauskas, Litva) sa mladá neurobiologička vracia po dvoch mesiacoch na psychiatrii do života a zisťuje, že normálne spoluzitie je založené na ukrývaní slabostí, klamstve a podrazoch. Dokonalosť je novým náboženstvom súčasnosti. Film *Pracujem na cintoríne* (r. Oleksij Taranenko) približuje realitu súčasnej Ukrajiny a tvorcovia akoby naznačovali, že skutočný cintorín je v nás, a nie tam, kde pochovávali ľudí. *Úl* kosovskej režisérky Blerty Basholli, ovenčený cenami zo Sundance, je apoteózou ľudského úsilia i obrazom zloby ľudí z patriarchálnej dediny v kruto skúšanej krajine. *Čas netrpezlivosti* (r. Aydin Orak, Turecko) sleduje dvoch bratov, ktorí túžia vykúpať sa v bazéne pre bohatých. Jednoduchý úsmevný príbeh je oslavou túžby po slobode, ale aj kritikou spoločnosti.

K dielam, ktoré akoby sa vymykali jednoduchým kvalifikáciám, patria tri filmy. Bergmanovsky ladená *Anatómia* (r. Aleksandra Jankowska, Poľsko, Francúzsko) je meditáciou nad plynutím času a hľadaním našej identity. Turecké *Stretnutie* (r. U. Evirgen) opisuje život a jeho náhody z pohľadu dvadsiatničky a muža po päťdesiatke. Kladú si rovnaké otázky, no ich odpovede nie sú jednoznačné.

A najlepšie na koniec: Cenu FIPRESCI získal film dvadsaťročnej kosovsko-francúzskej herečky a režisérky Luàny Bajrami *Pohorie ryčiacych levíc*, prostý príbeh trojice dievčat, ktoré nebaví stereotypný život v kosovskom mestečku. Keď sa nedostanú na štúdiá do väčšieho mesta, začnú žiť po svojom a na tejto ceste ich nemôže zastaviť nič, ani malé zlodejstvá. Ide o výborne nakrútený debut o priateľstve, realizácii túžby a hľadaní vlastných ciest napriek ich klukatosti. Oplatí sa zapamätať si nielen meno režisérky tohto, v istom zmysle až trileru, ale tiež sledovať mladú kosovskú kinematografiu. Varšavský festival obohatila o nesporne zaujímavé, výborne zrealizované pohľady bez výnimky mladých, nádejných tvorcov.

Slovensko tentoraz nemalo vo Varšave veľké zastúpenie. Reprezentovali ho dva filmy – krátky film *Ospalky* v réžii Kateřiny Hroníkovej a animovaný film *Kožuch* Kristíny Bajaníkovej. V roku 2020 tu však získal Cenu za réžiu a Cenu ekumenickej poroty Martin Šulík za *Muža so zajačimi ušami*. ◀

Text je rozšírenou verziou materiálu uverejneného na portáli Klubu filmových novinárov Filmpress.sk

Intenzívne stretnutia s dokumentárnym filmom

Slovenskú producentku Moniku Lošťákovú sme oslovili, aby sa s nami podelila o skúsenosti zo vzdelávacieho a networkingového programu IDFAcademy, ktorý absolvovala v druhej polovici novembra v Amsterdame.

Účast' na programe IDFAcademy by som odporučila každému, kto si chce rozšíriť obzory v rôznych oblastiach práce na dokumentárnych filmoch – autorom (režisérkom, scenáristom) aj producentom. Ide o štvordňový tréningový program, ktorý sa koná počas medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov IDFA v Amsterdame (17. – 28. 11. 2021). Do programu sa môžete zapojiť s konkrétnym projektom, ale aj bez neho. Mňa vybrali na IDFAcademy aj vďaka odporúčaniu Slovenského filmového ústavu a išla som tam predovšetkým s cieľom pohnúť sa ďalej s dokumentom *Velvet Generation* v réžii Ivany Hucíkovej. Aktuálne je v štádiu vývoja a pripravujeme ho pod hlavičkou spoločnosti nutprodukcja.

Napínave to bolo ešte predtým, než som vôbec odcestovala: týždeň pred začiatkom to pre festival IDFA, a teda aj moju účasť na IDFAcademy vyzeralo pre zhoršujúcu sa covidovú štatistiku nepriaznivo, no organizátorom sa nakoniec pod obrovským tlakom podarilo zorganizovať festival na mieste a nemuseli program na poslednú chvíľu presunúť do online priestoru. Ak by sa to bolo stalo, bolo by to nešťastné vo všetkých smeroch, IDFAcademy nevyvímajúc. Osobná účasť na tréningových programoch je neporovnateľne efektívnejšia, než keď sa k nim pripojíte online. Fyzickú podobu programu ani festivalu nakoniec nezasiahli výraznejšie obmedzenia. Jedinou výnimkou bola večerná zábava, ale párty mohli účastníci nahradiť filmovými projekciami.

Program bol počas štyroch intenzívnych dní nabitý prednáškami, prípadovými štúdiami filmov a okrúhlymi stolmi na rôzne témy. Prvý deň sme začali špeciálnou projekciou otváracieho filmu celého festivalu IDFA *Four Journeys* (Štyri cesty) za účasti mladého režiséra Louisa Hothothota. Ako dvadsiatnik odišiel z Číny študovať do Holandska a vo filme spracúva veľmi osobnú tému svojej rodiny. Na IDFAcademy nás bolo spolu 65 a hneď v prvý deň nás rozdelili do štyroch menších skupín, každú s vlastným tútorom. Naše diskusie s tútorom tak mohli byť koncentrovanejšie. Našu skupinu viedol kanadský producent Bob Moore, ďalšími tútorami boli Christian Popp, Gitte Hansen a Cecilie Bolvinkel. Všetci štyria majú dlhoročné skúsenosti s tvorbou dokumentárnych filmov a ako experti alebo tútori sa už zúčastnili na mnohých iných tréningových programoch a festivaloch. Skupinové

diskusie boli pre mňa v mnohých aspektoch zaujímavé a inšpirujúce. Za jeden z mála nedostatkov programu IDFAcademy preto považujem to, že počas nasledujúcich dní sa nepracovalo na úrovni vytvorených skupín, ale program sa rozdrobil, čím úvodné rozdelenie trochu strácalo zmysel.

Na druhej strane sme tak ako účastníci získali väčšiu možnosť zvoliť si program podľa tém, ktoré nás najviac zaujímali, a ďalšie tri dni boli oproti prvému ešte intenzívnejšie. Ako producentka som si vybrala programy zamerané na financovanie dokumentov, tvorbu medzinárodných spoluprác a distribučné stratégie. Zároveň som sa zúčastnila na okrúhlych stoloch so zástupcami sales agentov, fondov a iných festivalov, kde sme mohli v menších skupinách, tvorených piatimi až desiatimi ľuďmi, získať spätnú väzbu a cenné postrehy k našim projektom. Veľmi zaujímavou a užitočnou časťou programu bol aj Pitch & Trailer Workshop. Viedol ho Mikael Opstrup a spolu so štyrmi ďalšími expertmi nám na piatich prezentáciách ukázali, ako správne predstaviť svoj projekt, aké sú najčastejšie chyby pri prezentácii či tvorbe trailerov a teaserov a ako sa im ideálne vyhnúť.

Okrem programu IDFAcademy ma vybrali aj medzi desať tzv. Young Producers 2021. Táto iniciatíva je pomerne nová; IDFA na nej spolupracuje s Holandským filmovým fondom a vytvára priestor na spoluprácu holandských a zahraničných producentov (päť producentov bolo z Holandska, piati sme boli z iných krajín). Ako Young Producers 2021 sme navyše získali jedinečný prístup na IDFA Forum, kde sa prezentovali pripravované dokumentárne projekty. Môj pobyt na IDFA sa vďaka tomu ešte predĺžil.

Po dlhých mesiacoch, počas ktorých som sa na rôznych festivaloch či platformách zúčastňovala len online formou, som konečne mohla naplno využiť všetky výhody fyzického festivalu a potvrdila si tak, že atmosféru a osobné stretnutia s ľuďmi online priestor jedno- ducho nenahradí. ◀

JÚLIUS PÁNTIK

Rodičia z neho chceli mať právniku, ale herectvo napokon zvíťazilo.
Od narodenia Júliusa Pántika uplynie v januári sto rokov.

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka

foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová

— Kým sa skončí táto noc (1965) —

Pántikove začiatky pred kamerou sa spájajú rovnako s profilujúcou sa slovenskou kinematografiou ako s českou. Aj keď mal punc národného typu, vďaka svojej univerzálnosti dostával veľa ponúk aj od renomovaných českých filmárov. A tak popri filmoch, ako boli *Varuj...!* (1946), budovateľská *Priehrada* (1950) či *Katka* (1949), stvárnil charakterovo zaujímavé postavy vo filmoch Františka Čápa *Znamení kotvy* (1947) a *Bílá tma* (1948) či vo *Frone* (1954) režiséra Jiřího Krejčíka. Ten mu zveril negatívnu postavu, v ktorej mohol ukázať aj iné aspekty herectva rovnako presvedčivo ako v dovtedy stvárňovaných úlohách postavených najmä na fyzickom vzhľade a pevných charakteroch. Práca na tomto filme Pántika podľa jeho slov herecky výrazne posunula. „*Hrával som dedinských korenistých ľudí. Moji hrdinovia v slovenských filmoch boli z jedného jadra a v tom som mal korčuľovať, kresliť obrázky na jeden motív. Je to ťažké, najmä ak má herec ambície nachádzať vždy nové a nové odtiene,*“ povedal Pántik na začiatku 60. rokov v rozhovore s Richardom Blechom. „*V tých postavách sa menili iba detaily. Scenáristi a režiséri si zvykli na ‚pántikovčinu‘ z javiska i filmov, brali ju často ako samozrejmosť. V posledných rokoch som sa takýmto postavami nasýtil a dnes už odmietam scenáre, ktoré by ma nútili iba do tejto polohy. Otázka výberu je jedna z najdôležitejších v umeleckom vývoji.*“

Pántika charakterizovala energickosť, temperament a bol vhodným typom na stvárnenie žiadaných angažovaných hrdinov novej doby, svojím naturelom zapadal do šablóny človeka socialistického realizmu, z ktorej sa však dokázal vymaniť, a od živelného herectva, charakteristického veľkým gestom a hlasným prejavom, sa postupne herecky vyvíjal smerom k civilnejšiemu prejavu a striedmejšiemu štýlu herectva. Z radu budovateľských postáv a funkcionárov, v ktorých však takisto nachádzal priestor na ukázanie svojho majstrovstva, sa našli aj výnimky, keď mohol z tejto šablóny vystúpiť. Vinca Petráša v *Havranj ceste* (1962) stavia na decentnom hereckom vý-

kone a z civilnej polohy neprejde do teatrálnosti ani klišé.

Posun vidíme napríklad aj pri stvárňovaní ľudových hrdinov, ktorí rovnako patrili k „povinným charakterom“: od *Rodnej zeme* (1953) cez televízneho *Kuba* (1965) až k jednej zo svojich vrcholných rolí v *Neveste hól'* (1971), v ktorej prešiel aj výraznou premenou vzhľadu. Jeho Tavo zostáva dodnes jednou z najpozoruhodnejších figúr v slovenskom filme. „*Zažiadany som bol tej postavy i filmu. Ved' čože je to ‚Nevesta‘ – balada, pitva, chorál a čože Tavo – možno kráľ, možno ožran, možno básnik. Báseň o duchu slovenského človeka je to,*“ cituje Renáta Lokšová v práci o Pántikovi z dobového rozhovoru v Slovenke. Nemenej herecky výnimočne stvárnená je postava baču Goliana vo filme *Očovské pastorále* (1973). Aj keď tvorcovia novej vlny vo svojich filmoch hercov z Pántikovej generácie veľmi nevyužívali, napríklad Peter Solan ho obsadil do snímky *Kým sa skončí táto noc* (1965), v ktorej nechal hercov tvoriť dialógy priamo pred kamerou.

Pántik vo svojich úlohách postupne prirodzene prechádzal k postavám reprezentujúcim múdrosť a skúsenosť. Napokon sa, pre mnohých už navždy, zapísal do povedomia divákov ako dedo Jozef v seriáli pre deti *Bambul'kine dobrodružstvá* (1982). Niekoľkokrát sa postavil aj za kameru. V televíznom filme *Pštroší večierok* (1969), ktorý režíroval, sa obsadil do pomerne šablónovitej postavy funkcionára. Režíroval aj ďalšie televízne tituly, medzi nimi i rozprávky.

Herec Július Pántik patrí ku generácii, ktorej talent bol utopený v balaste dobových tendencií. Tie ovládli aj film. Herecké majstrovstvo zostávalo uväznené v šablónovitých postavách budovateľov svetlých zajtrajškov, robotníckych či ľudových hrdinov. Pántikova univerzálnosť a herecká inteligencia sa tak mohli naplno prejaviť iba v niekoľkých filmoch. Jeho filmografia napriek všetkému ukazuje veľký kus poctivej hereckej práce. ◀

Cenzorka zvíťazila v Les Arcs, má Krištáľový šíp

Na 13. ročníku filmového festivalu Les Arcs, ktorý sa konal od 11. do 18. decembra 2021 v lyžiarskom stredisku Les Arcs vo Francúzsku, sa zúčastnilo niekoľko slovenských a koprodukčných projektov. O Krištáľový šíp sa v hlavnej súťaži uchádzala desiatka filmov, medzi nimi aj *Cenzorka* (r. Peter Kerekes). Porota, ktorej predsedal režisér Michel Hazanavicius a tvorili ju herečka Laetitia Dosch, spisovateľka Tania de Montaigne, herec a režisér Éric Judor a herečka Sidse Babet Knudsen, nakoniec udelila hlavnú cenu festivalu práve *Cenzorka*. Súčasťou ocenenia je kampaň na webových stránkach Francúzskej televízie v hodnote 20-tisíc eur. Jej cieľom je propagovať víťazný film pri jeho francúzskom uvedení. Plný názov festivalu, ktorý sa zameriava na európske filmy, je Festival de Cinéma Européen des Arcs. Jeho trinásty ročník navštívilo vyše 500 filmových profesionálov z celej Európy, medzi nimi Noomi Rapace, Bérénice Béro či Laurent Cantet. Súčasťou festivalu je Industry Village s podujatiami pre filmových profesionálov, na ktorých Slovensko reprezentovali producenti Tomáš Krupa (Hailstone) a Jakub Viktorín (nutprodukcia).

Ešte pred uvedením v Les Arcs si *Cenzorka* pripísala na konto úspech na festivale v Káhire, kde Petra Kerekes a Ivana Ostrochovského ocenili za scenár. Na festivale, ktorý sa konal od 26. novembra do 5. decembra, zároveň vyhlásovali Cenu arabských filmových kritikov pre najlepší európsky film, ktorú získala takisto *Cenzorka*.

— mak —

Milión eur pre audiovizuálny priemysel

Ministerstvo kultúry informovalo, že uvoľnilo pre Audiovizuálny fond (AVF) sumu vo výške 1 milión eur. Fond ju použije na podporu slovenských kín a filmových distribútorov. Podľa ministerstva tak ide o ďalšiu pomoc, ktorú mal dostať slovenský kultúrny a kreatívny priemysel ešte v roku 2021. Kiná a fil-

moví distribútori boli v minulom roku najviac postihnutou skupinou audiovizuálneho priemyslu. Na základe decembrového rozhodnutia Rady AVF sa sumy dotácií zvýšia kinám pomerne ešte do konca roka 2021 a hneď v januári 2022 sa Audiovizuálny fond bude zaoberať aj pomocou distribučným spoločnostiam, informovalo ministerstvo.

„Pomoc pre kultúrno-kreatívny sektor smerovala z ministerstva kultúry pre technických profesionálov a profesionálky v súbehu príjmov, neziskové organizácie a občianske združenia, profesionálov a profesionálky v odvetví KKP aj jednoosobové obchodné spoločnosti s ručením obmedzeným. Vyčlenili sme preto ďalšie finančné prostriedky aj pre audiovizuálny priemysel,“ povedala ministerka kultúry Natália Milanová. Podľa ministerstva dostal kultúrny a kreatívny priemysel počas pandémie pomoc vo výške viac ako 111 miliónov eur.

— red —

Českých kritikov zaujala Láska pod kapotou aj Okupace

Režisér Miro Remo môže na Cenách českej filmovej kritiky zopakovať svoj úspech z roku 2018, keď v hlasovaní zhruba päťdesiatich českých filmových kritikov uspел filmom *Richard Müller: Nespoznaný*. Na 12. ročníku cien je jeho *Láska pod kapotou* nominovaná ako jeden z troch najlepších dokumentárnych filmov roka. Konkurujú mu Adéla Komrží s *Jednotkou intenzívneho života* a *Nová šichta* Jindřicha Andřša. Celkovo sa o ceny kritiky vo filmových i v televíznych kategóriách uchádza 16 diel. Najviac, spolu šesť nominácií má celovečerný hraný debut režiséra Michala Nohejla *Okupace*. V kategórii najlepší film mu konkurujú dva slovenské koprodukčné projekty – animovaná *Moja afganská rodina* Michaely Pavlátovej a výpravná životopisná dráma *Zátopek* režiséra Davida Ondříčka. Pavlátovej film je nominovaný aj za scenár (Ivan Arsenjev) a za animáciu v kategórii audiovizuálny počín. V rovnakej kategórii nominovali za výtvarnú koncepciu ďalšiu širokú medzinárodnú koprodukciiu s účasťou Slovenska – *Myši patria do neba* (Denisa

Grimmová, Jan Bubeníček, Jan Kurka). Minoritne slovenská romantická dráma *Chyby* má tri nominácie – za ženský herecký výkon (Pavla Gajdošíková), scenár (Roman Vojkůvka) a réžiu (Jan Prušinovský). *Chybám* v režijnej kategórii konkurujú *Okupace* a *Zátopek*, ktorý má celkovo štyri nominácie, z toho dve herecké (Martha Issová, Václav Neuzil). V kategórii krátkych filmov a ako objav roku nominovali snímku *Milý tati* režisérky Diany Cam Van Nguyen. Víťazov vyhlásia v priamom prenose ČT art 5. februára.

— mak —

Cenzorka ani Zátopek si na Oscara nesiahnu

Slovenský oscarový kandidát, film Petra Kerekesa *Cenzorka*, ani minoritne slovenská koprodukcia *Zátopek* režiséra Davida Ondříčka, ktorá bola českým kandidátom, nepostúpili do užšieho výberu pätnástich diel predchádzajúceho nominácii v oscarovej kategórii zahraničných filmov. Národných kandidátov poslali do oscarového súboja Slovenská filmová a televízna akadémia a Česká filmová a televízna akadémia. Americká akadémia filmových vied a umení, ktorá Oscary udeľuje, zverejnila užší výber filmov 21. decembra. Z vyše 90 prihlásených národných kandidátov vybrala napríklad filmy *Veľká sloboda* (Rakúsko – r. Sebastian Meise), *Utiečť* (Dánsko – r. Jonas Poher Rasmussen), *Ada* (Island – r. Valdimar Jóhannsson), *Hrdina* (Irán – r. Asghar Farhadi), *Najhorší človek na svete* (Nórsko – r. Joachim Trier), *Božia ruka* (Taliansko – r. Paolo Sorrentino) či *ÚI* (Kosovo – r. Bler-ta Basholli). V užšom výbere je aj bhutánsky kandidát *Lunanan: Jak v triede* (r. Pawo Choyning Dorji). Film prihlásil Bhután po 21 ročnej prestávke už vlni, vtedy však nesplnil kritériá americkej akadémie pre proces národného výberu. Oscarové nominácie vyhlásia 8. februára, víťaz bude známy 27. marca.

— mak —

To najlepšie z DAFilms aj Pavol Sýkora

Portál DAFilms opäť ponúkne špeciál zostavený z najúspešnejších filmov minulého roka. „Priniesli sme niekoľko exkluzívnych predpremiér a online premiér, ako aj retrospektívy Dušana Hanáka, Františka Vláčila, Roberta Minerviniho a ďalších. Deti si obľúbili Maškrtne medvedie príbehy, Minnu a tovareň na sny a krátky film Cez palubu!“, približujú kurátori. V spolupráci so Slovenským filmovým ústavom ponúknu v januári aj filmy dokumentaristu a dramaturga Pavla Sýkora, ktorý popri dôslednom výbere tém kládol dôraz na vzťahy s predstaviteľmi svojich filmov: chcel ich dokonale spoznať, preto neraz spolupracoval so psychológom. Pohľad do života rodiny bez rodičov, v ktorej deti vychováva starý otec, prinesie dokument *Vlado, Marienka, Jojo, starý otec* (1966). Film *Spoved'* (1968) zavedie divákov za múry ženskej väznice, za mladou učiteľkou na lazy sa vyberú v snímke *ABCD* (1969). *Malý gazda* (1969) dokumentuje zase život chlapca na dedine. Výber uzatvára dokumentárna satira *Pohládnice* (1966), ktorú Sýkora režíroval spolu so svojim dvorným kameramanom Mikulášom Fodorom.

► **Best of DAFilms.sk 2021 / od 1. januára /**
 ► **Profil: Pavol Sýkora / od 17. januára /**
 DAFilms.sk / www.dafilms.sk

Koniec týždňa venovaný umeniu

Kino Lumière pokračuje prostredníctvom virtuálnej kinosály Kino doma v nedeľných projekciách filmov o umení a umelcoch. V januári to bude *Architekt drsnej poetiky* Ladislava Kaboša o známom brazílskom architektovi a slovenskom rodákovi Hansovi Broosovi. Uvedú aj talianske dokumenty *Palladio* (r. Giacomo Gatti) a *Bernini* (r. Francesco Invernizzi) a film *Lubomíra Štecka Štvorec v kruhu alebo Život medzi únikmi a snami* o slovenskom výtvarníkovi Vladimírovi Ossifovi.

► **Príbehy umenia / 9., 16., 23., 30. január ► 20.20 /**
 Virtuálna kinosála Kino doma / www.kino-doma.sk

Severské filmy, ktoré vás zahrejú

Ôsmy ročník prehliadky severských filmov ponúkne výber zo súčasných škandinávskych filmov vrátane premiérových titulov. Historická dráma *Margrete – kráľovná severu* (r. Charlotte Sieling) zavedie divákov do obdobia vlády významnej panovníčky, ktorá sa snažila o zjednotenie severských krajín. Obdobie krízy stredného veku stojí na začiatku dánskej komédie *Divoch* (r. Thomas Daneskov), v ktorej hlavný hrdina uteká do divočiny. Uvedú aj najlepší európsky dokument minulého roka a zároveň nositeľ ceny pre najlepší európsky animovaný film roka *Utietč* (r. Jonas Poher Rasmussen), ktorý vychádza zo skutočného príbehu muža, utečenca z Afganistanu. Animované prvky má aj nórsky film *Ninjababy* (r. Yngvild Sve Flikke) o nečakanom tehotenstve, ktorý sa na udeľovanie Európskych filmových cien stal najlepšou komédiou. V programe prehliadky je aj nórska hororová komédia *Projekt Z alebo Ako sa točí zombie film* (r. Henrik Martin Dahlsbakken) a dánska životopisná dráma *Dohoda* (r. Bille August) o spisovateľke Karen Blixen. Fínsku umelkyňu Tove Jansson predstaví film *Tove* (r. Zaida Bergroth) a švédskeho herca Björna Andrése, ktorý stvárnil mladého Tadzia vo *Viscontiho Smrti v Benátkach*, zase dokument *Najkrajší chlapec na svete* (r. Kristina Lindström, Kristian Petri).

► **Scandi 2022 / 24. – 30. január /**
 slovenské kiná / Edisonline /
www.scandi.filmeurope.eu / www.edisonline.sk

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!
 PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA
 MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD EPIDEMICKEJ SITUÁCIE.

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — *Vlado, Marienka, Jojo, starý otec* — foto: archív SFÚ
 2 — *Divoch* — foto: Film Europe

Moja afganská rodina sa uchádza o Zlatý glóbus

Animovaný film *Moja afganská rodina* Michaely Pavlátovej, ktorého slovenským koproducentom je Peter Badač, získal nomináciu na Zlatý glóbus v kategórii animovaný film. Snímke, ktorá má za sebou viacero významných festivalových úspechov, konkuruje víťaz trojice Európskych filmových cien, dánsky animovaný dokument *Utietč* a tri animované filmy z dielne štúdií Walt Disney/Pixar – *Raya a drak*, *Encanto: Čarovný svet* a *Luca*. V kategórii zahraničných filmov nemá zástupcu Slovensko ani Česko, nominované sú *Kupé č. 6* (r. Juho Kuosmanen), *Drajv maj kár* (r. Rjúsuke Hamaguči), *Božia ruka* (r. Paolo Sorrentino), *Hrdina* (r. Asghar Farhadi) a *Paralelné matky* Pedra Almodóvara.

Po sedem nominácií na ceny, ktoré udeľuje asociácia zahraničných novinárov akreditovaných v Hollywoode, majú britská dráma *Belfast*, v ktorej sa režisér Kenneth Branagh vrátil do svojho detstva, a westernová dráma *Sila psa* režisérky Jane Campion. Po štyri nominácie získali divácky hit Netflixu, hviezdne obsadená (Leonardo DiCaprio, Jennifer Lawrence, Meryl Streep) satira Adama McKaya *K zemi hľad!*, životopisný príbeh otca Sereny a Venus Williamsových *King Richard* režiséra Reinalda Marcusa Greena s Willom Smithom v hlavnej úlohe, príbeh o dospievaní v 70. rokoch minulého storočia z dielne Paula Thomasa Andersona *Licorice Pizza* a nová verzia muzikálu *West Side Story* v režii Stevena Spielberga.

Z pohľadu distribúcie má vo filmových kategóriách najviac, spolu až 17 nominácií Netflix, nasledovaný MGM/United Artists Releasing s deviatimi nomináciami. Televízny kategóriám vládne HBO/HBO Max s 15 nomináciami, po 10 nominácií majú programy Netflixu a služby hulu. Najviac, spolu 5 nominácií získala tretia séria seriálu HBO *Boj o moc* z prostredia rodinného mediálno-zábavného koncertu, po 4 nominácie majú seriál *Ted Lasso* o trénerovi amerického univerzitného futbalu, ktorý prijme ponuku trénovať tím v Premier League, a seriál z televízneho zákulisia *The Morning Show* s Jennifer Aniston a Reese Witherspoon. Nominácie vyhlásili 13. decembra, ceny vyhlásia 9. januára.

— mak —

Európskymi filmami roka sú Quo vadis, Aida? a Utietč

Bosniacka vojnová dráma *Quo vadis, Aida?* režisérky Jasmily Žbanić, ktorá vznikla v širokej medzinárodnej koprodukcii a bola nominovaná aj na Oscara, sa 11. decembra na udeľovaní cien Európskej filmovej akadémie v Berlíne stala európskym filmom roka. Cenu v hlavnej kategórii získali producenti snímky Damir Ibrahimovič a Jasmila Žbanić, ktorá získala aj cenu za réžiu a film uspeli v kategórii herečiek. Jasna Džuričić v nej presvedčila stvárnením prekladateľky pracujúcej pre OSN v Srebrenici v roku 1995. V zlovestnej predtuche sa snaží zachrániť svojich najbližších pred tým, čo neskôr vošlo do dejín ako srebrenický masaker a najväčšia európska tragédia od druhej svetovej vojny. Snímka mala celkovo päť nominácií. Do slovenských kín ju v októbri uviedla Asociácia slovenských filmových klubov. Európskym hercom roka je podľa akademikov Anthony Hopkins. Film *Otec* (slovenská premiéra 24. 6., Itafilm) o vzťahu dcéry a otca, u ktorého sa začína prejavovať demencia, zopakoval svoj oscarový úspech a režisér Florian Zeller s dramatikom Christopherom Hamptonom získali v Berlíne aj cenu za scenár. Ďalším viacnásobným víťazom večera bol animovaný dokument *Utietč* (3. 2. 2022, Film Europe). Film, ktorý je na najlepšej ceste k oscarovému víťazstvu a má ceny zo Sundance aj z Annecy, vznikol, keď uznávaný akademik vyrozprával svojmu bývalému spolužiakovi, dánskeho režisérovi Jonasovi Poherovi Rasmussenovi príbeh, ako utiekol z Afganistanu, a zveril sa mu s tajomstvom, ktoré ho roky ťažilo. Film *Utietč* sa stal nielen dokumentárnym, ale i animovaným filmom roka a získal aj univerzitnú cenu. Medzi nominovanými animovanými snímkami bola aj česká medzinárodná koprodukcia so slovenským podielom *Myši patria do neba*, ktorú tento rok uvedie do našich kín CinemArt SK.

S prvkami animovaného filmu pracuje aj európska komédia roka nórskej režisérky Yngvild Sve Flikke. Volá sa *Ninjababy* (27. 1. 2022, Film Europe) podľa animovanej postavičky, ktorá sa objaví v živote tridsiatničky Raket, keď zistí, že o tri mesiace bude matkou, a rozhodne sa dať dieťa na adopciu. Cenu za najlepšiu kameru získal Crystel Fournier za drámu

geja, ktorého zločinom je láska k mužovi. Po tom, ako prežije koncentračný tábor, skončí aj v nových pomeroch pre lásku k mužovi vo väzení. Koprodukcňú rakúske drámu *Veľká sloboda* (r. Sebastian Meise) uviedol u nás vlni Filmový festival inakosti a ocenili ju aj za hudbu (Nils Petter Molvær, Peter Brötzman). Akadémia, ktorá má vyše 4 200 členov, rozdala ceny aj v kategóriách krátky film (*Môj strýko Tudor*, r. Olga Lucovnicova), strih (Mukharam Kabulova – *Uvoľniť pásťe*), výpravu (Márton Ágh – *Prirodzené svetlo*), kostýmy (Michael O'Connor – *Amonit*), masky (Flore Masson, Olivier Afonso, Antoine Mancini – *Titán*), zvuk (Gisle Tveito, Gustaf Berger – *Nevinní*), vizuálne efekty (Peter Hjorth, Fredrik Nord – *Ada*). Cenou za celoživotné dielo si akademici uctili maďarskú režisérku Mártu Mészáros, Susanne Bier si v Berlíne prevzala cenu za európsky prínos svetovej kinematografii.

— mak —

Aktuálne uzávierky:

dok.incubator

Uzávierka: 26. 1. 2022

Termín: W1: apríl 2022 / W2: jún 2022 / W3: september 2022

Kategória: workshop

Oblasť: dokumentárne filmy – hrubý zostrih

Cielová skupina: tímy – producent, režisér, strihač

Workshop dok.incubator poskytuje podporu tvorcom vo fáze dokončovania filmu. Medzinárodní odborníci usmerňujú jeho účastníkov, podporujú nachádzanie nových riešení pri strihu, medzinárodných premiérach, distribúcii, marketingu a aktívnej práci s publikom.

MIDPOINT – Series Launch

Uzávierka: 31. 1. 2022

Termín: W1: apríl 2022, Česko / W2: jún 2022, Slovensko / W3: november 2022, Estónsko

Kategória: workshop

Oblasť: hrané televízne seriály

Cielová skupina: scenáristi, producenti, režiséri, televízni producenti, televízni dramaturgovia, študenti

Program Series Launch je zameraný na vývoj kvalitných epizodických televíznych seriálov. Víťané sú tímy scenáristov s producentom alebo režisérom.

— text: Barbora Gvozdjáková / filmová publicistka —
 — foto: archív SFÚ/Milan Kordoš —

Dáme si tú námahu?

V rubrike TV tip predstavujeme archívne slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania.

Dvojka RTVS uvedie v januári film Štefana Uhra *Organ* (1964).

Šesťdesiate roky minulého storočia sa aj v domácej kinematografii naplno prejavili kreatívnou energiou a nová vlna sa podpísala nielen pod formálnu stránku filmov, ale priniesla aj tematické posuny. Československá nová vlna, posmelená tendenciami v európskom filme, vznikla ako výraz odporu k propagande, v snahe vymedziť sa voči schematickej socialistickej produkcii a z túžby slobodne zobrazovať pravdu. K dielam, ktoré predznamovali novú vlnu odklonom od dovtedajšieho spôsobu filmového rozprávania, sa u nás radí najmä *Slnko v sieti* (1962) v réžii Štefana Uhra.

Hoci tvorcovia novej vlny situovali svoje filmy najmä do súčasnosti, nevyhýbali sa ani histórii a obdobiu druhej svetovej vojny, pri ktorom dovtedy diktovala uhol pohľadu hrozba obvinenia z buržoázneho nacionalizmu a vykonštruovaný politický monsterproces s členmi protifašistického odboja. Ako pripomína Václav Macek v monografii Štefana Uhra, odsúdení sa v čase prípravy a nadržania *Organa* vracali z väzenia na základe amnestie a neskôr ich rehabilitovali. Zobrazenie slovenského štátu tak mohlo byť menej čierno-biele a nemuselo sklznúť do propagandistických klišé.

Pri tvorbe *Organa* sa opäť zišiel zohraný tím *Slnka v sieti* – režisér Štefan Uher, kameraman Stanislav Szomolányi a scenárista Alfonz Bednár. „Raz mi Alfonz Bednár vyprával nápad, základnú myšlienku filmu: vzťah netaľentovaného regenschorihho, ktorý akumuloval aj všetku politickú moc v mestečku, k nadanému organistovi. Často sme sa na tú tému rozprávali, skúšali jej možnosti, dosah. Hotový scenár mal vlastnosti Bednárových próz – použijem prirovnanie z prostredia filmu – gotický pilier s oblúkom. Ten pilier je dramatický konflikt a oblúkom filozofia príbehu. A mojím tajným priáním bolo, aby sa film priblížil aj ďalšej vlastnosti gotickej architektúry, že je krásna,“ zaznamenal Uhrovo rozprávanie *Večerník*. *Organ* charakterizoval ako skutočne mimoriadne dielo nielen v rámci slovenského, ale i československého filmu.

Avšak výsledná podoba filmu kritikov zmiatla.

Čakali totiž niečo výrazovo podobné *Slnku v sieti*. „Pretlmočiť príbeh *Organa* je veľmi nevdačné. Hlavným hrdinom je mladý poľský hudobník, ktorý sa na úteku pred vojnou uchýli do slovenského kláštora. Ako postava je to veľmi pasívny charakter. Rozvíja sa okolo neho konflikt, ktorý sa ho priamo týka. Sám doň nezasahuje s výnimkou záveru, keď proste opustí dejisko,“ zhrnul obsah filmu brniansky denník *Rovnosť*.

Vo filme znie hudba Johanna Sebastiana Bacha, ktorú špeciálne na tento účel a dosiahnutie synergie upravil skladateľ Ján Zimmer. Václav Macek poukazuje na to, ako sa autori diela riadili rytmickou presnosťou a motívy do filmu zaradovali ako melódie v polyfonickej fúge. Hoci recenzentovi Milanovi Polákovi z denníka *Pravda* monumentalita Bachovej hudby vo filme chýba, vyzdvihuje statickú strohosť a emocionálne a básnické silné snímanie Szomolányiho kamery. „Popri réžii stala sa teda aj kamera jednou z najväčších hodnôt tohto talentovaného diela slovenskej kinematografie.“ Kritickejšie sa vyjadruje k prelínaniu viacerých dejových vrstiev, keď „došlo neraz k oslabeniu až k úplnej absencii motivácie činov, čo v dôsledku plodí dojem, že isté epizódy či sekvencie nie sú do celého diela organicky zakomponované“.

Podobne ako v iných svojich dielach využíva Štefan Uher na zvýraznenie autenticity nehercov. Herecké kreácie pozitívne hodnotí recenzent Jaroslav Boček v časopise *Kulturní tvorba*, o viacerých predstaviteľoch píše ako o objavoch slovenského filmu. *Organ* však pre filmové plátno objavil aj Hanu Maciuchovú.

Bohatosť Uhrovho tretieho hraného filmu zhrnul Pavel Branko v *Kulturnom živote* v roku 1965 taktó: „*Organ* je dielo novátorské a odvážne, mysliteľsky a spoločensky pribojné, ale vo vycizelovanom výraze natoľko zložitá a s takým náročným dešifrovačím kľúčom, že sa nám jeho svet naplno otvorí až pri druhom-tretom stretnutí. Dáme si tu námahu? Zážitok stojí za to.“

1 *Organ* (r. Štefan Uher, 1964) Dvojka RTVS → 27. 1.

— text: Milan Černák —

Umelci v politike

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér *Spravodajského filmu*.

Do roku 1972 vstupovala spoločnosť v Československu presne pred päťdesiatimi rokmi s novoročným príhovorom prezidenta Ludvíka Svobodu. Hoci svojou životnou dráhou plnou protikladov patril k umiernenjším predstaviteľom politickej scény, ako jeden z vrcholných predstaviteľov normalizátorskej budúcnosti vyslovil toto presvedčenie: „Uplynulý rok bol rokom dobrej práce. Urobme všetko, aby ten, do ktorého vstupujeme, bol ešte lepší.“ Nuž, ten uplynulý dobrý nebol a dnes vieme, že ten nasledujúci bol ešte horší.

Prvý týždenník sa začínal na vtedajšiu dobu symbolicky: oslavou 20. výročia spustenia prvej vysokej pece v Novej huti K. Gottwalda v Ostrave. Žiara žeravého železa a dym stúpajúci k čistej oblohe boli obrazom prosperity a optimálneho vývoja.

Ten sa snažila podporiť aj slovenská vláda, ktorá ústami svojho predsedu Petra Colotku predstavila Slovenskej národnej rade svoj program. Kamera si medzi počujúvúcimi poslancami vyberala: hudobný skladateľ Eugen Suchoň, spisovateľ Vladimír Mináč, herec, choreograf a režisér Martin Ťapák. Národný a zaslúžilí umelci...

Niektorí boli v politike takpovediac „na ozdobu“, iní – a tých bolo viac – z nej ťažili výhody. Napríklad týždenník prezentoval v čísle 5 ako výsledok súťaže na pomník na Námestí SNP v Bratislave návrh dvojice Ladislav Beisetzer a Ladislav Snopek. Ale, čuduj sa svete, v roku 1974 už stál na námestí pomník Jána Kulicha!

O význame ďalších umelcov, ktorých portréty zaznamenali žurnál pri príležitosti ich životného jubilea, netreba ani dnes pochybovať: herec Július Pántik sa dožil päťdesiatky (TvF 2), akademický sochár Jozef Kostka šesťdesiatky (TvF 5) a maliar Ľudovít Fulla sedemdesiatky (TvF 9). Ich obrazové záznamy sú cenným dokumentárnym materiálom.

V týždenníkoch nájdeme atraktívne snímky z rôznych oblastí: päťročiatá v Gdansku (č. 1), Karol Dobiáš ako futbalista roka a výcvik filmových kaskadérov (č. 2), kalamita vo Vysokých Tatrách (č. 6).

Marcové monotematické číslo 10 bolo vzhľadom na Medzinárodný deň žien už tradične venované nežnému pohlaviu (autor si nie je istý, či je tento termín korektný). Po sondáži špeciálnych služieb pre ženy, sociálnych podmienok v ich zamestnaní atď. im na záver detský zbor zaspieval optimistickú pioniersku: *Na svete je detí ako smetí...* Ktože z dnešného liberálneho či konzervatívneho krídla politického spektra by súhlasil s takýmto titulom?!

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – JANUÁR 2022

► Týždeň vo filme č. 01 – 04/1972 ► 13. 1. o 19.15; 14. 1. o 5.30 h

► Týždeň vo filme č. 05 – 06/1972 ► 15. 1. o 7.30 h, 16. 1. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 07 – 08/1972 ► 22. 1. o 7.30 h, 23. 1. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 09 – 10/1972 ► 29.1. o 7.30 h a 30.1. o 14.30 h

→ Laureátom Ceny Nadácie Tatra banky za umenie 2021 v kategórii audiovizuálne umenie sa stal Juraj Johanides za réžiu televízneho cyklu *Chvíľka poézie*. Nominácie získali Mária Pinčíková za réžiu dokumentárneho filmu *Na značky!* a kameraman Martin Žiaran za film *Správa* a minisériu *Herec*. Autorov námetu na dokumentárny seriál *Ikony Adama Gajdoša* a Kristínu Tomanovú ocenili v kategórii mladých tvorcov. Výsledky zverejnili 26. 11.

→ Cenu za réžiu na 52. medzinárodnom indickom filmovom festivale v Goe (20. – 28. 11.) získal Václav Kadrnka za film *Správa o záchrane mŕtveho*.

→ Vo veku 102 rokov zomrel 1. 12. český cestovateľ, spisovateľ a dokumentarista Miroslav Zikmund. Spolu s Jiřím Hanzelkom priniesli zo svojich ciest množstvo cestopisných dokumentov a reportáží.

→ Film *Ako som sa stala partizánkou* získal 1. 12. čestné uznanie poroty ARAS – Asociácie režisérův, scenáristov a dramaturgov za rok 2021 aj cenu pre najlepší film 5. rómskeho filmového festivalu Ake Dikhea? v Berlíne (2. – 6. 12.).

→ Kinematografický fond Rady Európy Eurimages rozhodol 9. 12. na svojom 164. zasadnutí o podpore projektov *Ema a smrťihlav* (r. Iveta Grófová), *Karavan* (r. Zuzana Kirchnerová), *Chýbanie* (r. Štěpán Pech) a *O nepotrebných veciach a ľuďoch* (r. David Sůkup, Martin Smatana, Leon Vidmar, Jean-Claude Rozec) spolu vo výške 990 000 eur.

→ Film *Milý tati* Diany Cam Van Nguyen sa stal najlepším študentským animovaným filmom na 25. filmovom festivale Black Nights, ktorý sa konal 12. – 28. 11. v Tallinne v Estónsku. Film figuruje aj v užšom výbere českých Cien Magnesia pre najlepší študentský film. Informáciu zverejnili 9. 12.

→ Do medzinárodného projektu European Cinema Night sa 9. 12. prostredníctvom platformy Kino doma zapojilo aj Kino Lumière a uviedlo film *Leto 85* (r. François Ozon) s úvodom Michala Talla.

→ Pripravovaný film *Ahoj, leto!* Martina Smatanu a Veroniky Zacharovej si zo 6. medzinárodného fóra Animarkt Stop Motion Forum v Lodži (7. – 11. 12.) odniesol cenu Animond a 2 000 eur na produkciu v jednej z krajín V4.

→ Hlavnú cenu na 19. medzinárodnom festivale horských filmov v Káthmandu (9. – 13. 12.) získal film Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta*.

→ Film *Cenzorka* Petra Kerekesa získal Cenu arabských filmových kritikov pre najlepší európsky film. Vyhlásili ju 1. 12. na 43. medzinárodnom filmovom festivale v Káhire (26. 11. – 5. 12.), kde film získal aj cenu za najlepší scenár. Špeciálnu cenu poroty tam udelili filmu *Iná svorka* Hajni Kis. *Cenzorku* ocenili aj na 27. festivale autorských filmov v Belehrade (26. 11. – 3. 12.) a hlavnú cenu získala aj na 13. filmovom festivale v Les Arcs (11. – 18. 12.).

– jj –

JANUÁR 2022

5. 1. 1922 **Július Jaššo** – scenárista, dramaturg, zvukový majster (zomrel 20. 1. 1998)

7. 1. 1972 **Elena Podzámska** – herečka

7. 1. 1972 **Jana Skořepová** – scenáristka, dramaturgička

8. 1. 1912 **Margita Žemlová** – herečka (zomrela 12. 10. 1989)

8. 1. 1927 **Rudolf Thrun** – herec (zomrel 27. 8. 1985)

8. 1. 1952 **Eva Večerová** – herečka

12. 1. 1937 **Milan Drotár** – herec (zomrel 15. 4. 1991)

14. 1. 1932 **František Kuchta** – predstaviteľ Jánošíka vo filme Paľa Bielika z rokov 1962 – 63 (zomrel 27. 3. 1981)

15. 1. 1922 **Július Pántik** – herec (zomrel 25. 8. 2002)

16. 1. 1937 **Juraj Weincziller** – režisér, kameraman (zomrel 7. 12. 1995)

17. 1. 1942 **Viliam F. Šikula** – spisovateľ, scenárista (zomrel 2. 2. 1995)

17. 1. 1972 **Marek Piaček** – hudobný skladateľ

18. 1. 1932 **Wiliam Bukový** – hudobný skladateľ (zomrel 31. 7. 1968)

20. 1. 1927 **Štefan Nosál** – choreograf, tanečník (zomrel 22. 7. 2017)

20. 1. 1947 **Zdenka Bočánková** – vedúca kostymérka

25. 1. 1922 **Ľudovít Ozábal** – herec (zomrel 16. 8. 1992)

29. 1. 1942 **Eva Mária Chalupová** – herečka

29. 1. 1947 **Marián Varga** – hudobný skladateľ (zomrel 9. 8. 2017)

29. 1. 1962 **Vladimír Fischer** – režisér

30. 1. 1927 **Jaroslav Vrzala** – herec (zomrel 29. 2. 1992)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2022
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

**O DOBRÝCH FILMOCH
SA HOVORÍ AJ
V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM**

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

